

**FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA**
UNIVERZITET U SARAJEVU
MCMXLIX

ODSJEK SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

ULOGA DRŽAVNE AGENCIJE ZA ISTRAGE I ZAŠTITU U
BORBI PROTIV TERORIZMA NA PROSTORU BOSNE I
HERCEGOVINE U PERIODU OD 2004. DO 2020. GODINE
-magistarski rad-

Kandidat:
Jovičić Jovan
691/II-SPS

Mentor:
Prof. dr. Azinović Vlado

Sarajevo, juni 2021

SADRŽAJ

SKRAĆENICE	4
UVOD	5
Metodološki okvir rada	7
1. Problem istraživanja	7
2. Predmet istraživanja	8
2.1. Kategorijalno pojmovni sistem	8
3. Ciljevi istraživanja	9
3.1. Naučni ciljevi	9
3.2. Društveni ciljevi	10
4. Sistem hipoteza	10
4.1. Generalna hipoteza	10
4.2. Posebne hipoteze	10
5. Metode istraživanja	11
5.1. Osnovne metode	11
5.2. Opštenaučne metode	11
5.3. Metode pribavljanja podataka	11
6. Naučna i društvena opravdanost istraživanja	12
6.1. Naučna opravdanost istraživanja	12
6.2. Društvena opravdanost istraživanja	13
7. Vremensko i prostorno određenje istraživanja	13
PRVI DIO	14
1. Terorizam i teorijsko određenje pojma terorizma	14
2. Klasifikacija terorizma	16
3. Mogući i pretpostavljeni uzroci terorizma	18
DRUGI DIO	21
1. Lokalizacija fenomena terorizma na prostoru Bosne i Hercegovine - polazna razmatranja	21
2. Globalni džihad i ideološka osnova pokreta	23
3. Strani borci i rat u Bosni i Hercegovini	25
3.1. Strani borci u Armiji Republike Bosne i Hercegovine (ARBiH)	25
3.2. Opšti okvirni sporazum za mir u BiH i strani borci	27
3.3. Strani borci u Vojsci Republike Srpske (VRS)	28
3.4. Odredi, državljanstva i intrigantna lica	30
4. Teroristički napadi u Bosni i Hercegovini	32

TREĆI DIO	34
1. Uloga Državne agencije za istrage i zaštitu u borbi protiv terorizma na prostoru Bosne i Hercegovine	34
1.1. Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA).....	34
1.2. Struktura SIPA-e.....	35
2. Odjel za borbu protiv terorizma i trgovine ABHO (atomska, biološka i hemijska oružja)	36
2.1. Početni koraci u borbi protiv terorizma	36
2.2. Početne aktivnosti u borbi protiv terorizma.....	37
3. Odjeli i organizacione jedinice u borbi protiv terorizma.....	40
3.1. Jedinica za specijalnu podršku.....	40
3.2. Kriminalističko-istražni odjel (KIO).....	41
3.3. Finansijsko-obavještajni odjel (FOO).....	42
3.4. Sektor za operativnu podršku.....	43
3.5. Odjel za zaštitu svjedoka	43
4. Teroristički napadi i operativne akcije SIPA-e.....	44
4.1. Teroristički napad na ambasadu SAD u Sarajevu - 18.10.2011.	44
4.2. Operativna akcija „Damask“, provedena 3.9.2014.	45
4.3. Operativna akcija „Benelux“, provedena 13.3.2015.....	48
4.4. Operativna akcija „Sleeper“, provedena 15.4.2015.	49
4.5. Teroristički napad na policijsku stanicu u Zvorniku - 27.4.2015.	50
4.6. Teroristički napad na pripadnike OS BIH u Rajlovcu - 18.11.2015.....	51
4.7. Operativna akcija „Krim“, provedena 27.10.2017.....	52
4.8. Slučaj „Maksim Božić“, aktivnost provedena 10.4.2018.	54
5. Statistički podaci i borba protiv terorizma	55
6. Okolnosti i rad SIPA-e	56
6.1. Pozitivne okolnosti i rad SIPA-e.....	57
6.2. Negativne okolnosti i rad SIPA-e	59
7. Analiza rezultata anketnog upitnika	61
8. Osvrt istražitelja SIPA-e spram aktuelnih pitanja o terorizmu i radu Agencije	64
ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	66
BIBLIOGRAFIJA	69
Prilog 1. Primjer anketnog upitnika.....	73
Prilog 2. Rezultati anketnog upitnika	76
Prilog 3. Potvrda od strane SIPA-e o ispuni anketnog upitnika	82

SKRAĆENICE

ARBiH – Armija Republike Bosne i Hercegovine

DCAF – Ženevski centar za demokratsku kontrolu oružanih snaga

DKPT – Direkcija za koordinaciju policijskih tijela

EUFOR – Snage Evropske Unije

EUROPOL – Agencija Evropske unije za saradnju tijela za izvršavanje zakonodavstva

FMUP – Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova

iARMS – Sistem upravljanja evidencijom i praćenjem neovlaštenog oružja

ICITAP – Međunarodni program Ministarstva pravde SAD-a za obuku i pomoć u oblasti kriminalističkih istraga

INTERPOL – Međunarodna kriminalističko-policijska organizacija

KOS – Kontraobavještajna služba

MUP KS – Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo

MUP RS – Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske

OSA/OBA – Obavještajno-sigurnosna agencija

PS – Pakt stabilnosti za Jugoistočnu Evropu

RCC – Regionalno vijeće za saradnju

SECI/SELEC – Centar za provedbu zakona u jugoistočnoj Evropi

SFRJ – Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija

SIPA – State Investigation and Protection Agency/Državna agencija za istrage i zaštitu

SSSR – Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika

UN – Ujedinjene nacije

VRS – Vojska Republike Srpske

UVOD

Jedna od osnovnih podjela konflikata koja se može pronaći u literaturi, vrši klasifikaciju na dvije vrste, a to su: društveno prihvatljivi i društveno neprihvatljivi konflikti. Za potrebe ovog rada i povezivanje pojavnosti koja je problem ovog istraživanja od velikog značaja su društveno neprihvatljivi konflikti i ono što što oni u svojoj sadržini obuhvataju. Kao i što sam naziv upućuje takvi konflikti nisu prihvatljivi za društvo i predstavljaju stagnaciju njegovog prosperiteta i povlače za sobom negativne vrijednosti, ne samo za određeno društvo, već i za čovječanstvo, što su nažalost pokazali ratovi na prostoru bivših republika SFR Jugoslavije. S obzirom da je i Bosna i Hercegovina bila jedna od njih, svi prethodno navedeni elementi uveliko su se prožimali i povlačili za sobom mnoštvo izazova, kao i u većini ratova, ali i nakon okončanja sukoba u postdejtonskoj Bosni i Hercegovini. U većini bivših socijalističkih država, kao neuralgične tačke počeli su da se pojavljuju različiti sigurnosni izazovi i prijetnje, uključujući organizovani kriminal, korupciju, trgovinu narkoticima, pa čak i terorizam. Kao fenomen, svoje korijene ne može striktno vezati za određeni period i prostor, ali njegova pojavnost na prostoru Bosne i Hercegovine, najčešće se vezuje za period ratnih dešavanja i dolazak stranih boraca u tim uslovima.

S obzirom da je okončanje ratnih dejstava zaustavljeno neposredno nakon potpisivanja Okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i angažmana snaga Sjevernoatlantskog saveza, daljnja izgradnja države zahtijevala je i djelovanje međunarodne zajednice i sprovedbu mnogobrojnih reformi i osnivanje institucija. Ipak, kao značajan element u izgradnji države i stvaranju sigurnosnog okruženja predstavljale su i policijske snage.

Nepostajanje policijske strukture koja bi mogla da odgovori sigurnosnim izazovima i rizicima na cjelokupnoj teritoriji države, a koja neće zastupati interese određene političke partije ili konstitutivnog naroda, vjerovatno je potpomoglo ideju o osnivanju Državne agencije za istrage i zaštitu. Upravo njene zakonske nadležnosti od osnivanja do danas bile su usmjerene pored ostalih sigurnosnih prijetnji i izazova i na borbu protiv terorizma, a posebno o doprinosu Agencije na tom području će biti usmjereno istraživanje.

Iako, u vremenskom intervalu svog nastanka pored nadležnosti koje su fokusirane na eliminaciju ili smanjenje sigurnosnih prijetnji, usvajanje zakona o njenom osnivanju je predstavljalo i politički konsenzus za takvo djelovanje. U nadolazećim godinama kroz koje je Agencija trebala da opravda svoje postojanje i razloge osnivanja upravo su politički, ali i društveni narativi usmjereni na osporavanje njene postojanosti i nazočnosti ograničavanja djelovanja, suprotno osnovnim sadržinama zakona, bez argumentovanih naznaka razloga i ciljeva takvih opredjeljenja.

Upravo u tim segmentima sadržani su sekundarni motivi za ovo istraživanje, dok primarni uzroci i motivi upotpunjuju interesovanje za metodama i sredstvima kojima se službenici rukovode u cilju eliminacije prijetnji povezanih s terorizmom, kao i značaj takvog angažmana na zaštitu društva i njegovih vrijednosti u cijelosti.

Pored ciljeva koji će biti obrazloženi u metodološkom dijelu rada, prioritet u okviru istraživanja jeste na što objektivniji način predstaviti pojavne oblike terorizma na prostoru Bosne i Hercegovine. Vezu pojava oblika sa kasnijim krivičnim djelima terorizma, te na isti način, sagledavajući sve prethodno navedene elemente ulogu Državne agencije za istrage i zaštitu u borbi protiv terorizma, prateći razvojne korake ove policijske agencije, najznačajnije realizirane aktivnosti, kao i okolnosti koje utječu na rad, uključujući i pozitivne i negativne.

Metodološki okvir rada

1. Problem istraživanja

Problem ovog istraživanja je borba protiv terorizma na prostoru Bosne i Hercegovine. Prilikom formulacije problema istraživanja oslonit ću se na strateške dokumente koji opisuju ovu pojavu. Znajući da ne postoje prethodna naučna istraživanja uloge Agencije u borbi protiv terorizma na prostoru Bosne i Hercegovine, ali postoje istraživanja o pojavnosti terorizma, kao problema ovog projekta. Izdvajanje dijelova pojave i povezivanje sa određenim prostorom postiže se pregledom različitih izvještaja o radu SIPA-e, kao i uvidom u Strateške planove aktivnosti koji analiziraju sigurnosne prijetnje i izazove koji utječu na sigurnosno okruženje. U tom kontekstu unutar Strateškog plana aktivnosti SIPA-e za period 2015 -2017 u dijelu savremeni trendovi, društvene promjene i izazovi koji utječu na rad SIPA-e, kao sigurnosne prijetnje prepoznati su „organizovani kriminal, terorizam, pranje novca i financiranje terorističkih aktivnosti, korupcija, trgovina narkoticima i trgovina ljudima“¹, odnosno prvi pokazatelj usmjerenosti Agencije u borbi protiv terorizma i rada na njegovom suzbijanju.

S obzirom da je navedeni strateški plan aktivnosti usvojen 2015. godine, a godina stupanja na snagu Zakona o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu 2004. godina, potrebno je osvrnuti se na nadležnosti Agencije, a kao najvažniju za potrebe ovog rada predstavlja ona koja se odnosi na „sprečavanje, otkrivanje i istrage krivičnih djela iz nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Sud), a posebno: organiziranog kriminala, terorizma...“², što asocira na prisutnost pojave terorizma i prije njenog osnivanja, kao i sama organizacijska struktura i korespondiranje Odjela za borbu protiv terorizma u njenom sastavu. Ono što dodatno ide u prilog takvoj konstataciji jeste i dokument Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, pod kojim u „praksi najčešće podrazumijevamo elemente politike koji se odnose na sva sigurnosna pitanja“³, a značajno sigurnosno pitanje koje je analizirano u sadržini dokumenta jeste i terorizam, gdje se navodi da „terorizam i dalje ostaje jedna od najvećih prijetnji po stabilnost regiona i Bosne i Hercegovine.

¹ Strateški plan aktivnosti Državne agencije za istrage i zaštitu 2015-2017, Državna agencija za istrage i zaštitu, Sarajevo, 2015. godina, str. 22, 23, 24, 25, 26.

² Službeni glasnik Bosne i Hercegovine (2004). Zakon o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu. Sarajevo: Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine 39/04, str. 1.

³ Beridan, Izet, Politika i sigurnost, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2008, str. 31.

Sve su izraženije tendencije pojedinih terorističkih grupa da svoje aktivnosti prenesu i u one zemlje u kojima takvih aktivnosti do sada nije bilo, da se povežu sa istomišljenicima i stvore uporišta, te svoje djelovanje učine netipičnim za već prepoznatljive aktivnosti“.⁴

Upravo, prethodno navedeni elementi ukazuju na prisutnost terorizma i njegovu pripadnost nauci o sigurnosti i miru, kao i da prethodna naučna istraživanja o ulozi SIPA-e u borbi protiv terorizma ne postoje, već samo dokumenti koji unutar sebe inkorporiraju dijelove koji se odnose na ovu pojavu, a kao najrelevantniji dokument koji rangira ovu pojavu prema stepenu značajnosti jeste Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine.

2. Predmet istraživanja

Predmet ovog istraživanja je uloga Državne agencije za istrage i zaštitu u borbi protiv terorizma, gdje se njena uloga ogleda kroz sprovedene operativne akcije, otkrivanje i suzbijanje terorizma, što će se odvijati kroz preventivno i interceptivno djelovanje. Svakako da se sve navedeno realizira kroz već spomenuti Odjel za borbu protiv terorizma koji će biti obuhvaćen samim istraživanjem, uključujući aktivnosti kojima je Odjel kroz svoj rad doprinio, a da su za rezultat imale podizanje optužnica i dokazivanje krivice izvršiteljima krivičnih djela pred Sudom. Za svrhu ovog rada uloga će se sagledavati kao doprinos, funkcija Agencije, a osim njenog doprinosa u borbi protiv terorizma, predočit će se i vremenski period lokalizacije terorizma na prostoru Bosne i Hercegovine i korespondiranja radikalnih grupacija do trenutka osnivanja SIPA-e i samih pomaka na tom polju.

2.1. Kategorijalno pojmovni sistem

„Državna agencija za istrage i zaštitu - (1) (SIPA) je upravna organizacija u sastavu Ministarstva sigurnosti BiH (u daljnjem tekstu: Ministarstvo), s operativnom samostalnošću, utemeljena radi obavljanja policijskih poslova, a na čijem je čelu direktor i koja se financira iz Proračuna institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine.(2) SIPA djeluje isključivo na profesionalnim osnovama, ne zastupajući, ne štiteći niti podrivajući interese bilo koje političke stranke, registrirane organizacije ili udruge, bilo kojeg konstitutivnog ili drugog naroda u BiH“.⁵

⁴ Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2006, str. 5, 6.

⁵ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine (2004). Zakon o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu. Sarajevo: Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine 39/04, str. 1.

Terorizam – „organizirana i sistematska primjena nasilja sa namjerom da se, izazivanjem straha i lične nesigurnosti građana, naruši autoritet države ili ostvare neki od političkih ciljeva. Kao sredstvo političke borbe zabranjen je od međunarodne zajednice. Državni teror je jedan od načina vođenja specijalnog rata jedne države protiv druge. Suvremeni teror može biti međunarodni i unutrašnji. Metodi terora su različiti: ubacivanje diverzanata na teritoriju suverenih država radi ubojstava i drugih zločina do otmica aviona, otmica, ucjene ili ubojstava političkih i dr. istaknutih ličnosti itd“.⁶

Bosna i Hercegovina – „suverena i nezavisna država građana, konstitutivnih i ravnopravnih naroda Bošnjaka, Srba i Hrvata i pripadnika ostalih naroda koji u njoj žive. Površina države iznosi 51.564 km² a graniči sjeverno, te čitavom dužinom svoje zapadne granice od krajnjeg sjeverozapada do krajnjeg juga sa Republikom Hrvatskom i istočno sa Republikom Srbijom i Republikom Crnom Gorom. Rasprostire se na koordinatama 420 26' i 450 15' sjeverne geografske širine i 150 44' i 190 41' istočne geografske dužine po Griniču, a u području Neuma izlazi na Jadransko more“.⁷

3. Ciljevi istraživanja

Nepostojanje naučnog saznanja o konkretnoj ulozi SIPA-e u borbi protiv terorizma, kao ni predstava upotrebe metoda rada Agencije u preventivnom i svakom drugom radu, nalaže kao naučni cilj otkriće, ali on obuhvata i naučnu deskripciju iz razloga što ona predstavlja najniži naučni cilj.

3.1. Naučni ciljevi

Naučnom deskripcijom opisati pojavu terorizma na prostoru Bosne i Hercegovine, njegovu pojavnost do osnivanja Državne agencije za istrage i zaštitu, kao i polazna saznanja o njenom mjestu u borbi protiv te sigurnosne prijetnje, prevashodno opisujuću njenu ulogu kroz dosadašnja znanja.

Usmjerenost na otkrivanje uloge SIPA-e u borbi protiv terorizma kao naučni cilj nalaže otkriće, iz razloga što ne postoje naučna saznanja o konkretnom istraživanju. Ovaj cilj treba da predstavi doprinos Agencije kroz određeni vremenski period i promjene koje su izvršene u tom periodu u svrhu ispunjenja svojih nadležnosti, kao i utjecaj promjene društvene pojave (razlike između ideoloških opredjeljenja za terorizam) na angažman ove policijske strukture.

⁶ Beridan, Izet, Tomić, Ivo, Kreso, Muharem, Leksikon sigurnosti, „DES“, Sarajevo, 2001, str. 380.

⁷ Beridan, Izet, Tomić, Ivo, Kreso, Muharem, Leksikon sigurnosti, „DES“, Sarajevo, 2001, str. 58.

3.2. Društveni ciljevi

Društveni ciljevi treba da ponude predodžbu društvu o opasnosti koje sa sobom nosi terorizam, značaj rada na njegovoj prevenciji i uključenost svih komponenata društva i institucija države na osudama takvih ideologija jedan je od društvenih ciljeva ovog istraživanja. Sama uloga Agencije u eliminaciji ove vrste izazova će ponuditi informativnu funkciju društvu, prevashodno uzimajući u razmatranje osnovni princip policijskih i obavještajnih struktura, a koji se odnosi na tajnost. Prevazilazeći tu komponentu u ozakonjenoj mjeri, koliko je to moguće zbog okolnosti rada istraživanje će ponuditi uvid u ciljeve i sredstva kojima se rukovodi navedena institucija i u kojoj mjeri koristi ta sredstva u cilju zaštite vrijednosti države i društva. Sublimirajući sve navedeno istraživanje u krajnjoj mjeri treba da ispolji moguće predstavke o „razrješenju“ društvenog problema.

4. Sistem hipoteza

4.1. Generalna hipoteza

Državna agencija za istrage i zaštitu je vodeća policijska struktura u borbi protiv terorizma na prostoru Bosne i Hercegovine

4.2. Posebne hipoteze

1. Odjel za borbu protiv terorizma funkcioniра s nedovoljnim brojem službenika u svojoj strukturi

Indikator: izvještaj State Department-a za 2018. godinu

2. Bezbjedonosno stanje u BiH, pored vjerskog, u znatnoj mjeri je opterećeno i prisutnošću drugih oblika ekstremizma sa različitim nacionalnom, političkom i/ili nekom drugom pozadinom

Indikator: Strateški plan aktivnosti Državne agencije za istrage i zaštitu 2015-2017

3. Terorizam je jedna od najvećih prijetnji po stabilnost regiona i Bosne i Hercegovine

Indikator: Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine

4. Odsjek za borbu protiv terorizma nastoji da u okviru poslova i zadataka koje obavlja doprinese uspješnom suprostavljanju i borbi protiv terorizma

Indikator: bilten Državne agencije za istrage i zaštitu

5. Razvijanje regionalne, bilateralne i multilateralne saradnje doprinosi boljoj razmjeni informacija

Indikator: Strašteki plan aktivnosti SIPA-e

6. Organizacijske promjene unutar Agencije usmjerene su na bolje odgovore na prijetnje povezane s terorizmom

Indikator: iskaz eksperta za terorizam

5. Metode istraživanja

5.1. Osnovne metode

Istraživanje zahtijeva pretežno empirijsko teorijsko–metodološke pravce. Pristup je integralno-sintetički. U ovom istraživanju koristit će se sve osnovne metode naučnog saznanja, odnosno analitičko sintetičke metode, „analitičke (analiza, apstrakcija, specijalizacija i dedukcija) i sintetičke metode (sinteza, konkretizacija, generalizacija i indukcija)“.⁸

5.2. Opštenaučne metode

Od opštenaučnih metoda u istraživanju će se koristiti statistička metoda, hipotetičko-deduktivna i komparativna.

5.3. Metode pribavljanja podataka

Metode pribavljanja podataka koje će se koristiti u istraživanju su posmatranje, ispitivanje, metod analize (sadržaja) dokumenata, anketni upitnik i biografska metoda.

⁸ Termiz, Dževad, Metodologija društvenih nauka – Drugo dopunjeno i prošireno izdanje, Grafit, Lukavac, 2009, str. 74.

6. Naučna i društvena opravdanost istraživanja

6.1. Naučna opravdanost istraživanja

Naučni doprinos istraživanja treba da predstavlja sublimiranje aktivnosti Agencije koje su poduzete na otklanjanju prijetnji terorizma i sankcionisanja njegovih aktera. Međutim ovakvo stanovište može istodobno predstavljati i društveni doprinos istraživanju. Stoga iz prvobitne tvrdnje može se izvući više očekivanih ishoda istraživanja, a da su vezani za naučni doprinos:

- spoj aktivnosti kroz vremenski period koje će obuhvatiti istraživanje može iznjedriti rupe u poduzimanju mjera i predočiti eventualne greške u poslovima suzbijanja terorizma (greške mogu biti rutinske prirode, a naročito zbog vremenske ograničenosti obavljanja tih poslova);
- istraživanje može dati osnov za druga istraživanja;
- pozicioniranje Agencije u sistemu sigurnosti prvenstveno kroz mišljenja službenika o uvođenju novih stavki u zakonsku legislativu, a koja bi trebala da se tiču određenih nadležnosti za potrebe bržih odgovora u slučaju terorističkih dejstava;
- pomoć Agenciji u otklanjanju postojećih problema (ova stavka u najopštijem smislu može asocirati na diskreditaciju Agencije ili davanje istraživanju većeg značaja, iz prostog razloga što je njeno postojanje u vremenskom, ali i profesionalnom unapređenju mnogo duže od samog trajanja istraživanja, nasuprot ona ne treba da se posmatra kroz tu prizmu, već prije kao inspiracija zakonodavnoj i izvršnoj vlasti u veća materijalna ulaganja, naročito što je izraženo u izvještaju State departmenta za 2018. godinu, što bi istraživanje dodatno potpomoglo).

6.2. Društvena opravdanost istraživanja

Društvena opravdanost istraživanja treba da se ogleda kroz podizanje svijesti o opasnosti koje sa sobom nosi terorizam, uključujući i uzroke opredjeljenja za takvu vrstu djelovanja. Iako postoje mnogobrojna teorijska određenja pojma terorizma, za potrebe ovog dijela najprihvatljivija je ona koja ovaj pojam određuje kao „odgovor slabih na nepravdu jakih“. Ti segmenti određenja trebaju da podstaknu djelovanje različitih struktura u mjeri u kojoj je to moguće na smanjivanje nepravde u svim sferama društva. Takav pristup može opredijeliti određenu društvenu akciju u preventivnom smjeru ili isprovocirati različite vladine i nevladine organizacije i institucije u finansiranje projekata koji će za cilj imati rad sa osobama koje se dovode u vezu sa izvršenjem ili planiranjem terorističkih napada, odnosno njihovu potencijalnu deradikalizaciju i resocijalizaciju.

„Glavna je zabluda da se protiv terorizma može boriti samo policijskim metodama, bez stvarnog proučavanja njegovih društvenih i političkih korijena i uzroka“.⁹

7. Vremensko i prostorno određenje istraživanja

Vremensko određenje predmeta istraživanja jeste datum stupanja na snagu zakona Državne agencije za istrage i zaštitu, odnosno 4. maj 2004. godine i obuhvataće aktivnosti do 2020-te godine.

Prostorno određenje predmeta istraživanja je sjedište Državne agencije za istrage i zaštitu, u Istočnom Sarajevu. S obzirom da postoji više organizacionih jedinica izvan sjedišta Agencije, istraživanje može uključivati i regionalne kancelarije u Banjoj Luci, Mostaru i Tuzli.

⁹ Tatalović, Siniša, *Globalna sigurnost i etnički sukobi, Politička kultura*, Zagreb, 2010, str. 72.

PRVI DIO

1. Terorizam i teorijsko određenje pojma terorizma

Razumijevanje terorizma kroz prizmu sinonima ili u još jednostavnijem pogledu rastavljanjem te riječi na dijelove može se izvući još jedan pojam sličnog, ali ne i istodobnog značenja. Upravo, ta dva pojma (teror i terorizam) zasigurno jesu obilježila historiju čovječanstva, prije, ali i nakon svoje prvobitne upotrebe i potpunijeg određenja sa svim elementima koji im se danas pripisuju. S tim u vezi, „sam termin teror kao izraz koji obilježava nasilje, prvi puta je upotrijebljen u vrijeme francuske revolucije pod kraj osamnaestog vijeka“.¹⁰ Iako je nasiljem prožeta i uspostava prvobitnih zajednica kroz borbu između plemena, ratova prije nove ere, ali i zapisa sačuvanih u Svetim knjigama koji upotpunjuju stajalište da je teror pojava koja nije strana čovjeku i prati ljudsku civilizaciju i neizostavan je dio nje. Uzastopna forma ponavljanja i reproduciranja zahtijevala je i potrebu za sukladnijim etiketiranjem takvih pojava s normativnim obilježjima koja ih danas opisuju. Teror i terorizam kao dva odvojena pojma u svojoj sadržini imaju utkano nasilje i usmjerenost na postizanje ciljeva tim sredstvom. „Priroda pojma terora razotkriva njegova osnovna dva obilježja: a) političke ciljeve i b) upotrebe sile, radi ostvarivanja tih ciljeva“.¹¹ Dok terorizam, također obuhvata prethodno navedena obilježja, ali podrazumijeva organiziranost i isplaniranost za ostvarenje tih ciljeva. „Zaključak višega reda je da je pojam terora najširi pojam, zapravo širi pojam od svih ostalih koji opisuju upotrebu sile u političke svrhe“.¹² Takva razdioba je potrebna za shvatanje pokušaja zloupotrebe ovih pojmova i njihovih pogrešnih tumačenja u svrhu zadovoljenja određenih subjektivnih, političkih ili nekih drugih interesa u zavisnosti od situacije i konteksta u kojem se koriste. Nepostojanje još uvijek prihvatljive i općeprihvaćene definicije terorizma dodatno ostavlja prostor za pogrešna tumačenja i interpretacije ovog pojma s određenim predrasudama i pristrasnim stajalištima, zavisno od konteksta u kojem se upotrebljava. Uzroci takvih tendencija mogu biti mnogobrojni, kao najzastupljeniji jeste upravo onaj zasnovan na našim subjektivnim uvjerenjima. „Način na koji vidimo i prepoznamo terorizam ovisi i o nama kao osobama, o sistemu vrijednosti na kojem smo formirani, o identitetskim odrednicama, stečenim ili izabranim, s kojima se poistovjećujemo i koje obično doživljavamo kao ispravne i uglavnom

¹⁰ Beridan, Izet, *Konflikti: homo pro homine et contra hominem* = čovjek za i protiv čovjeka, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2003, str. 144.

¹¹ Beridan, Izet, *Konflikti: homo pro homine et contra hominem* = čovjek za i protiv čovjeka, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2003, str. 145.

¹² Isto

neupitne“.¹³ Odmicanje od subjektivnih uvjerenja ka objektivnim određenjima ovog pojma predstavlja kod većine autora spoj sličnih ili istih elemenata koji se koriste prilikom definisanja ovog pojma. „Radna definicija koja je relativno neutralna prepoznaje osnovnu činjenicu da je terorizam taktika koju koriste različite vrste grupa. Ona uključuje šest glavnih elemenata. Terorizam uključuje (1) upotrebu nasilja ili prijetnje nasiljem (2) od strane organizirane grupe (3) kako bi se postigli politički ciljevi. Nasilje (4) je usmjereno protiv ciljane publike koja nadilazi neposredne žrtve koje su često nevini civili. Nadalje, (5) dok država može biti ili počinitelj nasilja ili cilj, činom terorizma smatra se samo onaj čiji drugi subjekt nije država. Konačno, (6) terorizam je oružje slabih“.¹⁴ Oružje slabih¹⁵ ili ne, njegove posljedice mogu biti katastrofalne uz relativno mala ulaganja. Polazeći od činjenice da ljudski životi nemaju cijenu i da uništavanje vrijednosti određenog društva, kao i izazivanje straha u svrhu ostvarenja određenih ciljeva ili zadovoljenja ličnih potreba čini ovaj fenomen dodatno kompleksnijim i težim za definiranje, kao i iznalaženjem racionalnih metoda za njegovu prevenciju. Te značajke su zasigurno i doprinijele tome da postoji znatan broj definicija i određenja pojma terorizma, ali i velikim naporima na međunarodnom nivou u svrhu saradnje i boljeg odgovora na prijetnje povezane sa ovom vrstom nasilja. Nešto širu definiciju od prethodne, sa svim značajnim elementima u analizi ponudili su Schmid i Jongman: „Terorizam je metoda kojom se, kroz ponavljanje akata nasilja, potiču strah nesigurnost, a koriste je pojedinci, skupine i države zbog netrpeljivosti, kriminalnih ili političkih razloga, i gdje, za razliku od atentata, direktne mete nasilja nisu njegov glavni cilj. Neposredne žrtve nasilja biraju se iz ciljane populacije, uglavnom slučajno (nasumce) ili selektivno (kao mete s vrijednosnim ili simboličkim značenjem), a služe za generiranje poruke. Komunikacijski proces između terorista, žrtava i glavnog cilja, koji se zasniva na prijetnji i nasilju, koristi se za manipulaciju glavnom ciljnom skupinom, koja tako postaje metom za zastrašivanje, iznudu ili skretanje pozornosti, ovisno o tome da li je se prvenstveno želi uznemiriti, prisiliti na nešto ili izložiti propagandi“.¹⁶

¹³ Azinović, Vlado, Uvod u studije terorizma, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2012, str. 14.

¹⁴ Preuzeto iz: Collins, Alan, Suvremene sigurnosne studije, Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu i Politička kultura, Zagreb, 2010, str. 333., prema Lutz, James M., Lutz, Brenda J., Global Terrorism, Routledge, London, 2004, str. 7.

¹⁵ Plan jedne države zasnovan na obučavanju pojedinaca s ciljem njihovog terorističkog djelovanja na teritoriji druge ne može se smatrati oružjem slabih, već prije kao sračunata aktivnost izvedena u sjeni, u svrhu zaobilaznja odgovornosti države od sankcija (javnosti, međunarodnih sudova i sl.). Izveden od strane pojedinca ili omanje grupacije jeste „oružje slabih“.

¹⁶ Preuzeto iz: Azinović, Vlado, Uvod u studije terorizma, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2012, str. 14., prema Alex P. Schmid, Albert J. Jongman, et al., Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature, (New Brunswick, NJ: Transaction Books, 1988), str. 5-6.

2. Klasifikacija terorizma

Shvatanje da terorističke grupacije, kao i njihove aktivnosti imaju tačno određene ciljeve¹⁷ i motive, kao i prethodno izvršen odabir sredstava za njihovo izvođenje daje uvid da se prema tim kriterijima može izvršiti njihova podjela na određene vrste. Osim tih parametara najveću ulogu u klasifikaciji predstavljaju njihova normativna uvjerenja i pogledi na određene okolnosti s kojima se pojedinci ili grupacije identificiraju. Na osnovu toga grupacije u osnovi mogu biti inspirirane: „vjerskim, etničkim ili nacionalističkim te ideološkim opredjeljenjima. Uz to, postoji nekoliko grupa koje je teško svrstati u bilo koju posebnu kategoriju zbog kompleksnosti njihovih motivacija“.¹⁸

Razlozi u takvoj konstataciji sadržani su prije svega zbog tačnog nepoznavanja uzroka zbog kojih se pojedinci (grupacije) opredjeljuju za ovu vrstu aktivnosti, tj. uzroci, kao i motivi osoba koji se priklanjaju ovoj vrsti nasilja mogu biti poznati za određene vrste terorističkih napada, ali se ta znanja ne mogu primijeniti na svaku buduću aktivnost sa sigurnošću. Upravo prethodni ciljevi, motivi i sredstva izvršioaca neće biti isti i za svaki naredni slučaj. Nevažnim i neizostavnim faktorom ne smiju se posmatrati inspirativna polazišta terorista i njihova djelatnost kao opravdavajuća koja je u vezi s prethodno navedenim opredjeljenjima. Tako vjerska i svaka druga opredjeljenja terorista ili pojedinaca¹⁹ vođenih tim inspiracijama predstavljaju ličnu zamisao, modifikaciju ili kreaciju postojećih uvjerenja prilagođenih sopstvenim gledištima, odnosno njihovu zloupotrebu u vlastite ciljeve.

Napadi izvedeni od strane Al-Kaida-e 11. septembra 2001. godine, kao i sve ono čime su ti napadi rezultirali, tog dana, uključujući i njihove aktivnosti prije napada na Svjetski trgovački centar. Ne ulazeći u sadržinu istih, iako su poznati motivi, ciljevi, uzroci i sredstva kojima su se napadači služili, inspirativna polazišta na kojima je nastala Al-Kaida još uvijek ne mogu pronaći opravdanost u vjerskim uvjerenjima. Osim navedene terorističke organizacije ni mnoge druge koje su djelovale, a neke i dalje od njih postoje, nisu pronašle moralnu opravdanost, kao ni bilo koju drugu iz razloga što u svojoj suštini „terorizam je teško krivično

¹⁷ Ciljevi u shvatanju terorizma mogu imati dvojako značenje, cilj se može posmatrati kao krajnji rezultat koji svojim aktivnostima teroristi žele postići i kao cilj u smislu odabira meta, kao indirektnog sredstva za postizanje krajnjeg rezultata.

¹⁸ Collins, Alan, *Suvremene sigurnosne studije*, Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu i Politička kultura, Zagreb, 2010, str. 340.

¹⁹ Nekorisnim i neprofesionalnim se čini osobe koje ne izvrše terorističke aktivnosti, a imaju takve tendencije, i spriječene su od strane policijskih, vojnih ili nekih drugih struktura, odustale su od izvršenja zlodjela zbog vlastitih promjena u razmišljanju ili nekih drugih faktora oslovljavati teroristima, iako im se mogu pripisati elementi zloupotrebe određenih uvjerenja.

djelo, ne može se i ne treba ga povezivati sa nacionalnom, vjerskom ili etničkom pripadnošću“.²⁰

Podjela zasnovana na motivima i ciljevima u osnovi jeste ono što usmjerava i daje kreativnu snagu teroristima. Međutim, „može se izvršiti tipologija terorizma na osnovu prostora na sljedeće vrste:

1. Nacionalni terorizam (cilj i aktivnosti usmjereni na nacionalnu teritoriju)
2. Internacionalni terorizam (terorističke aktivnosti se usmjeravaju van nacionalnih granica, odnosno šire se na teritoriju druge države)
3. Transnacionalni terorizam (nova forma terorizma koja podrazumijeva integraciju više terorističkih organizacija, a s ciljem promjene, npr., međunarodnog poretka bez geografske određenosti)
4. Posebna forma cyber terorizam (produkt širenja virtualnog svijeta i određen je samo na cyber prostor)“.²¹

²⁰ Organizacija za evropsku sigurnost i saradnju (OSCE), Sprječavanje terorizma i suzbijanje nasilnog ekstremizma i radikalizacije koji vode ka terorizmu: Pristup kroz rad policije u zajednici, OSCE, Beč, 2014, str. 30.

²¹ Preuzeto iz: Seizović, Zarije, Smajić Mirza, Turčalo, Sead, Humana sigurnost u postkonfliktnom kontekstu, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2017, str. 68, 69., prema Hofer, Bernhard, Schneider, Friedrich, Ursachen und Wirkungen des weltweiten Terrorismus Eine Analyse der gesellschaftlichen und ökonomischen Auswirkungen und neue Ansätze zum Umgang mit dem Terror, Deutscher Universitäts-Verlag und VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, 2008, str. 35, 36.

3. *Mogući i pretpostavljeni uzroci terorizma*

Odgovor na pitanje zašto i iz kojih razloga grupe i pojedinci pribjegavaju terorizmu i zašto se opredjeljuju za tu vrstu nasilja, daje mnoštvo smjernica, s ne baš potpunim odgovorima, ali s približnim određenjem uzroka terorizma. Prateći slijed od najjednostavnijih do onih kompleksnijih, može se zaključiti da je to proces kojem prethodi nekoliko faza, koje se mogu shvatiti kroz značenje pojmova indoktrinacije²², radikalizacije²³ i ekstremizma²⁴. Da li će se pojedinac ili grupacija ostvariti u nekoj od ovih faza, zavisi od mnogobrojnih faktora koji i jesu u vezi sa uzrocima. Uzroci mogu biti uvjetovani individualnim i sredinskim okolnostima. Individualni uzroci zasnovani su na vlastitom nezadovoljstvu (političko, društveno, vjersko, kulturno, ekonomsko), percepciji nepravde, nejednakosti, želji za ostvarenjem, potrebom za duhovnom povezanošću sa drugima ili nekim drugim osobnim problemima. Sredinske okolnosti najčešće i kreiraju individualne, a obuhvataju sve oblike političkog nasilja, represivne režime, nepostojanje institucionalnih mehanizama za provedbu zakona (pojedinci sebe doživljavaju kao vrhovnog sudiju), procesi globalizacije, kao i svi ostali procesi koji su u vezi sa političkim činocima, a mogu izazvati nezadovoljstvo. Potpuna analiza uzroka ne postoji, kao ni ustaljena matrica koja može koncizno odrediti zašto se pojedinac ili neka grupacija odlučila da izvrši akt nasilja. Međutim spoj navedenih uzroka može ponuditi odgovor na pitanje zašto se neko radikalizirao ili počeo da zastupa ekstremne stavove. Zastupanje takvih stavova i radikalnih i ekstremnih ne predstavlja nikakvu opasnost dok se pojedinac ili grupa ne odluče da te stavove ostvare nasilnim putem. Unutar šablona indoktrinacija – radikalizacija – ekstremizam – terorizam postoje određene varijacije. Ako pojedinac izvrši akt nasilja, samostalno i nije dio nikakve grupacije, velika je vjerovatnoća da je zaobišao fazu indoktrinacije, već da se radikalizirao sam. Razvojem tehnologije tu fazu je moguće upotpuniti i online putem ili nekim drugim dostupnim sredstvima koje pružaju

²² Indoktrinacija - „organizirano više ili manje intenzivno nastojanje da pojedinac ili šira populacija internalizira obrazac mišljenja i ideološke standarde (vrijednosti, vjerovanja, norme) neke formalne organizacije, najčešće političke ili vjerske“. Abazović, Mirsad, *Državna bezbjednost: uvod i temeljni pojmovi*, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Sarajevo, 2012, str. 194.

²³ Radikalizam - „korjenitost, beskompromisnost, temeljitost i dosljednost u zastupanju nekog mišljenja, djelovanja, teorije ili ideologije, odnosno usmjerenost na temeljitu provedbu određene političke pozicije, do krajnjih granica, do korijena stvari, u političkom smislu riječ radikalizam unekoliko je srodna ekstremizmu. No, za razliku od ekstremizma, koji se u ostvarenju svojih ciljeva služi i nasilnim metodama te prelazi u terorizam, radikalizam u pravilu svojim djelovanjem ostaje u okvirima ustava i zakona“. Abazović, Mirsad, *Državna bezbjednost: uvod i temeljni pojmovi*, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Sarajevo, 2012, str. 250.

²⁴ Ekstremizam - „pojam koji označava zastupanje krajnjih i isključivih društvenih i političkih mišljenja, stavova, ideja i ideologija. Na socijalnoj ravni, ekstremizam najčešće označava krajnji oblik nesnošljivosti prema različitim društvenim grupama pa razlikujemo vjerski, rasistički, nacionalistički i druge ekstremizme, dok se na političkoj ravni odnosi na zastupanje krajnje radikalnih političkih opcija (lijevi i desni ekstremizam)“. Abazović, Mirsad, *Državna bezbjednost: uvod i temeljni pojmovi*, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Sarajevo, 2012, str. 168.

blagodati interneta, a da pojedinci nisu povezani sa ostalim osobama koje ideološki utječu na njih, već da su se indoktrinirali putem knjiga, članaka, priručnika, filmova i slično. U slučaju grupnih terorističkih aktivnosti indoktrinacija predstavlja šablonsko uvjeravanje članova grupe u određene vrijednosti.

Uzroci terorizma povezani sa procesima globalizacije i demokratizacije ne mogu se u osnovi posmatrati kao uzroci terorizma, nego više kao pojave koje mogu potpomognuti takve aktivnosti. Znajući da izvršioци krivičnih djela koji su povezani sa organizovanim kriminalom nastoje u konačnici izbjeći odgovornost tražeći olakšavajuće okolnosti u zakonima koji definiraju takva djela, pojedinci koji imaju namjeru izvršiti djela terorizma ili imaju takve tendencije olakšavajuće okolnosti za to mogu tražiti u uređenju države i prednostima koje pružaju takva uređenja. „Mogućnost pronalaska ranjivih meta može biti veća u demokratskim državama, jer je vjerovatnije da će državna sigurnost biti slabija nego u ekvivalentnim autoritativnim društvima. Postoje ograničenja u tome koliko demokratska država može nadgledati svoje građane i posjetitelje. Demokracije također omogućuju veći publicitet terorističkom cilju, jer mediji nailaze na malo ili nimalo prepreka. Nadalje, iako se teroristi uhvate, bit će im suđeno u nekoj vrsti nepristrasnog sudskog okvira gdje se moraju utvrditi dokazi krivnje. Naravno, nisu samo demokratske države ranjive. Sigurnosne snage mogu biti slabe u mnoštvu nedemokratskih političkih sustava, pružajući tako terorističkim grupama slične prilike da djeluju relativno slobodno“.²⁵

Iz toga se može izvući višeznačna veza. Iako države koje teže demokratskom uređenju trebaju ponuditi više sloboda i zaštitu ljudskih prava, njene pozitivne strane teroristi mogu iskoristiti, a koje su nezaobilazne u cilju pružanja većih sloboda. Na taj način te države, kao i njihovo stanovništvo mogu postati ranjive mete. S druge strane, demokratije u svojoj suštini bi trebalo da smanje nepravdu unutar društva kroz funkcionisanje svih državnih mehanizama i precizne raspodjele vlasti što bi smanjilo mogućnosti terorističkog djelovanja, naročito unutar tako uređenih država. Ipak, vanjske politike država koje teže demokratskom uređenju i njihove odluke mogu potpomognutu mogućnost „internacionalnog terorizma“ na svojoj teritoriji. Nasuprot, demokratije stoje nedemokratski politički sistemi, koji mogu pružati manje slobode, ali više sigurnosti. Na toj ravni represivne mjere koje se provode mogu izazvati veće nezadovoljstvo, pa ti režimi nasuprot prethodnim mogu potpomognuti pojavu „nacionalnog terorizma“.

²⁵ Collins, Alan, *Suvremene sigurnosne studije*, Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu i Politička kultura, Zagreb, 2010, str. 335.

Vjerodostojna, ali i korisna jeste analiza koju je ponudio Walter Laqueur. „Walter Laqueur smatra da preklapanje između demokracije i nacionalizma pruža više prilika za terorizam. Nacionalizam omogućuje iskrpu koja može razbuktati etničke razlike, a demokracija dopušta izražavanje suprotnih nacionalističkih pogleda. Ukoliko je Laqueureova analiza ispravna, val demokratizacije koji se dogodio na kraju dvadesetoga stoljeća možda je povećao izgleda za nova izbijanja terorizma, iako povećana demokratizacija u stabilnim državama može u krajnjem slučaju odstraniti mnoge uvjete koji pridonose terorizmu“.²⁶

Kraj dvadesetog stoljeća, svakako je obilježen i završetkom zategnutih odnosa između velikih svjetskih sila, tj. krajem blokovske podjele svijeta na Istok i Zapad. Ti događaji su u osnovi u većini bivših socijalističkih država prethodili nemirima i nezadovoljstvom, ali ne i ratovima. Situacija na prostoru bivše SFR Jugoslavije je za razliku od mnogih socijalističkih država na prostoru Evrope bila nešto drugačija. Disolucija složene državne zajednice započela je prije svega usponom nacionalnih politika i stavljanjem nacionalnih identiteta u prvi plan. Ostvarenje takvih planova, neminovno se pokušalo realizirati sukobima, koji su u konačnici i rezultirali ratom. Upravo u ratnim uslovima su sve vrijednosti jednog društva stavljene u drugi plan jer je odvijanje života po standardizovanim normama, kao i pitanje opstanka društva dovedeno u pitanje zbog opasnosti koju glavni sadržaj rata predstavlja. U tim okolnostima najčešće određena vlada nema potpuni suverenitet nad svojim teritorijem, pa samim tim granice jedne države postaju porozne što i može biti uzrok pojavnosti terorizma, ali i ostavljati dodatni prostor za retrogradne interese i ciljeve. Takav slučaj je bio i sa Bosnom i Hercegovinom i stacioniranjem stranih boraca na njenoj teritoriji.

²⁶ Preuzeto iz: Collins, Alan, Suvremene sigurnosne studije, Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu i Politička kultura, Zagreb, 2010, str. 344., prema Laqueur, Walter, A History of Terrorism, NJ: Transaction Publishers, Brunswick, 2001, str. 11.

DRUGI DIO

1. Lokalizacija fenomena terorizma na prostoru Bosne i Hercegovine - polazna razmatranja

Historijski razvoj Bosne i Hercegovine obilježen je aspiracijama svjetskih sila i različitih interesa koje su iste proklamovale i težile ostvariti na teritoriji ove države. Takva iskustva ostavila su značajan trag na kulturni, politički, ideološki i svaki drugi prosperitet stanovništva koje je naseljavalo prostore današnje Bosne i Hercegovine. Naročito značajan i neizbrisiv trag ostavlja stradanje civilnog stanovništva i narušavanje njegovog identiteta od strane osvajačkih sila. Znajući da su se najizrazitiji oblici takvog djelovanja desili u toku Drugog svjetskog rata i zadnjeg rata od 1991. do 1995. godine raspadom Jugoslavije i da su oba rata obilježena najtežim ratnim zločinima, uključujući i zločin genocida, ideološki motivi koji su ih u osnovi potaknuli u nešto izmjenjenim oblicima i danas su prisutni. Analizirajući vrste terorizma u svojoj studiji Alan Collins, opovrgava sve zastupljeniju paradigmu koja je prisutna nakon 11. septembra 2001. godine, navodeći: „vjerski terorizam se ne ograničava samo na islamske organizacije; ekstremističke grupe u drugim vjerskim tradicijama također su koristile ovu tehniku. Nasilne aktivnosti protiv pobačaja u Sjedinjenim Državama zasnovane su na kršćanskim pogledima. Kršćanska uvjerenja bila su korištena za opravdavanje aktivnosti etničkoga čišćenja protiv Muslimana u Bosni“.²⁷ Upravo iz tih razloga dvoznačnost pojmova teror i terorizam je jako bitna za shvatanje pogrešnih interpretacija koje su sve češće zastupljene, a naročito one koje opravdavaju primarne uzroke rata i njegove ishode pod sjenilom borbe protiv terorizma. S obzirom da se pojavnost terorizma na prostoru Bosne i Hercegovine najčešće vezuje za vrijeme rata, tu tvrdnju treba uzeti sa rezervom, kao i što uzroke stacioniranja stranih boraca ne treba pripisivati cjelokupnom narodu. Na tom tragu važna je i analiza profesora Azinovića koji tvrdi: „Istraživati optužbe za povezanost s terorizmom pojedinaca i skupina iz naroda koji je donedavno i sam bio na udaru ciljanog i organiziranog terora, u čijem je samo jednom činu, onome u Srebrenici 1995., ubijeno skoro trostruko više ljudi nego li 11. septembra 2001. u New Yorku i Washingtonu zajedno, a čiji su glavni planeri i počinitelji još uvijek na slobodi čini se neumjesnim i licemjernim“.²⁸

Neumjesno i licemjerno je i zastupanje mišljenja da je terorizam u osnovi pojava koja se prvi put na našim prostorima javlja za vrijeme ratnih dejstava, tačnije u periodu zadnjeg rata (1991-1995). Objektivno promatrajući takva tvrdnja je neistinita, a samim tim i netačna.

²⁷ Collins, Alan, *Suvremene sigurnosne studije*, Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu i Politička kultura, Zagreb, 2010, str. 340.

²⁸ Azinović, Vlado, *Al - Kai' da u Bosni i Hercegovini: Mit ili stvarna opasnost?*, Radio slobodna Europa i Centar za savremenu umjetnost, Sarajevo, Prag, 2007, str. 11.

Zbog potrebe za odbacivanjem sve prisutnijih narativa i zloupotrebe pojma terorizma i njegovog pripisivanja određenom narodu na osnovu vjerskih uvjerenja, potrebno je razmatrati kontekst fenomena u nekom izvjesnom vremenu, kao i ideološke osnove kojima su se pojedinci i grupacije vodile. U pokušaju definiranja izvjesnog vremena, a da je u vezi sa problemom ovog istraživanja, može se reći da je to period gdje određena ideologija traje bez obzira na posljedice koje ostavljaju pokušaji njenog ostvarivanja, a da je ispoljavanje iste i dalje prisutno. Jednostavnije protumačeno, može se govoriti o dvije ideologije. Prva se odnosi na protivljenje antifašističkim vrijednostima i zasnovanost na ustaškoj i četničkoj ideologiji, koje su imale za cilj destabilizaciju Jugoslavije²⁹, a druga se vezuje za radikalno i pogrešno tumačenje islama kao vjere. Na osnovu tog uvida može se zanemariti stav da je terorizam stigao u Bosnu i Hercegovinu s posljednjim ratom i da je to glavni uzrok i povod zbog kojeg se vodio rat, ali i mnogi drugi narativi koji kroz tu prizmu žele ostvariti političke ciljeve ili opravdati separatističke težnje. Naime, kada se govori nesubjektivno o terorizmu na ovim prostorima, a naročito u Bosni i Hercegovini, može se reći da su terorističke skupine djelovale i u SFRJ i da su bile vođene motivima koji su u suprotnosti sa današnjim i onim učenjima koja su stigla u Bosnu i Hercegovinu 1992. godine. Zapravo dolazak stranih mudžahedina ne predstavlja prvu pojavu terorizma, već prvu pojavu koja moralnu opravdanost za svoja djela zasniva na vjerskim osnovama. Ta vrsta fenomena nije tvorevina domicilnog stanovništva, ali je u poslijeratnim godinama svoje simpatizere pronalazila na ovim prostorima. Svakako da i brojni ratni zločini, kao i zločin genocida ne predstavljaju ništa drugo do djela terorizma, samo što su počinjeni u vrijeme rata i upotpunjuju tezu koju je „1992. godine naveo Alex P. Schmid: Akt terorizma je mirnodopska inačica ratnog zločina“.³⁰ Iako su se tim djelima nakon okončanja ratnih sukoba bavili domaći i međunarodni sudovi, kako bi na određeni način sankcionisali počinitelje istih i osudili njihove ideologije, u postdejtonskoj Bosni i Hercegovini se stanovništvo počelo susretati sa sasvim novim oblikom terorizma koji se zasnivao na idejama globalnog džihada čije su posljedice imale značajan odraz na sigurnost, ali i na kredibilitet države. U toj analizi značajno je razmotriti ideologiju, pozadinu i kontekst stacioniranja stranih boraca, kao i početne ishode takve pojave.

²⁹ U online članku pod nazivom „Kronologija terorizma u SFRJ“ navedeno je: „Na tlu Jugoslavije je u posleratnom periodu izvedeno 40 terorističkih akcija, a 60 u pokušaju. Život je izgubilo 30 lica, a povređeno je 73“. „Kronologija terorizma u SFRJ“, Radio Gornji Grad, 22.3.2016., <https://radiogornjigrad.wordpress.com/2016/03/22/kronologija-terorizma-u-sfrj/> (pristupljeno 4.5.2020.). Kao grupacije koje su ubačene iz inostranstva na teritoriju Jugoslavije navode se: „Organizacija srpskih četnika Ravna gora, Hrvatsko revolucionarno bratstvo, Hrvatski narodni otpor Luburičevci, Zbor, Hrvatsko križarsko bratstvo, Tajna revolucionarna ustaška postrojba, Osvetnici Blajburga, Organizacija slovenačkih antikomunista, Srpski omladinski pokret otadžbine, Hrvatski oslobodilački pokret“.

³⁰ Preuzeto iz: Azinović, Vlado, Uvod u studije terorizma, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2012, str. 16.

2. Globalni džihad i ideološka osnova pokreta

Kada se govori o ideološkoj osnovi pokreta koji je svoje utočište pronašao između ostalog i u Bosni i Hercegovini, treba uzeti u razmatranje činjenicu da je zapravo riječ o globalnoj mreži koja je svoje djelovanje započela u Afganistanu u vrijeme Sovjetske intervencije³¹, a po završetku sukoba svoje tendencije težila prenijeti van granica Afganistana.

Vraćajući se u prošlost, prije malo više od 40 godina, tačnije 1979. godine na tlu Afganistana, sovjetske snage poslale su određeni kontigent koji je trebao pružiti vojnu i političku podršku afganistanskim komunistima, te uređenju vlade u Kabulu prema interesima SSSR-a. Taj čin naišao je na značajan otpor afganistanskog stanovništva, prvenstveno zbog svojih vjerskih i patriotskih uvjerenja, a koji su sovjetske snage slomile. Ubrzo kao odgovor na to počeli su da nastaju pokreti otpora, uglavnom vođeni od strane vjerskih učenjaka.

Jedan od najutjecajnijih učenjaka i zagovornik ideje globalnog džihada bio je Abdullah Azzam i njegova svjetovna učenja koja je dodatno unaprijedio Ayman al-Zawahiri, a ekonomski i logistički potpomogao Osama bin Laden. Na idejama ovog trojca nadahnuće za svoje djelovanje pronalazili su mnogi gerilci koji su pristupali pokretima otpora i smatrali svojom obavezom da brane tradicionalne vrijednosti koje su u afganistanskom ratu zanemarene. U normativnom pogledu oni i njihovi sljedbenici eliminirali su sovjetski utjecaj u ovoj državi, a velik udio u takvom rezultatu imale su i izdašne pomoći SAD-a.

Njihova stimulacija uključivala je i finansijska ulaganja, od naoružanja pa sve do političke podrške u borbi protiv nevjerničkih režima. Naime Jimmy Carter, kao i Zbigniew Brzezinski javno su priznavali ulogu SAD-a u pomoći afganistanskim mudžahedinima.³²

U atmosferi djelovanja supersila (SAD i SSSR) na afganistanskom tlu nastala je Al-Kaida, teroristička grupacija vođena od strane Osame bin Ladena, Abdullaha Azzama i Ayman al-Zawahirija, s jasno definiranom strukturom, idejom i ciljevima.

³¹ Kada se govori o djelovanju Sovjetskog Saveza u Afganistanu, još ne postoji jasan stav da li je riječ o okupaciji ili intervenciji. Kompleksnost sukoba je možda najbolje opisana unutar samog naziva dokumentarnog filma rediteljice Gulya-e Mirzoeve, *Afghanistan 1979: the war that changed the world* (Afganistan 1979: rat koji je promijenio svijet). Iako je rat promijenio svijet, djelovanje politika svjetskih sila (SAD i SSSR), ostavilo je značajan trag na tu državu. Unutar navedenog filma, prikazani su dokumenti sa zapisanim razgovorima između tadašnjeg predsjednika sovjestke vlade Alekseja Kosigina i Nur Muhammad Tarakija predsjednika Afganistana koji je tražio diskretnu intervenciju Sovjeta, takvi elementi upotpunjuju tezu da se radi o intervenciji, ali s obzirom da je intervencija započela nakon što je predsjednik Taraki ubijen i na čelo Afganistana doveden Hafizullah Amin, kao i ubistvo Amina od strane sovjeta i dovođenje na čelo Afganistana Babrak Karmala može se posmatrati kao okupacija. U svojoj analizi o sukobu u Afganistanu Robert Mikac, navodi: „Za razliku od većine drugih država u Aziji, uspio je izbjeći britansku kolonizaciju i rusku okupaciju, ali nije uspio izbjeći britanske i ruske (kasnije sovjetske) utjecaje na vlastitu politiku“. Mikac, Robert: „Analiza Afganistan: Nikad zaustavljen sukob“, Institut za sigurnosne politike, <http://insigpol.hr/analiza-afganistan-1-2-i-3-dio-nikad-zaustavljen-sukob/>, (pristupljeno 20.11.2019.)

³² Podrška afganistanskim mudžahedinima od strane SAD-a poznata je i kao operacija Ciklon.

Kada se govori o samoj strukturi ove grupacije, pored trojice glavnih osnivača i vođa, može se reći da je ona znatno šira i kompleksnija, sa razvijenom mrežom za globalno djelovanje, a sve u svrhu regrutacije simpatizera s neupitnom voljom za ostvarenje njene ideologije.³³

Ipak, ideologija koju osnivači Al-Kaide zagovaraju predstavlja početak znatno ranijih učenja iz 18. stoljeća. Oslonac upravo predstavlja učenje Muhammad ibn Abd al-Wahhab-a, odnosno zastupanje ideologije vehabizma.

„U osnovi tvrdio je da su se, nedugo nakon smrti Poslanika Muhammeda, muslimani ponovo vratili u nevjerništvo, u stanje u kojem su bili prije pojave islama, između ostaloga i time što su zadržali stare običaje, njegovali sufizam i dopustili stvaranje šiitskog ogranka islama. Ibn Abd al-Wahhab je vjerovao da se ljudsko društvo treba urediti po božijem a ne po ljudskom zakonu“.³⁴ „Vehabizam je oblik ideologije koji je tipičan za Saudijsku Arabiju, dok bi selefizam bio izvozna varijanta te ideologije, koju susrećemo izvan te zemlje. Ibn Wahhab je bio Saudijac i njegovo je učenje u toj zemlji prihvaćeno kao nacionalna ideologija. No, kada se ta ista ideologija širi u druge dijelove svijeta i kada je prihvaćaju i prenose ljudi koji nisu Saudijci, obično se naziva selefizmom. On je ideološka podloga Al-Kai'de“.³⁵

Sublimirajući sve navedeno i stavljajući u kontekst Al-Kaide kao terorističke grupe može se zaključiti da su njene aktivnosti manje ili više bile usmjerene u dva osnovna pravca. Prvi i najekstremniji jeste terorističko djelovanje u neprijateljskim državama, u državama u kojima su smještene institucije drugih država, a koje su prema gledištu sljedbenika ove grupe izdajničke i kao takve predstavljaju krajnju metu napada (vladine institucije ili drugi interesni objekti). Drugi pravac bi se ogledao kroz pronalazak i duhovno (ideološko) djelovanje u pogodnim, kriznim tačkama svijeta. S obzirom da je Bosna i Hercegovina predstavljala krizno žarište za dolazak stranih boraca koji su motivirani ideologijom globalnog džihada, jer su

³³ „Ideologija Al-Kaide je manje-više poznata i nju je u najvećoj mjeri definisao Ayman al-Zawahiri. On je istakao koji su glavni ciljevi Al-Kaide. Dakle postoji strategija '2020', koja pokazuje šta Al-Kai'da želi da uradi u narednom periodu. Cilj je stvaranje umme – globalne islamske države, odnosno širenje islama po čitavom svetu. Ne mislim islama kao vere – tu treba praviti vrlo ozbiljnu razliku – nego širenje ideologije koja zloupotrebljava islam kao veru, i uspostavljanje jednog globalnog teokratskog režima. Dakle, u odnosu na sve terorističke organizacije koje smo do sada poznavali kroz istoriju, Al-Kai'da se ozbiljno razlikuje prema cilju koji je postavila. Prvi put je to globalni cilj. Prvi put je to cilj čije se postizanje planira u narednih stotinu godina“. Preuzeto iz: Azinović, Vlado, Al-Kai'da u Bosni i Hercegovini: mit ili stvarna opasnost?, Radio slobodna Europa i Centar za savremenu umjetnost, Sarajevo, Prag, 2007, str. 25., prema Dr. Zoran Dragišić, razgovor sa autorom, Prag, 12.8.2006.

³⁴ Preuzeto iz: Azinović, Vlado, Al-Kai'da u Bosni i Hercegovini: mit ili stvarna opasnost?, Radio slobodna Europa i Centar za savremenu umjetnost, Sarajevo, Prag, 2007, str. 32., prema Stephen Schwarz, ragovor sa autorom, Prag, 3.5.2006.

³⁵ Preuzeto iz: Azinović, Vlado, Al-Kai'da u Bosni i Hercegovini: mit ili stvarna opasnost?, Radio slobodna Europa i Centar za savremenu umjetnost, Sarajevo, Prag, 2007, str. 37., prema Evan F. Kohlmann, razgovor sa autorom, Prag, 27.6.2006.

upravo takvim aktivnostima doprinijeli ratni uslovi, ali i sami nesrazmjer vojnih potencijala između sukobljenih strana.

Za prilike ovog istraživanja potrebno je usmjeriti pažnju na uslove i rizik koji je predstavljala afirmacija takve vizije, kao i pojedinaca sa stranih ratišta na ekspanziju terorizma kao sigurnosne prijetnje, ali i uopštenog prisustva stranih boraca.

3. Strani borci i rat u Bosni i Hercegovini

U toku rata na prostoru Bosne i Hercegovine nezanemarljivo učešće u ratnim operacijama na sve tri sukobljene strane imali su i strani borci. Iz današnje perspektive fokus i interesovanje same društvene javnosti, ali i političkih narativa, uglavnom je usmjeren na strane borce u redovima Armije Republike Bosne i Hercegovine (ARBiH) i Vojske Republike Srpske (VRS). Sami razlozi toga su višeznačni. Polazeći od prikrivanja i manipulacije nad primarnim i stvarnim motivima zbog kojih su došli do radnji koje su uspjeli izvršiti na prostoru Bosne i Hercegovine (za vrijeme i nakon rata) i van njenih granica, te kao takvi u okvirima rasprava služe kao pogodan instrument za dnevne, pa i decenijske političke ciljeve i interese, gdje sami kreatori navedenih razloga, malo ili nikako ne razmatraju o posljedicima kakve isti ostavljaju na sigurnosno stanje, pa samim tim i na kredibilitet države.

Skladno tim razlozima će i biti usmjerena sljedeća poglavlja.

3.1. Strani borci u Armiji Republike Bosne i Hercegovine (ARBiH)

Pokret globalnog džihada ili pak osnova na kojoj je nastala Al-Kaida njezinim osnivačima i najužem krugu sljedbenika dodatnu snagu u mogućnost postizanja krajnjeg cilja iznjedrili su sami produkti sovjetsko-afganistanskog sukoba. Uvjereni u svoju nadmoć vjerovali su da će religijsko uvjerenje pokazati superiornost nad političkim, te da će na vjerskim osnovama uspjeti ostvariti ideju o vođenju džihada na međunarodnom nivou.

Za ispunjenje svojih ciljeva neupitno je trebalo pronaći pojedince koji će afirmirati takve zamisli ili pojedince koji su spremni dati vlastiti život za ideal indoktrinacije i promocije okvira grupe u drugim državama. Kompleksnost sukoba u Bosni i Hercegovini ponudila je ispunjenje prethodno navedenih ciljeva, kao i idealno žarište za dolazak stranih boraca. Taj dolazak ni u kojem slučaju nije bio tako jednostavan, ali ni naivan. Ono što je bilo daleko od naivnosti i slijepog vjerovanja tokom početnih dana opsade jeste da se radi o građanskom ratu, pa su ujedno takve manifestacije i diktirale sam karakter sukoba.

Na samom početku ratnih operacija između sukobljenih strana (Armija Bosne i Hercegovine - ARBiH, Vojska Republike Srpske – VRS i Hrvatsko Vijeće odbrane – HVO) pokazao se velik nesrazmjer u vojnim potencijalima, ali i isplaniranost i organiziranost kroz tzv. saveznička partnerstva u odnosu na ARBiH i Bošnjake. Da bi se uspostavio balans snaga na terenu bilo je neophodno dopremiti oružje do ARBiH, te pronaći saveznike za taj čin. Taj uslov se upravo ostvario dolaskom boraca sa ratišta Afganistana i drugih, uglavnom islamskih država.

Pitanje koje se često postavlja kada se pokrenu rasprave o dolasku stranih boraca i njihovom angažmanu na ratištima odnosi se na prilike pod kojima su se strani borci pronašli u Bosni, ako se već prethodno u razmatranje uzme činjenica da ARBiH nije imala potpunu kontrolu nad teritorijem države, naročito na granicama sa Saveznom Republikom Jugoslavijom i Hrvatskom, kao i broj tih lica koji su boravili u Bosni i prošli kroz kampove za obuku. Odgovor na pitanje okolnosti i prilika, ponudio je Jürgen Elsässer.

„Amerika isprva nije bila zainteresirana za događaje na Balkanu. Njemačka, Austrija i Vatikan podržali su nezavisnost Slovenije i Hrvatske i ostvarili znatan utjecaj u tim zemljama. Srbi su ostali sami protiv svijeta. Kada se kasnije administracija predsjednika Clintona htjela uključiti u događaje u regiji, savezništva su već bila ostvarena, i nije bilo prostora za Ameriku. Zato je Washingtonu još jedino preostalo da se osloni na bosanske muslimane i da preko njih pokuša ostati važan igrač na diplomatskoj sceni. Uz to, suradnja između Sjedinjenih Država odnosno Središnje obavještajne agencije (CIA) i radikalnih muslimana u Afganistanu je tokom 80-ih godina 20. stoljeća bila vrlo uspješna i dovela je ne samo do vojnoga poraza Sovjetskoga Saveza u toj zemlji nego mu je, zapravo, zadala završni udarac. Zato su se Amerikanci i na Balkanu željeli ponovo osloniti se na mudžahedine“.³⁶

Oslanjajući se na već uvježbanu taktiku dolazak boraca sa ratišta Afganistana, Egipta, Saudijske Arabije, Jemena i Alžira uz podršku Sjedinjenih Država započeo je 1992. godine, što se i uzima kao godina stacioniranja mudžahedina u Bosni i Hercegovini vođenih idejama globalnog džihada. U najosnovnijem pogledu može se reći da su SAD bile zadužene za logistički dio, potporu ili odobrenje za takvo nešto, dok su se finansijska ulaganja u naoružanje i ostalu vojnu opremu najčešće vršila preko humanitarnih organizacija sa prilivom novca iz islamskih zemalja. Kao najzaslužnija organizacija za takvo nešto bila je TWRA - Third World Relief Agency. Aktivnosti ove organizacije doprinijele su između ostalog i ukupnom broju mudžahedina koji su pristigli. Prema dostupnim izvorima, iako ne postoji

³⁶ Azinović, Vlado, Uvod u studije terorizma, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2012, str. 58., prema Jürgen Elsässer, razgovor sa autorom, Prag, 2.6.2006.

precizna i pouzdana analiza, smatra se da je ukupno pristiglo do 3000 boraca i da nisu svi pristigli uz podršku bosanskohercegovačke vlade. Borci koji su pristizali djelovali su samostalno ili kao podrška ARBiH u ratnim operacijama sve do 13. avgusta 1993. godine, kada je formirana jedinica El-Mudžahid po naredbi Rasima Delića i ista integrirana u sastav Trećeg korpusa Armije BiH, odnosno 7. muslimanske brigade. Ono što je činilo distinkciju ove jedinice sa drugim dijelovima Armije ogledalo se u tom što pojedinci koji bi imali namjeru pristupiti istoj trebali su da prođu kroz obuku koja je uključivala prvo vjersku, a zatim vojnu obuku i da su se na čelu jedinice nalazili strani mudžahedini.

Značajan broj stranih boraca u BiH se zadržao do potpisivanja Opšteg okvirnog sporazuma za mir, a njihovo povlačenje moguće je posmatrati nakon dva događaja: potpisivanja Opšteg okvirnog sporazuma za mir i terorističkih napada 11. septembra 2001. godine.

3.2. Opšti okvirni sporazum za mir u BiH i strani borci

Kako se kraj rata u Bosni i Hercegovini bližio, strani borci koji su djelovali na strani ARBiH su po potpisivanju Dejtonskog sporazuma u skladu sa obavezujućim odlukama trebali napustiti državu. Taj odnos bošnjačkog rukovodstva nije baš naišao na blagonaklon odgovor ovih pojedinaca, a naročito nakon terorističkih napada 11. septembra i pritisaka pod kojima su se našli politički subjekti u državi.

Ono što je za ovdašnje stanovništvo predstavljalo potpisivanje Sporazuma i sam prekid rata, za strane borce je taj čin bio jednak izdaji. Prije svega što su smatrali da izgradnja sekularne države nije dopustiva i u skladu sa vrijednostima džihada, ali i zbog samog, negativnog stava prema Amerikancima i snagama za provedbu mira koje su trebale da dođu u Bosnu. Uz pritisak američke administracije na vlasti u Sarajevu, prva deportacija ovih boraca je započela pred kraj 1995., početkom i u toku 1996. godine. Međutim teroristički napadi u SAD-u 11. septembra 2001. godine dodatno su potpomogli zalaganje američkih vlasti za lica koja se dovode u vezu s terorizmom, ali i sam angažman bosanskohercegovačkih vlasti po tom pitanju. Rezultat toga se ogledao i kroz formiranje Antiterorističkog tima Bosne i Hercegovine.³⁷

³⁷ „Nakon terorističkih napada u SAD-u od 11. septembra 2001. godine, Bosna i Hercegovina se pridružuje Antiterorističkoj koaliciji u borbi protiv terorizma, za te aktivnosti formira se i Antiteroristički tim Bosne i Hercegovine na čelu sa Mišićem. Učestvuju sve relevantne institucije u to vrijeme u Bosni i Hercegovini. Znači kao dio Antiterorističke koalicije mi provodimo sve neophodne aktivnosti u provjeri bilo kakvih aktivnosti bosanskohercegovačkih državljana ili drugih državljana koji se mogu dovesti u vezu sa bilo kojim terorističkim aktivnostima, pogotovo sa ovim u SAD-u i to je jedan niz aktivnosti koje su se provodile u to vrijeme i koje su opšte poznate i javnosti. Bila je tzv. deportacija Alžirske grupe, Egipatske grupe i to javnost zna i to su sve aktivnosti koje se odnose na sprječavanje nedozvoljene aktivnosti u vezi s terorizmom kako u BiH tako i širom svijeta“. Istražitelj Državne agencije za istrage i zaštitu iz Odjela za borbu protiv terorizma i trgovine ABHO (atomska, biološka, hemijska oružja), razgovor s istražiteljem. Istočno Sarajevo, 21.12. 2020.

Značajan broj tih lica je po završetku rata dobio državljanstva i same odluke iz Dejtona nisu u potpunosti sprovedene, a nakon događaja od 11. septembra 2001. godine ta lica su bila interesantna i sigurnosnim službama SAD-a.³⁸

Prisustvo boraca iz islamskih zemalja i njihov ostanak u Bosni i Hercegovini poslije rata ni u kojem slučaju ne mijenja i ne dovodi u pitanje odbrambeni karakter rata koji je vodila Armija Republike Bosne i Hercegovine, ali same njihove aktivnosti, uključujući najteže oblike ratnih zločina protiv neprijateljskih vojnika, problematičnog ponašanja i sukoba sa ostalim borcima u Armiji, kao i ideološkog utjecaja koji su uspjeli izvršiti itekako je utjecao na kredibilitet države, ali i Armije, dovodeći tako u pitanje njen višenacionalni karakter.

Prije nego li se interpretiraju teroristički napadi u postdejtonskoj državi i djelimična afirmacija ideologije koja je stigla, potrebno se fokusirati i na strane borce u redovima Vojske Republike Srpske. Iako ti pojedinci nakon završetka sukoba nisu vršili terorističke aktivnosti u Bosni i Hercegovini to je neophodno zbog njihovog terora koji su zastupali, ali i provodili činjenjem najtežih oblika ratnih zločina, uključujući i učešće u zločinu genocida, te kasnijeg motiva za angažiranje pojedinaca za učešće u sukobu na prostoru Ukrajine (Krim) i djelovanje organizacija koje svoje uporište i poziciju upravo temelje na odnosima koji su zasnovani za vrijeme rata, gdje njihovo krajnje djelovanje predstavlja promociju radikalne ideologije.

3.3. Strani borci u Vojsci Republike Srpske (VRS)

Učešće stranih boraca u redovima VRS danas je najčešće shvaćeno i označeno prisustvom ruskih dobrovoljaca koji su došli u toku rata u cilju borbe za slobodu prvenstveno srpskog naroda, ali i odbranu pravoslavlja kao vjere. Osim takvih tvrdnji koje će se posebno analizirati i utvrditi sama vjerodostojnost istih, njihovo prisustvo je sporno iz razloga provedbe terora uglavnom nad civilnim bošnjačkim stanovništvom u toku rata.

³⁸ Od 6. aprila 2017. godine na internet portalima dostupan je dokument pod nazivom „Mudžahedini sa BiH državljanstvom porijeklo“. Istoimeni dokument čini 165 stranica, a na spisku se nalazi cjelokupan identitet uključujući zemlju porijekla, datum i mjesto rođenja, prebivalište, naziv agencije koja je izdala dokument, JMBG za ukupno 741 lice iz 33 države. Kao izvor u čijem je posjedu navedeni dokument navodi se portal srpskacafe.com. „Riječ je o spisku kojeg su napravile američke obavještajne službe nedugo nakon terorističkih napada na SAD 11. septembra 2001. godine. Amerikanci su tada prikupljali precizne podatke o svim arapskim borcima i bivšim pripadnicima „El mudžahedina“ nakon što je otkriveno da je jedan broj terorista, koji su izvršili napad na Njujork i Vašington, za vrijeme rata boravio u BiH i da su se borili na bošnjačkoj strani – otkrivaju izvori SrpskaCafe iz obavještajno-bezbjednosnih krugova“. „Spisak svih mudžahedina sa državljanstvom BiH!“, Srpska Cafe, 6.4.2017., <http://srpskacafe.com/2017/04/ekskluzivno-srpskacafe-objavljuje-spisak-svih-mudzahedina-sa-drzavljanstvom-bih/>, (pristupljeno 20.10.2020.)

Referirajući se na već navedeni stav Alex P. Schmid-a da je „akt terorizma mirnodopska inačica ratnog zločina“ i da se upravo u presudama licima osuđenim za ratni zločin spominju i „dobrovoljci“ i „paravojne formacije“³⁹ njihova postojanost i djelovanje samim tim jeste problem istraživanja.

Slično i kao sa stranim borcima u redovima ARBiH potrebno je razmotriti pozadinu dolaska, motiv, naziv jedinica u kojima su djelovali, kao i broj boraca koji su došli i dobili državljanstva Bosne i Hercegovine.

Pozadina dolaska boraca ogledala su namjери tadašnjeg rukovodstva Republike Srpske i Republike Srpske Krajine da dolazak tih lica prvenstveno iz Ruske Federacije predstavi kao snagu srpsko-ruskih odnosa i na taj način pokuša uvući Rusku Federaciju u sukob ne bi li rat dobio međunarodni karakter, odnosno da dođe do internacionalizacije sukoba. Međutim kako je kraj Hladnog rata i raspad SSSR-a doveo i samu Rusku Federaciju u stanje opšte okupiranosti vlastitim problemima, prostora za međunardno djelovanje nije bilo. Ti događaji su uveliko doveli do ekonomskih problema u državi, uključujući pad cijene nafte, pad vrijednosti rublje, gdje su čak i plate vojnih lica smanjene ili su skroz izostajale što upravo i jesu motivi dolaska stranih boraca, tako da je prisustvo bilo više ekonomske prirode, a ne zbog potrebe očuvanja vjerskih principa, čime se odbacuje stav da se radi o dobrovoljcima, već prije o plaćenicima.

Sam način na koji su strani borci pristizali uključivao je više planova i aktivnosti.

Dolazak ruskih boraca vezuje se za 1991. godinu i njihovo stacioniranje na prostoru Republike Srpske Krajine – okupirane teritorije Republike Hrvatske. Na početku rata u BiH jedan broj njih je prebačen i uključen u paravojnu formaciju pod nazivom „Beli Orlovi“ a njen komandant je bio Dragoslav Bokan. Prvi borci koji dolaze jesu „okorjeli kriminalci koji su imali kriminalne veze sa Željkom Ražnatovićem Arkanom i srpskim podzemljem. Kad je počeo rat u Hrvatskoj Arkan ih je angažovao kao svoje „dobrovoljce“ koje je plaćao ratnim plijenom“.⁴⁰

³⁹ U razgovorima koji su mnogo godina nakon završetka rata dostupni, osobe koje su bile u samom vrhu navedenih paravojnih formacija, upravo tvrde da to nisu bile paravojne formacije i da su bili podređeni tadašnjem političkom vrhu Savezne Republike Jugoslavije. Sam pojam „paravojne“ se upotrebljava u svrhu zaobilaznja odgovornosti država za počinjena djela, s ciljem umanjivanja mogućnosti da se govori o agresiji. Većina autora koji se bave problematikom rata u Bosni i Hercegovini i raspadom SFRJ na objektivna način tvrde da u toku cjelokupnog sukoba nije bilo paravojnih formacija

⁴⁰ Tafro, Aziz, Ruski i grčki plaćenici u ratu u Bosni i Hercegovini, Autor, Sarajevo, 2014, str. 25.

„Ideja o Arkanovim i Bokanovim Rusima učinila se dobrom i Kontraobavještajnoj službi (KOS) bivše Jugoslovenske narodne armije. KOS se u to vrijeme stavio u službu Vojske Savezne Republike Jugoslavije, slobodno i javno djelujući u Republici Srpskoj kao obavještajno bezbjedonosni organ, smatrajući okupirani teritorij Bosne i Hercegovine svojom teritorijom na kojoj ima stvarnu i mjesnu nadležnost“.⁴¹

Već u toku 1992. godine započinju masovniji dolasci i glavne osobe koje su vršile mobilizaciju sa ruske strane jesu Jaroslav Jastrebov (Ярослав Ястребов), Beljajev Jurij (Бельяев Юрий), Zagrebov Aleksandar (Загребов Александр), Vladimir Voljfović Žirinovski (Владимир Вольфович Жириновский) i Eduard Veniaminović Limonov (Эдуард Вениаминович Лимонов). Jedan od načina mobilizacije jeste bio upravo preko prethodno navedenih osoba, gdje bi borci organizovano dolazili kao folklorna društva, radnici, turisti i preko Republike Srbije dolazili u VRS. Drugi način se ostvarivao preko Jugoslovenske ambasade u Moskvi gdje bi se prijavljivali dobrovoljno na osnovu propagandnih plakata koji su bili na ulicama gdje bi dobili vizu i određenu naknadu za dolazak i učešće u ratu. Po dolasku u Beograd borci koji bi pristizali potpisivali su ugovore ili kontrakte na dva mjeseca uz naknadu od 200 do 1000 njemačkih maraka. Po dolasku vršena je selekcija i integracija boraca u različite odrede.

3.4. Odredi, državljanstva i intrigantna lica

Odredi⁴² u kojima su djelovali stranci iz Grčke, Ukrajine, Rumunije, Bugarske, Poljske, uključujući i jednog borca iz Japana nosili su sljedeće nazive: Prvi ruski dobrovoljački odred (RDO-1), Drugi ruski dobrovoljački odred (RDO-2), Prvi kozački polueskadron, Drugi objedinjeni ruski dobrovoljački odred, Treći ruski dobrovoljački odred, Odred Aleksandrova, Odred Beli vukovi, već spomenuta jedinica Beli Orlovi, Odred Vukovi sa Drine, Dobrinjski ruski dobrovoljački odred, Ozrenska brigada, Ruska četa (u Zvorniku) i Internacionalna brigada crnoarmejska.

Prema današnjim procjenama broj stranih boraca koji su učestvovali u ratnim operacijama na strani VRS se kreće uglavnom oko 700, dok neke procjene navode da ih je bilo nešto više od 10 000. Po završetku rata u Bosni i Hercegovini jedan dio tih lica, slično kao i oni u ARBiH napustili su državu, neki su završili na drugim ratištima u svijetu dok je jedan broj njih dobio državljanstva. Koncizan i relevantan izvor ne postoji kada se govori o broju državljanstava. Međutim neki od pojedinaca koji ga posjeduju jesu: Vladimir Bobovnjikov, Jurij Kolosin,

⁴¹ Tafro, Aziz, Ruski i grčki plaćenici u ratu u Bosni i Hercegovini, Autor, Sarajevo, 2014, str. 26.

⁴² Opis svih odreda, strukture i način popunjavanja i djelovanja dostupan u Tafro, Aziz, Ruski i grčki plaćenici u ratu u Bosni i Hercegovini, Autor, Sarajevo, 2014, str. 33-81.

Bolan Demjan, Andrej Suliga, Sergej Popredan, Valerij Gavris, Igor Maljucuk, Pavel Lisicki, Boris Pičugin, Aleksandar Kravčenko, Ženjkja Odesa, Oleg Valekcij, Sergej Suharev, Nikolaj Pjetrikov. Iz današnje perspektive, najinteresantija osoba koja posjeduje bh državljanstvo jeste Aleksandra Kravčenko, jer se upravo on navodi kao jedan od odgovornih za regrutovanje dobrovoljaca iz BiH za sukob u Ukrajini. Pored njega nešto manje poznata osoba jeste Mihail Mihajlović Klevačev - Gorinić, kao i teoristički napad koji je izveo u Ruskoj Federaciji na putnički voz Grozni – Moskva.⁴³

Kada se govori o terorističkim napadima u svijetu i vezom sa Bosnom i Hercegovinom, često su u tom kontekstu sporni borci koji su se borili na strani ARBiH uključujući i njihove veze sa Al-Kaidom. Od 2001. godine i pokretanjem „rata protiv terorizma“ sami politički krugovi u Republici Srpskoj su taj pojam upotrebljavali i kao argument za političke težnje i paravan za aktivnosti koje je vršila VRS, te na taj način postavljali osnov za etiketiranje Bosne i Hercegovine kao neodržive države i suviše sigurnosno opasne sa aspekta terorizma, nego li je to realno stanje na terenu pokazivalo. Iako su neki teroristički napadi u svijetu imali vezu sa Bosnom i Hercegovinom, sam dokaz proturječnosti s navedenim argumentima da je borba VRS-a bila čisto za slobodu i bez radikalnih osnova pokazuje teroristički napad od Mihaila Klevačeva. Svakako da su takve diskurse dodatno potpomogli teroristički napadi u Bosni i Hercegovini i ideološke osnove kojima su se počinitelji vodili, a koji su se zasnivali na idejama globalnog džihada i imali neku vezu sa jedinicom El-Mudžahid.

⁴³ Napad je izvršen na Dan državnosti Ruske Federacije 12. juna 2005. godine na putnički voz. Nakon 7 dana od terorističkog napada (21. juna 2005. godine) slobode su lišene dvije osobe i to Vladimir Vlasov (Владимир Власов) i Mihail Mihajlović Klevačev – Gorinić (Михаил Михайлович Клевачев Горыныч) koji su osumnjičeni za teroristički napad na putnički voz Grozni – Moskva. U toku pretresa mjesta gdje su boravili, kod Klevačeva i Vlasova je pronađena literatura koja propagira nacionalne ideologije. Kod Vlasova je pronađena kopija knjige Mein Kampf i djela Eduarda Limonova. Iako su samu istragu i tok suđenja obilježile brojne kontroverze, dana 10. aprila 2007. godine Vladimir Vlasov je osuđen na 18 godina zatvora, a Mihail Klevačev na 19 godina zatvora. „Klevačov je učestvovao u vojnim operacijama u Bosni na strani Srba. Među literaturom koja je pronađena u njegovom domu bile su vojne knjige, priručnik za preživljavanje u ekstremnim uslovima i srpske nacionalističke publikacije“. Preuzeto iz: International Federation for Human Rights, Russian society under control - Abuses in the fight against extremism and terrorism, FIDH, Pariz, 2009, str. 71.

4. Teroristički napadi u Bosni i Hercegovini

Prvi teroristički napadi i antiterorističke akcije nakon završetka rata u Bosni i Hercegovini se vezuju za preostale strane borce, jedinicu El-Mudžahid i njihove aktivnosti prema povratničkim hrvatskim manjinama na prostoru srednje Bosne.

U Bosni i Hercegovini nakon završetka rata i potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma u vremenskom periodu od 1995. do danas izvršeno je ukupno šest terorističkih napada. U šest slučajeva su ti napadi okarakterisani kao djela terorizma, dok upravo jedan od tih slučajeva (napad na trgovački centar FIS u Vitezu) nije imao nikakva politička obilježja, ali je označen kao čin terorizma. U suprotnosti s tim, napad u Konjicu na porodicu Anđelić nije okarakterisan kao djelo terorizma, iako je imao takva obilježja.

Hronološki slijed obuhvata sljedeće terorističke napade:

Mostar (1997. godine) – napad izvršen 18. septembra 1997. godine na policijsku stanicu u Mostaru. Počinitelji su: Ahmed Zaid Salim Zuhair, Ali Ahmed Ali Hamad, Nebil Ali Hil i pomagači Vlado Popovski, Saleh Nedal. Napad izvršen aktiviranjem auto-bombe ispred policijske stanice.

Konjic (2002. godine) – napad izvršen 24. decembra 2002. godine od strane Muamera Topalovića koji je likvidirao tri člana hrvatske povratničke porodice Anđelić u blizini Konjica. Napad je okarakterisan kao zločin iz mržnje, iako je imao obilježja terorizma. Napadač je osuđen na 35 godina zatvora i dovodio se u vezu s humanitarnim organizacijama Aktivna islamska omladina i Al-Furkan.

Vitez (2008. godine) – napad izvršen 9. oktobra 2008. godine na trgovački centar „FIS“ u Vitezu korištenjem bombe upakovane u paket. Od posljedica eksplozije poginuo je radnik obezbjeđenja Zvonko Barbić. Istragom je utvrđeno da je odgovorna osoba Suad Đidić koji je osuđen na 9 godina zatvora. Djelo je okarakterisano od strane tužilaštva kao akt terorizma iako prema tvrdnjama istražitelja FMUP-a nije imao politički motiv.⁴⁴

Bugojno (2010. godine) – napad izvršen 27. juna 2010. godine na policijsku stanicu u Bugojnu aktiviranjem eksplozivne naprave, od posljedica je stradao jedan policajac, dok ih je više ranjeno. Napadač je bio Haris Čaušević koji je osuđen na 35 godina zatvora. Osim njega kao pomagač se navodi Naser Palislamović.

⁴⁴ „Policijski izvori upoznati sa slučajem tvrde da napad nije imao nikakve političke motive. “To je bila ‘poruka upozorenja’ vlasniku trgovačkog centra koji je prethodno, u nekoliko navrata, odbio dopustiti da se njegovi kamioni koriste za krijumčarenje droge”. Preuzeto iz: Azinović Vlado, Bassuener Kurt, Weber Bodo, Procjena potencijala za obnovu etničkog nasilja u Bosni i Hercegovini: Analiza sigurnosnih rizika, Fakultet političkih nauka i Atlantska inicijativa, Sarajevo, 2011, str. 233.

Sarajevo (2011. godine) – napad izvršen 28. oktobra 2011. godine na Američku ambasadu u Sarajevu. Napadač je bio Mevlid Jašarević koji je tog dana upotrijebio automatsku pušku i u pravcu objekta ambasade ispalio nekoliko rafala u pauzirajućim intervalima, tom prilikom je ranjen jedan policajac. Napadač je osuđen na 15 godina zatvora.

Zvornik (2015. godine) – napad izvršen 27. aprila 2015. godine na policijsku stanicu u Zvorniku. Napadač je bio Nerdin Ibrić i tom prilikom je ubio jednog policajca, a dvojicu ranio, u istom momentu likvidiran je od strane policijskih službenika MUP-a RS.

Sarajevo (2015. godine) – napad izvršen 18. novembra 2015 godine u sarajevskom naselju Rajlovac od strane Enesa Omeragića koji je likvidirao dvojicu pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. Nedugo nakon počinjenog krivičnog djela napadač je otišao u svoju kuću u naselju Sokolje, gdje je nakon opkoljavanja kuće od strane policije izvršio samoubistvo.

Pored prethodno navedenih aktivnosti, policijske agencije u Bosni i Hercegovini izvele su niz antiterorističkih i preventivnih aktivnosti prema licima koja se mogu dovesti u vezu s terorizmom. Naročito od 2012. godine fokus je usmjeren na osobe koje se priključuju terorističkim grupacijama na svjetskim ratištima u Siriji i Iraku, ali i od 2014. godine na ratištima u Ukrajini. U nekim od tih aktivnosti Državna agencija za istrage i zaštitu je participirala, ali i bila nosilac aktivnosti u cjelokupnim istragama krivičnih djela povezanih s terorizmom, te na taj način ispunjavala svoje nadležnosti i zauzimala veoma važno mjesto u sistemu sigurnosti Bosne i Hercegovine.

TREĆI DIO

*1. Uloga Državne agencije za istrage i zaštitu u borbi protiv terorizma na prostoru Bosne i Hercegovine*⁴⁵

1.1. Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA)

Usvajanjem zakona o Agenciji za informacije i zaštitu primarno je 2002. godine osnovana Agencija za informacije i zaštitu koja je i bila preteča današnje Državne agencije za istrage i zaštitu. U vremenskom periodu od 2002. do 2004. godine Agencija za informacije nije imala policijske ovlasti, već je služila kao „servis“ drugim sigurnosnim institucijama u Bosni i Hercegovini i predstavljala je samostalnu instituciju na nivou države.

Već u toku 2004. godine, na sjednici Zastupničkog doma koja je održana 24. aprila i sjednici Doma naroda koja je održana 4. maja usvojen je Zakon o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, kojim je utemeljena Državna agencija za istrage i zaštitu, a ujedno i prva policijska struktura koja svoje nadležnosti ostvaruje na cjelokupnoj teritoriji države.

Pored utemeljenja SIPA-e i definisanjem iste, zakonskim okvirom određena je struktura, ustrojstvo, ovlasti, nadležnosti Agencije, nadležnosti i obaveze rukovodećeg kadra, kao i nadzor i kontrola rada iste.

U tom domenu njene nadležnosti su bile prvenstveno usmjerene na borbu protiv organizovanog kriminala, terorizma, ratnih zločina, trgovine ljudima, teškog finansijskog kriminala, krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim humanitarnim pravom, ali i zaštitu svjedoka, osoba⁴⁶ i imovine koji su zaštićeni po zakonu o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu.

⁴⁵ Poglavlje uloga Državne agencije za istrage i zaštitu u borbi protiv terorizma prvenstveno se zasniva na razgovoru obavljenom (28.10.2020. i 21.12.2020.) sa istražiteljima SIPA-e iz Odjela za borbu protiv terorizma i trgovine ABHO (atomska, biološko hemijsko oružje).

⁴⁶ Prema zakonu o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu zaštićene osobe su: „članovi Predsjedništva BiH, predsjedatelj Vijeća ministara, ministri u Vijeću ministara, predsjedatelj Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH, predsjedatelj Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, predsjednik Suda BiH, Glavni tužitelj BiH, strani dužnosnici u posjetu BiH i druge osobe po Odluci Vijeća ministara. Na obrazloženi zahtjev predsjedatelja Doma naroda PS BiH, predsjedatelja Zastupničkog doma PS BiH, predsjednika Suda BiH i Glavnog tužitelja BiH, SIPA će pružiti zaštitu i ostalim članovima Parlamentarne skupštine BiH, ostalim sucima Suda, odnosno zamjeniku Tužitelja i ostalim tužiteljima BiH, po odluci direktora, a na temelju stručne procjene SIPA-e. Kada to situacija nalaže, SIPA može pružiti zaštitu osobama uposlenim u institucijama BiH, u diplomatskim i konzularnim predstavništvima u BiH, te osobama u posjeti BiH, po odluci direktora, a na temelju stručne procjene SIPA-e.“ ⁴⁶Preuzeti i sublimirani stavovi iz: Službeni glasnik BiH (2004). Zakon o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu. Sarajevo: Službeni glasnik BiH 27/04, str. 5,6. Od 2009. godine i stupanjem na snagu zakona o Direkciji za koordinaciju policijskih tijela i izmjenama i dopunama zakona o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu u nadležnosti SIPA-e nije zaštićena prethodno navedenih osoba i imovine. Vidjeti više u: Službeni glasnik BiH (2009). Zakon o izmjenama i dopunama zakona o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, Sarajevo: Službeni glasnik BiH 49/09.

1.2. Struktura SIPA-e

Svoje nadležnosti SIPA ostvaruje kroz odjele i organizacione jedinice. Od nastanka, pa do danas izvršene su određene izmjene u samoj organizacijskoj strukturi, ali i u pogledu uspostave novih regionalnih kancelarija. Prvo sjedište SIPA-e je bilo u Sarajevu, sa dva regionalna ureda u Banjoj Luci i Mostaru.

Primarne nadležnosti od osnivanja SIPA je ostvarivala kroz sljedeće odjele i jedinice :

1. Kriminalističko-istražni odjel;
2. Finasijsko-obavještajni odjel;
3. Odjel za zaštitu osoba i objekata;
4. Odjel za zaštitu svjedoka;
5. Jedinica za specijalnu potporu;
6. Odjel za unutarnju kontrolu;
7. niže organizacijske jedinice uspostavljene Pravilnikom o unutrašnjem ustrojstvu.

Upravo pravilnikom u unutrašnjem ustrojstvu struktura Agencije je izmjenjena, dok je vremenom uspostavljena i regionalna kancelarija u Tuzli. Današnja struktura SIPA-e temelji se na osnovnim organizacionim jedinicama, a koji u okvirima svojih poslova i zadataka ispunjavaju nadležnosti Agencije. Organizacione jedinice u sjedištu SIPA-e su:

1. Sektor za planiranje, analitiku, saradnju i informisanje
2. Kriminalističko-istražno odjeljenje
3. Finasijsko-obavještajno odjeljenje
4. Sektor za istraživanje ratnih zločina i krivičnih djela kažnjivih po međunarodnom humanitarnom pravu;
5. Odjeljenje za zaštitu svjedoka;
6. Odjeljenje za unutrašnju kontrolu;
7. Jedinica za specijalnu podršku;
8. Sektor za operativnu podršku;
9. Sektor za administraciju i unutrašnju podršku;
10. Sektor za materijalno-finansijske poslove i
11. Jedinica intervne revizije.

S obzirom da unutar deset organizacionih jedinica djeluje više odjela (izuzev Jedinice za interne revizije), istrage za borbu protiv terorizma u direktnoj su nadležnosti organizacione jedinice Kriminalističko-istražno odjeljenje⁴⁷ (odnosno njenog unutarnjeg odjela - Odjel za borbu protiv terorizma i trgovine ABHO) i Jedinice za specijalnu podršku (unutarnjeg odjela Antiteroristički odsjek „ALFA“).

S tim u vezi, shvatanje samih mjera i radnji koje se poduzimaju na otklanjaju ove vrste sigurnosnih prijetnji, treba primarno posmatrati kroz aktivnosti prethodno navedenih odjela, ali i kroz sekundarni angažman drugih organizacionih jedinica i odjela.

2. Odjel za borbu protiv terorizma i trgovine ABHO (atomska, biološka i hemijsko oružje)

Jedan od temeljnih prioriteta i ciljeva rada Državne agencije za istrage i zaštitu jeste borba protiv terorizma. Taj rad se najčešće ogleda kroz preventivno i represivno djelovanje, podrazumijevajući stalno analiziranje, praćenje i procjenjivanje okolnosti, kao i uslova koji pogoduju nastanku istog. Upravo dokaz tome leži u samoj postojanosti ovog Odjela od utemeljenja Agencije pa do danas.

Radi potpunijeg prikaza svrsishodnosti odjela u borbi protiv terorizma, neophodno je sagledati njegove početne, odnosno razvojne korake, uključujući aktivnosti i kontinuitet u samom radu na krivičnim djelima terorizma.

2.1. Početni koraci u borbi protiv terorizma

Prvi koraci Državne agencije za istrage i zaštitu ogledaju se kroz popunjavanje kadrovskih kapaciteta koji su započeli u novembru 2004. godine raspisivanjem eksternog konkursa za prijem većeg broja policijskih službenika. Početni kadar SIPA-e u to vrijeme činili su prvenstveno policijski službenici iz Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova, Kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova, Ministarstva unutrašnjih poslova RS-a i Granične policije.

Na osnovu raspisanog konkursa se i zvanično krenulo u konkretne aktivnosti rada, ali ne odjela za borbu protiv terorizma, već u skladu sa važećom sistematizacijom tog vremena, radilo se o Timu za borbu protiv terorizma i nedozvoljene trgovine ABHO, koji se nalazio u okviru organizacione jedinice Kriminalističko-istražno odjeljenje.

⁴⁷ Unutrašnje organizacione jedinice u okviru Kriminalističko-istražnog odjela (KIO) su: Odsjek za borbu protiv terorizma i trgovine ABHO, Odsjek za sprečavanje i otkrivanje organiziranog kriminala, kriminala u vezi sa trgovinom ljudima, opojnim drogama i ostalim krivičnim djelima, Odsjek za sprečavanje i otkrivanje finansijskog kriminala i korupcije, Odsjek za kriminalističko-obavještajne poslove, Grupa za operativnu podršku.

Tim za borbu protiv terorizma i trgovine ABHO je bio sastavljen od 3 policijska službenika, kojim je rukovodio vođa tima i on je imao čin višeg inspektora i 2 policijska službenika, jedan je bio u činu inspektora, a drugi je imao čin mlađeg inspektora. Tim za borbu protiv terorizma se nalazio i u regionalnim uredima Sarajevo, Mostar i Banja Luka (u to vrijeme nije postojao regionalni ured Tuzla) i također je bio sastavljen od 2-3 policijska službenika, koji su bili raspoređeni na poslovima i zadacima borbe protiv terorizma. Shodno toj strukturi su i odpočele početne aktivnosti Državne agencije za istrage i zaštitu.

2.2. Početne aktivnosti u borbi protiv terorizma

Zakonom o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu pored određenja i pozicioniranja njenih ovlasti, navedeni su u okvirima definicije elementi, koji se mogu posmatrati i kao ciljevi, a koje je SIPA kroz svoj rad tek trebala ostvariti s jedne strane, a na tim osnovama s druge strane opravdati razloge svog formiranja i postojanja. To znači da je SIPA upravo trebala sprovesti niz aktivnosti da bi ispunila zakonsku sadržinu, prije svega misleći na postizanje operativne samostalnosti koju tad nije imala, pa sve do svog stacioniranja kao krovne policijske Agencije u Bosni i Hercegovini. Tim elementima su i bile usmjerene polazne aktivnosti ove Agencije, koje su se postepeno iskonstruisavale.

U periodu, do i nakon osnivanja SIPA-e, na entitetskom nivou lideri u borbi protiv terorizma bili su FMUP i MUP RS-a. Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova je u svojoj strukturi imalo Odjel za borbu protiv terorizma, ali njegove ovlasti su bile na entitetskom nivou, dok je MUP RS-a bio nadležan za borbu protiv terorizma u okvirima svojih organizacionih jedinica, ali isto tako na entitetskom nivou.

Shodno tim okolnostima u vremenskom periodu od 2004. do 2010. godine Državna agencija za istrage i zaštitu se postepeno uvodila u problematiku borbe protiv terorizma, između ostalog potpisujuću memorandume i sporazume između relevantnih institucija, te vršeći i kadrovsko popunjavanje i materijalno-tehničko opremanje.

S ciljem bolje koordinacije i razmjene informacija, u toku 2006. godine Vijeće ministara je formiralo jedno multidisciplinarno – međuagencijsko (ad hoc) tijelo koje kasnije prerasta u Udarnu grupu za borbu protiv terorizma, gdje participiraju SIPA, Tužilaštvo BiH, OSA, Entitetski MUP-ovi. Polaznu osnovu u samim aktivnostima borbe protiv terorizma na nivou države čine Tim za borbu protiv terorizma kao odjel SIPA-e, Obavještajno sigurnosna agencija i Udarna grupa sa sjedištem u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, gdje se i održavaju sastanci, a kojom rukovodi Tužilaštvo u svrhu razmjene operativnih podataka i konkretnijeg rada na predmetima.

Državna agencija za istrage i zaštitu nije u početku svog rada imala potrebne kapacitete i resurse za kompletan rad na predmetima terorizma. Do postizanja operativne samostalnosti njena uloga je više bila participativne prirode i same aktivnosti se u najvećoj mjeri sagledavaju kroz prikupljanje informacija sa obavještajnim odsjekom o sigurnosno interesantnim licima, vršenju provjera nad istim i razmjenu podataka sa drugim policijskim agencijama u državi. Na tim osnovama same aktivnosti se mogu posmatrati nakon i prije postizanja operativne samostalnosti.⁴⁸

Prije neke prve i konkretne aktivnosti SIPA je do 2004. godine učestvovala i u par slučajeva prikupljanja relevantnih podataka za Državnu komisiju, koja se bavila revizijom prijema državljanstava stranih boraca⁴⁹, dok prva i konkretna aktivnost gdje participiraju službenici SIPA-e jeste slučaj Bektašević koji se desio 2005. godine. Nosilac istrage u tom predmetu bilo je Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova, a službenici SIPA-e su tad participirali u smislu istražnih aktivnosti (prikupljanja dokaza, obavljanja razgovora, vršenja operativnih provjera u tom predmetu koje je vodilo Tužilaštvo BiH).

Ovaj slučaj se odnosi na Bektašević Mirsada državljanina Švedske i Cesur Abdulkadira državljanina Danske, koji su u Sarajevo došli 2005. godine, s namjerom izvršenja terorističkog napada na prostoru Bosne i Hercegovine. Tom prilikom su ostvarili kontakt sa Bajrom Ikanovićem, a koji je u kontaktu sa Amirom Bajrićem i Hasanović Senadom nabavio eksploziv Bektaševiću i Cesuru. Istragom i preteresom mjesta stanovanja utvrđeno je da su posjedovali "neutvrđenu količinu eksploziva, a ne manju od 19.842 grama - eksplozivne smješe na bazi nitroglicerina (NG-a), trinitrotoluola (TNT-a), i amonijum nitrata (AN-a), koji je Bektašević u prisustvu Cesura dijelom izrezao, oblikovao i pripremio za tzv. „samoubilački pojas", koji eksploziv, tri trotilska metka, detonatorsku kapslu (EDK) i prigušivač za

⁴⁸ Operativna samostalnost odnosi se na samostalno provođenje operativnih istraživanja određene Agencije, gdje bi ona sama mogla voditi kompletnu istragu ispred policije ili biti nosilac aktivnosti. Sami problemi u realiziranju iste u početku su bili zasnovani na manjku ljudstva i materijalno tehničke opremljenosti, dok u kasnijem periodu kada su otklonjene prvobitne prepreke, njeno ostvarivanje može biti ograničeno zbog institucija kojima je podređena Agencija i na čijim odobrenjima zasniva svoj rad (Tužilaštvo, zakonodavna i izvršna vlast, kao i interesi samih pojedinaca u tim strukturama).

⁴⁹ Strani borci koji su ostali iza rata, da li su bili predmet Vašeg rada?

„Mi smo učestvovali u nekom dijelu podrške u smislu prikupljanja relevantnih podataka za Državnu komisiju, koja se bavila revizijom prijema državljanstva tih osoba, jer su one već bile formirane i radile i mi nismo radili u smislu konkretnih deportacija, možda u jednom ili dva slučaja koji su rezultati te komisije. To je već bila završena priča od rata do 2004. godine. Mi smo učestvovali indirektno na način da pružimo podršku za dodatne aktivnosti komisije za reviziju tog državljanstva, ako je trebalo prikupiti određenu papirologiju, utvrditi tačnost podataka za neka lica, koja su bila predmet revizije prijema u BiH državljanstvo, to se već prije nas dešava. Mi smo imali neke aktivnosti u odnosu na neka ta lica koja su bila tad u naše vrijeme predmet revizije, pa su se trebali smjestiti u migracioni centar, prikupiti dokumentaciju, ali to je bila neka prateća aktivnost, ništa posebno za izdvojiti što se tiče toga“. Istražitelj Državne agencije za istrage i zaštitu iz Odjela za borbu protiv terorizma i trgovine ABHO (atomska, biološka, hemijska oružje), razgovor s istražiteljem. Istočno Sarajevo, 21.12. 2020.

pištolj".⁵⁰ Pored toga u drugom stanu koji su koristili pronađeni su „jedan crni pleteni kaiš, na kome je Bektašević selotejp trakom pričvrstio tri trotilska metka, pištolj marke „Broving“ 7,65 mm, sa pripadajućim okvirom i pet metaka, jednu timer - dječiju igračku u obliku jajeta, koja se može koristiti za izradu vremenskog upaljača, dvije kožne futrole za pištolj, jednu maskirnu kapu, dvije maskirne kape tzv. „pentagonke“, dva komada ručnih radio stanica „PRS“, skupa sa „VHS“ kasetom „Sony 60 Hi 8“ sa video zapisom, koji prikazuje način izrade improvizirane eksplozivne naprave“.⁵¹ Prvostepenom presudom Bektašević je osuđen na 15 godina i 4 mjeseca zatvora, Abdulkadir Cesur je osuđen na 13 godina i 4 mjeseca zatvora, Bajro Ikanović na 8 godina i Senad Hasanović na 2 godine i 6 mjeseci. Kasnije je Apelaciono vijeće smanjilo kaznu Bektaševiću na 8 godina i 4 mjeseca, Cesuru na 6 godina i 6 mjeseci, Ikanoviću na četiri i Senadu na 6 mjeseci.

Nakon slučaja Bektašević, SIPA je participirala i u prikupljanju informacija i obavljanju razgovora u okviru istrage koja se odnosi na predmet Rustempašić Rijad i drugi, a tek kasnije sticanjem neophodnih kapaciteta bila je nosioc aktivnosti u toku i nakon terorističkih napada, uključujući i mnogobrojne antiterorističke aktivnosti.

U toku 2011. godine i nakon napada na ambasadu SAD-a u Sarajevu, SIPA je može se konstatovati bila operativno samostalna Agencija, što i potvrđuje sama njena uloga kao nosioca aktivnosti u tom predmetu ispred policije i drugim terorističkim aktima koji su izvršeni. Potrebno je naglasiti da su učesće u slučaju napada na ambasadu SAD-a u Sarajevu imali i MUP KS i FMUP.

Pored napada na ambasadu u Sarajevu, SIPA je bila lider u policijskim aktivnostima u slučaju terorističkog napada u Rajlovcu, antiterorističkim aktivnostima koje se odnose na odlazak državljana BiH na ratišta u Siriju, Irak i Ukrajinu, a participirala u slučajevima napada na policijsku stanicu u Zvorniku i na policijsku stanicu u Bugojnu.

Doprinos u borbi protiv terorizma u okviru Agencije pružaju i drugi odjeli i organizacione jedinice.

⁵⁰ „Predmeti Bektašević Mirsad i drugi - X-KŽ-06/190 - Bektašević Mirsad i drugi - Prvostepena presuda“, Sud BiH, <http://www.sudbih.gov.ba/predmet/2431/show>, (pristupljeno 17.2.2021.)

⁵¹ Isto

3. Odjeli i organizacione jedinice u borbi protiv terorizma

Državna agencija za istrage i zaštitu shodno svojim kapacitetima ima ukupno 25 službenika koji direktno u okviru svojih poslova i zadataka rade na predmetima i krivičnim djelima terorizma. U sjedištu Agencije u Istočnom Sarajevu za tu namjenu na raspolaganju ima ukupno 9 službenika koji rade u Odjelu za borbu protiv terorizma i trgovine ABHO.

Međutim u regionalnim kancelarijama ne postoji prethodno navedeni Odjel, već samo policijski inspektori. Često taj rad i preventivni, a naročito interceptivni iziskuje veći broj službenika koji direktno djeluju po potrebi u okviru drugih Odjela i organizacionih jedinica, a to su najčešće: već spomenuta Jedinica za specijalnu podršku, drugi odjeli unutar Kriminalističko-istražnog odjela (Odjel za kriminalističko-obavještajne poslove i Grupa za operativnu podršku), Finansijsko-obavještajni odjel, Sektor za operativnu podršku i Odjel za zaštitu svjedoka.

3.1. Jedinica za specijalnu podršku

Jedinica za specijalnu podršku osnovana je 12. septembra 2005. godine kada je i postala operativna. Strukturu jedinice u početku činili su specijalci iz entitetskih i kantonalnih MUP-ova. Njena uloga u okviru Agencije jeste pomoć i podrška drugim odjelima u uslovima kada izvođenje zadataka zahtijeva veći stepen taktičkih i operativnih policijskih radnji, uključujući veću sposobnost za realizaciju takvih aktivnosti i izloženost rizicima, nego li je to ostvarivo sa standardnim policijskim kapacitetima. Pripadnici jedinice prošli su mnogobrojne obuke i seminare u saradnji sa drugim relevantnim institucijama u regionu i svijetu, te na taj način razvijali i uvježbavali svoje vještine, uspjevajući odgovoriti svim izazovima koji su pred nju stavljeni. Jedinica je dio Međunarodnih snaga za borbu protiv terorizma, a za angažman iste potrebno je odobrenje direktora Agencije.

Njene unutrašnje organizacione jedinice su: Antiteroristički odjel „ALFA“, Odjel za operacije „BETA“ i Odjel za potporu „GAMA“.

Antiteroristički odjel „ALFA“ - fokus rada usmjeren je na pojedince ili grupacije koji se mogu dovesti u vezu s krivičnim djelima terorizma, njihovo stavljanje pod kontrolu, lišenje slobode i predaju nadležnim institucijama, što ujedno predstavlja preventivno i respozivno djelovanje u slučaju izvršenja djela terorizma.

Odjel za operacije „BETA“ - usmjeren je na pojedince ili grupacije koji se mogu dovesti u vezi s različitim vidovima kriminalnih aktivnosti. U tom domenu vrši stavljanje tih lica pod kontrolu, lišenja slobode i predaju nadležnim institucijama, a po potrebi u skladu sa zakonom i dozvoli direktora Agencije može pružiti pomoć u cilju zaštite pojedinih osoba.

Odjel za potporu „GAMA“ – pruža pomoć prethodno navedenim odjelima Jedinice i to u uslovima kada je ta vrsta pomoći neophodna. Pored toga obavlja poslove i zadatke u cilju zaštite objekta Jedinice i druge složene aktivnosti koje su kao takve predviđene zakonom, a u nadležnosti su Odjela „GAMA“.

3.2. Kriminalističko-istražni odjel (KIO)

Prikupljanje informacija o krivičnim djelima organizovanog kriminala, korupcije, trgovine ljudima, terorizma, finansijskog kriminala, nelegalne trgovine oružjem, narkoticima i drugim proizvodima koji mogu poslužiti u izvršenju krivičnih djela predmet su interesovanja ove organizacione jedinice i njenih unutarnjih odjela. U borbi protiv terorizma, pored Odjela za borbu protiv terorizma i trgovine ABHO, pomoć pružaju sljedeći odjeli:

Odjel za kriminalističko-obavještajne poslove – rad odjela usmeren je na aktivnosti koje se odnose na pribavljanje podataka kriminalističko-obavještajnog karaktera, a koji su vezani za kriminal iz nadležnosti SIPA-e, podatke, kao i obavještenja koja su od značaja za analizu sigurnosne situacije, okolnosti koje doprinose pojavi kriminala i njegovom progresu, uključujući grupacije, pojedince koji su skloni krivičnim djelima. Ono što je bitno u domenu borbe protiv terorizma jeste da ovaj Odjel ostvaruje kontakt sa licima koja dostavljaju tajne informacije, a vezane su za neku kriminalnu aktivnost, tj. informatorima.

Grupa za operativnu podršku – „sarađuje sa Interpolom u okviru čega postupa po određenim zahtjevima i međunarodnim potragama, zatim, prikuplja i prosljeđuje potrebne podatke i informacije. Grupa koristi određene baze podataka (ASF baza), ostvaruje internu i eksternu saradnju, vrši poslove u vezi sa domaćim potragama po raspisanim potjernicama i pronalasku traženih osoba i predmeta, te vodi propisane evidencije. Također, obavlja daktilografske i operatorske poslove, sređuje, deponira i ažurira arhivsku građu Odjela, te radi i druge poslove u skladu sa zakonom“.⁵²

⁵² SIPA, <http://sipa.gov.ba/bs/o-nama/struktura/organizaciona-struktura/kriminalisticko-istrazni-odjel>, (pristupljeno 19.4.2021.)

3.3. *Finansijsko-obavještajni odjel (FOO)*

Postojanost ovog odjela predstavlja veoma važnu kariku u obavljanju poslova i zadataka Državne agencije za istrage i zaštitu koji se odnose na krivična djela pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti i jedinu takvu instituciju u državi koja se bavi tom vrstom krivičnih djela, pa je samim tim veoma značajan element u cjelokupnom sistemu sigurnosti Bosne i Hercegovine. Odjel je postao operativan 28. decembra 2004. godine, a osnovan je zakonom o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu i svoje nadležnosti upravo temelji na njemu i na Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. FFO je 29. juna 2006. godine postao članica Egmont grupe.⁵³

Njegove specifičnosti sadržane su u samim mjerama i radnjama koje može poduzimati za potrebe Agencije, Tužilaštva, i to sa i bez odobrenja Tužilaštva i Suda, a ogledaju se kroz:

- pribavljanje dokumentacije i neophodnih podataka od svih državnih struktura u BiH, uključujući i finansijske i nefinansijske institucije,
- pribavljati i davati na raspolaganje podatke u okvirima međunarodne saradnje od svih finansijsko-obavještajnih jedinica članica Egmont grupe uz poštivanje principa iste,
- kratkotrajno izvršiti obustavu transfera i to u trajanju do pet radnih dana i izdati nalog za takvu radnju,
- narediti finansijskim institucijama nadzor nad aktivnostima i obavještavanje o finansijskom poslovanju pojedinca i to u trajanju do šest mjeseci.

Znajući da je terorizam globalni sigurnosni problem i da je finansiranje terorističkih aktivnosti ključni segment istraga i u preventivnom i u svakom drugom radu, postojanost FOO-a i njegova uloga u borbi protiv terorizma je veoma značajna. FOO ima leadersku poziciju u prikazivanju države u Moneyval Komitetu Vijeća Evrope.

Unutrašnji odjeli ove organizacione jedinice su:

- Analitički odjel,
- Odjel za istrage i
- Odjel za pravna pitanja, međunarodnu saradnju i potporu.

⁵³ „Neformalna grupa finansijsko-obavještajnih jedinica koja trenutno okuplja više od 130 finansijsko-obavještajnih jedinica iz cijelog svijeta, čiji je prvenstveni cilj unapređenje međunarodne saradnje“ Državna agencija za istrage i zaštitu, 10 godina Državne agencije za istrage i zaštitu, Istočno Sarajevo, 2012, str. 10.

3.4. Sektor za operativnu podršku

Svrishodnost Sektora za operativnu podršku ogleda se kroz pružanje asistencije drugim odjelima Agencije, a naročito kroz upotrebu informatičkih sredstava i uređaja. Njegove se nadležnosti ostvaruju kroz unutrašnje odjele, a najvećoj mjeri su usmjerene na provođenje posebnih istražnih radnji u skladu sa zakonom o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, uništavanje i prijevoz eksploziva, zaštitu pripadnika i zgrade Agencije, analizu digitalnih dokaza i slično.

Unutrašnji odjeli ove organizacione jedinice su:

- Operativno-komunikacijski odsjek,
- Odsjek za operativno-tehnički nadzor i informatičku potporu,
- Odsjek za informatiku, komunikacije i sigurnost informatičkih sustava,
- Odsjek za zakonito presretanje komunikacija,
- Odsjek za protudiverzionu, protueksplozivnu i tehničku zaštitu,
- Grupa za kriminalističku tehniku i poligrafsko vještačenje i
- Helikopterska grupa.

3.5. Odjel za zaštitu svjedoka

Odjel za zaštitu svjedoka utemeljen je Zakonom o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu. Njegova uloga je da provodi zaštitu osoba koje su dobili status zaštićenog svjedoka u skladu sa zakonima i drugim propisima. Osobe koje dobiju takav status, predmet su ovog Odjela, gdje je cilj da se primarno pruži zaštita indentiteta i fizička zaštita svjedoka, odnosno spriječi njegova eventualna likvidacija, ali i obezbjedi svi neophodni uslovi koji su potrebni za daljnji nastavak života štćene osobe. Nadležnost ovog Odjela je i da u slučaju potrebe iseljenja svjedoka u drugu državu obezbjedi sve životne uslove koje je imao prije nego je dobio taj status. Odjel u saradnji s drugim službama, a shodno bilateralnoj i multilateralnoj saradnji dužan je i da obezbjedi sigurnost štćenim osobama druge države.

Unutrašnji odjeli ove organizacione jedinice su:

- Odjel za zaštitu i
- Odjel za operativnu podršku.

Na osnovu sinergije i aktivnog rada pripadnika prethodno navedenih odjela, sprovedene su i neke od najznačajnijih akcija Državne agencije za istrage i zaštitu, a koje su usmjerene na borbu protiv terorizma.

4. Teroristički napadi i operativne akcije SIPA-e

4.1. Teroristički napad na ambasadu SAD u Sarajevu - 18.10.2011.

Teroristički napad na ambasadu SAD u Sarajevu izvršen je 18. oktobra 2011. godine od strane Mevlida Jašarevića, a koji je tog dana uz pomoć Muniba Ahmetspahića i Dine Pečenkovića automobilom došao iz sela Gornja Maoča u sarajevsko naselje Stup. Po dolasku Mevlid je predao DVD kasetu Munibu Ahmetspahiću na kojoj se nalazila oporuka koju je Munib trebao objaviti na internetu dan nakon terorističkog napada, zatim se tramvajem uputio u pravcu centra Sarajeva, prolazeći objekat ambasade i nastavljajući vožnju redovnom trasom kretanja tramvaja, praveći povratni krug oko Vijećnice, da bi u povratku napustio tramvaj kod stanice Kampus koja se nalazi u neposrednoj blizini ambasade, a potom se pješke uputio prema Srednjoj školi tehničkih zanimanja, gdje je izvršio finalne pripreme za izvođenje napada.

Tog dana počinitelj je kod sebe imao dvije automatske puške, tri okvira s municijom, pet ručnih bombi i istu DVD kasetu koju je predao Ahmetspahiću. Prije nego li je izvršio napad kod prethodno navedene škole je odložio jednu pušku, tri bombe i DVD kasetu sa istim sadržajem koju je predao Ahmetspahiću. Mevlid je napad započeo u 15:30 sati, te je iz automatske puške otvorio vatru prema zgradi ambasade i u pauzirajućim interavima ispaljivao municiju prema objektu u trajanju od 50 minuta. Napadač je tom prilikom nanio teške tjelesne povrede službeniku Direkcije za koordinaciju policijskih tijela (DKPT) koji se nalazio na obezbjeđenju zgrade i prema procjeni (koja je navedena u prvostepenoj presudi) nanio štetu objektu preko 100.000 \$. Poslije 50 minuta, koliko je napad i trajao Mevlid je onesposobljen od strane službenika Specijalne jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, a nakon što je ranjen, na snimcima koji su i danas dostupni vide se pripadnici Specijalne jedinice SIPA-e koji su pristupili napadaču i istog stavili pod kontrolu. Istragom je utvrđeno da su pomagači u ovome napadu bili Munib Ahmetspahić i Emrah Fojnica. Mevlid Jašarević je 6.12. 2012. godine prvostepenom presudom osuđen na 18 godina zatvora, dok su pomagači oslobođeni optužbi. Drugostepenom presudom Jašareviću je kazna umanjena na 15 godina zatvora.⁵⁴

Poslije napada uslijedila je upravo policijska akcija Državne agencija za istrage i zaštitu, a koja se izvodila na lokalitetu Gornje Maoče, mjestu gdje je i stanovao Mevlid Jašarević. U tim aktivnostima izvršen je pretres 5 lokacija i pronađena je veća količina naoružanja.

⁵⁴ Zasnovano na: „Predmeti Jašarević Mevlid i dr. - S1 2 K 007723 13 Kžk - Jašarević Mevlid i dr. - Prvostepena presuda“ Sud BiH, <http://www.sudbih.gov.ba/predmet/3158/show>, (pristupljeno 25.2.2021.)

„Policija zaključuje da je oružje odbačeno nakon napada na ambasadu jer se očekivalo da će uslijediti pretresi kuća. Od oružja su pronađene snajperske puške, automati, obične vojničke puške, bombe i razna vrsta municije. Od opreme su pronađeni snajperi, noževi i jedan vojnički ranac sa kompletnom opremom za život na terenu. Sveobuhvatan policijski pretres Maoče nije izvršen i pored informacija o nelegalnom držanju oružja. Pretresi kuće Jašarevića i ostalih objekata vršeni su drugog i trećeg dana nakon napada na ambasadu. Karakteristično je da objekti koji su pretresani nisu bili policijski obezbijeđeni i nadzirani nakon napada na ambasadu. To objašnjava činjenicu da je bilo moguće odbaciti i sakriti naoružanje.“⁵⁵

Razlog ovog terorističkog napada zasnovan je na nezadovoljstvu njegovog počinitelja i njegovoj percepciji nepravde koju američke vlasti provode nad muslimanskim stanovništvom u svijetu, prije svega na Bliskom Istoku, što je i potvrđeno u snimci koju je Jašarević napravio prije napada. Smatra se da je Jašarević podpao pod utjecaj radikalne ideologije u Beču gdje je jedan period živio, a dolaskom u selo Gornja Maoča, dodatno učvrstio radikalne stavove koji su prisutni u navedenom području, kao i utjecaj lokalnih autoriteta na indoktrinaciju i promociju radikalnih ideologija. Ti autoriteti ili vođe selefijskih zajednica kakvom je označena i Gornja Maoča bili su predmet interesovanja SIPA-e poslije ovog napada, ali i u drugim akcijama koje su vezane za krivična djela terorizma.

4.2. Operativna akcija „Damask“, provedena 3.9.2014.

Operativna akcija Damask predstavlja preventivnu aktivnost Državne agencije za istrage i zaštitu, a usmjerena je na odlazak bosanskohercegovačkih državljana na ratišta u Siriju i Irak, njihovo učešće u oružanim sukobima i priključenje terorističkim organizacijama u tim državama.

Prije nego li je započela realizacija ove akcije, kao i privođenje lica koja se priključuju paravojnim i parapolijskim formacijama na stranim ratištima, potrebno se osvrnuti na radnje koje su prethodile samoj akciji.

S obzirom da se nakon početka sukoba u Siriji uvidjelo da jedan broj državljana BiH odlazi u ta područja i zauzima učešće u sukobu istražitelji SIPA-e su okviru svojih poslova i zadataka prvobitno realizirali kriminalističko-obavještajno istraživanje kodnog naziva „Putnik“.

⁵⁵ „Predmeti Jašarević Mevlid i dr. - S1 2 K 007723 13 Kžk - Jašarević Mevlid i dr. - Prvostepena presuda“ Sud BiH, <http://www.sudbih.gov.ba/predmet/3158/show>, (pristupljeno 25.2.2021.)

Cilj tog istraživanja bio je da se prikupe sva relevantna saznanja o osobama koje odlaze u Siriju i Irak, uključujući način i motiv njihovog odlaska, finasiranja, razloga zbog kojih odlaze, kao i aktivnosti tih osoba na stranim ratištima, da li se dodatno radikalizuju i kakve namjere imaju po povratku u matičnu državu. Na osnovu prikupljenih saznanja bilo je primjetno da su te osobe sigurnosnim agencijama u BiH, pa i Državnoj agenciji za istrage i zaštitu bile interesantne i ranije i to sa aspekta radikalizma, ekstremnog ponašanja, pa čak i terorizma. Kada je to istraživanje trajalo i koje se u najvećoj mjeri ostvarivalo sa Obavještajno-sigurnosnom agencijom BiH i to u periodu 2012. i 2013. godine te aktivnosti nisu predstavljale krivično djelo, ali službenici SIPA-e imali su saznanja o tim licima koja su odlazila i vraćala se sa stranih ratišta. Paralelno s tim, kada se uvidjelo da sukob u Siriji poprima ozbiljne razmjere kao i da su od strane Savjeta bezbjednosti UN-a određene organizacije kao što su ISIL i Al Nusra označene kao terorističke, učinjeni su dodatni napor od strane ove Agencije spram tih lica.

„U isto vrijeme smo tražili izmjene zakonske, pošto se došlo do informacija da jedan broj ljudi gine dole u konkretnim sukobima, da se dodatno radikalizuju, da vrbuju odavde ljude, da javno podstiču da se uključe. Uspjeli smo da u toku 2014. godine obezbjedimo da se uvede i novo krivično djelo koje se odnosi na priključivanje paravojnim i parapolicijskim formacijama i dobijemo lakši oslonac za postupanje u odnosu na sve likove koji odlaze dole. Pošto smo otvorili istragu i dokumentovali pripadnost ovim terorističkim organizacijama, a pedesetak ljudi je odlazilo dole i vraćalo se, mi smo proveli ovdje istragu i 2014. godine u saradnji sa Tužilaštvom proveli policijsku akciju, koju smo mi nazvali po kodnom nazivu „Damask“ “. ⁵⁶

Akcija kodnog naziva Damask započela je 3.9.2014. godine i tom prilikom slobode je lišeno 16 osoba koje su saslušane u službenim prostorijama SIPA-e.

„U okviru ove akcije slobode je lišeno 16 osoba inicijala: A.K. (1983), E.H. (1992), H.F. (1967), M.Dž. (1980), M.K. (1980), S.B. (1986), I.D. (1971), E.M. (1979), S.H. (1974), E.D. (1984), S.H. (1979), F.Z. (1960), A.H. (1991), H.B. (1972), J.J. (1987) i E.M. (1987)“ .⁵⁷

⁵⁶ Istražitelj Državne agencije za istrage i zaštitu iz Odjela za borbu protiv terorizma i trgovine ABHO (atomska, biološko, hemijsko oružje), razgovor s istražiteljem. Istočno Sarajevo, 21.12. 2020.

⁵⁷ „Akcija „Damask“ - dopuna informacije“, SIPA, 3.9.2014., <http://sipa.gov.ba/bs/aktuelnosti/akcija-damask-dopuna-informacije/12088>, (pristupljeno 6.4.2021.). „Uhapšeni su Bilal Bosnić, Hamdo Fojnica, Muhamed Džerahović, Emin Hodžić, Adem Karamuja, Mirza Kapić, Safet Brkić, Ibro Delić, Eduard Turguti, Senad Hukić, Enes Mešić, Elvir Muratović, Sedin Huseinović, Fikret Zukić, Avdulah Hasanović i Jasmin Jašarević.“ „Još traje kriminalistička obrada uhapšenih u akciji “Damask”, dvije osobe puštene“, Dnevni avaz, 4.9.2014., <https://avaz.ba/vijesti/bih/133881/jos-traje-kriminalisticka-obra-da-uhapsenih-u-akciji-damask-dvije-osobe-pustene>, (pristupljeno 6.4.2021.).

Njenom realizacijom izvršeni su pretresi objekata na 17 lokacija i to na sljedećim mjestima: Kiseljak, Sarajevo, Zvornik, Kalesija, Teslić, Bužim, Zenica, Maglaj, Srebrenik, Banovići i Tuzla. Tom prilikom izuzeta je veća količina naoružanja, municije, kao i računari, mobilni telefoni, uređaji za spremanje podataka, SIM kartice, propagandni materijali (CD-ovi, DVD-ovi, brošure, knjige, zastave i sl.), razne bilješke, spiskovi i drugi predmeti kao dokazni materijal protiv osumnjičenih. Nakon kriminalističke obrade, 9 lica je predato Tužilaštvu BiH i to: Husein Bosnić (1972), Ibro Delić (1971), Mirza Kapić (1980), Emin Hodžić (1992), Enes Mešić (1987), Senad Hukić (1979), Avdulah Hasanović (1991), Jasmin Jašarević (1987) i Adem Karamuja (1983), a osumnjičeni su za krivična djela u vezi s terorizmom (finansiranje terorističkih aktivnosti, javno podsticanje na terorističke aktivnosti, vrbovanje radi terorističkih aktivnosti, organiziranje terorističke grupe).⁵⁸

Prva od osoba koja je osuđena, a privedena (3.9.2014. godine) je u okviru ove akcije jeste Husein Bosnić. Sud BiH je Bosniću 5.11.2015. godine izrekao presudu kojom je osuđen na 7 godina zatvora i to zbog podsticanja na terorističke aktivnosti a „u vezi sa krivičnim djelima vrbovanje radi terorističkih aktivnosti iz člana 202b. i organiziranje terorističke grupe iz člana 202d. stav 2. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine“.⁵⁹

Dva mjeseca kasnije (13.11.2014. godine) nastavljene su aktivnosti u okviru akcije Damask i tog dana privedeno je 11 osoba: Fikret Hadžić, Mehmed Tutmić, Kenen Okan, Enver Lilić, Berin Tahić, Salko Imamović, Senad Kljajić, Halil Garanović, Ramiz Ibrahimović, Samir Hadžalić, Ahmet Mušanović zbog postojanja osnova sumnje da su počinili krivična djela u vezi s terorizmom (finansiranje terorističkih aktivnosti, javno podsticanje na terorističke aktivnosti, vrbovanje radi terorističkih aktivnosti, organizovanje terorističke grupacije), kao i krivično djelo protuzakonito formiranje i pridruživanje stranim paravojnim ili parapolicijskim formacijama.

Osobama koje su lišene slobode u početku realizacije akcije Damask, pored Huseina Bosnića, Sud BiH je 21.3.2016. godine Eminu Hodžiću izrekao kaznu zatvora u trajanju jedne godine, 11.4. 2016. godine izrekao Fatihu Hasanoviću kaznu zatvora u trajanju od 1 godine, a 31.10.2016. godine izrekao kazne zatvora i to: Ibro Deliću u trajanju od 1 godine i 11 mjeseci,

⁵⁸ Zasnovano na uvidu u: „Akcija „Damask“: SIPA lišila slobode 16 osoba koje se dovode u vezu sa terorizmom“, SIPA, 3.9.2014., <http://sipa.gov.ba/bs/aktuelnosti/akcija-damask-sipa-li%C5%A1ila-slobode-16-osoba-koje-se-dovode-u-vezu-sa-terorizmom/12082> (pristupljeno 6.4.2021.), „Akcija „Damask“ - dopuna informacije“, SIPA, 3.9.2014., <http://sipa.gov.ba/bs/aktuelnosti/akcija-damask-dopuna-informacije/12088>, (pristupljeno 6.4.2021.), „U akciji „Damask“ pronađene i privremeno oduzete bombe, puške, municija i drugi predmeti“, SIPA, 8.9.2014., <http://sipa.gov.ba/bs/aktuelnosti/u-akciji-damask-prona%C4%91ene-i-privremeno-oduzete-bombe-pu%C5%A1ke-municija-i-drugi-predmeti/12129>, (pristupljeno 6.4.2021.).

⁵⁹ „Predmeti Bosnić Husein - S1 2 K 017968 16 Kž - Bosnić Husein“, Sud BiH, <http://www.sudbih.gov.ba/predmet/3379/show>, (pristupljeno 7.4.2021.).

Mirzi Kapiću u trajanju od 1 godine i 10 mjeseci, Enesu Mešiću u trajanju od 3 godine, Jasminu Jašareviću u trajanju od 1 godine i 4 mjeseca, Ademu Karamuji u trajanju od 2 godine, Salki Imamoviću u trajanju od 1 godine i 4 mjeseca i Samiru Hadžaliću u trajanju od 1 godine. Isto tako Sud BiH je 4.7.2016. godine izrekao kaznu Fikretu Hadžiću u trajanju od jedne godine, 6.2.2017. godine izrekao kaznu Mehmedu Tutniću u trajanju od 4 godine, a 11.5.2017 preinačio u jedinstvenu kaznu u trajanju od 5 godina.⁶⁰

Realizacija ove akcije za rezultat je imala smanjenje broja odlazaka na strana ratišta.

Kroz operativnu akciju kodnog naziva Damask prošlo je oko 300 ljudi uključujući i žene i djecu koji su odlazili na sirijsko i iračko ratišta, a privođenja i saslušanja nastavljena su i narednim godinama. „Damask“ ujedno označava i najopsežniju i najznačajniju preventivnu antiterorističku aktivnost Državne agencije za istrage i zaštitu i predstavlja prvu takvu aktivnost u regionu. Ova akcija prvobitno je zamišljena da bude realizirana po grupama od Damask 1 do Damask 5, ali je realizacija preventivnih aktivnosti, a koje su usmjerene na prethodno navedena krivična djela nastavljena pod oznakom Damask i same aktivnosti u okviru ove akcije traju i danas.

4.3. Operativna akcija „Benelux“, provedena 13.3.2015.

Operativna akcija „Benelux“ realizirana je 13. marta 2015. godine. Tog dana pripadnici Državne agencije za istrage i zaštitu slobode su lišili 5 lica i to: Adisa Ramića, Amara Šljivu, Osmana Abdel Salama – državljanina Švedske i Envera Džanku koji je ubrzo i pušten na slobodu, kao i peti uhapšeni Željko Malenica. Tužiteljstvo BiH je Adisa Ramića, Amara Šljivu i Osmana Abdel Salama sumnjičilo za krivično djelo terorizam i kao da su osumnjičeni u okviru organizovane grupe pribavili eksplozivnu napravu velike razorne moći, a koju su sa teritorije BiH trebali transportovati do Švedske kao krajnje destinacije gdje bi bila upotrebljena.

„Navedene osobe sumnjiče se da su po narudžbi na području BiH izradile eksplozivnu napravu sa namjerom da je isporuče u jednu od skandinavskih zemalja, a koja je prema raspoloživim operativnim saznanjima trebala biti iskorištena za izvršenje terorističkog akta. Tri osobe su lišene slobode u pograničnom prostoru kada su spriječene u prebacivanju eksplozivne naprave preko graničnog prijelaza koja je pronađena u putničkom motornom vozilu, dok je jedna osoba istovremeno slobode lišena na području Sarajeva“.⁶¹

⁶⁰ Zasnovano na informacijama Suda BiH o navedenim predmetima, dostupno na: <http://www.sudbih.gov.ba/>, (pristupljeno 7.4.2021.).

⁶¹ Izjava glasnogovornice SIPA-e, Istočno Sarajevo, 13.3.2015.

U junu 2015. godine Tužilaštvo je podiglo optužnicu protiv Amara Šljive, Adisa Ramića i Osmana Abdel Salama, a nešto kasnije optuženi su priznali krivicu i potpisali sporazum o priznanju krivnje.

Prvobitno je Tužilaštvo BiH akciju „Benelux“ označilo kao antiterorističku aktivnost, a privedene osobe se sumnjičilo za krivično djelo terorizam. Istragom i reakcijama koje su uslijedile nakon plasiranja vijesti u javnost od strane Tužilaštva i SIPA-e da je u pitanju antiteroristička aktivnost, kao i da su osumnjičeni planirali prokrijumčariti eksploziv s ciljem da bude iskorišten u terorističke aktivnosti na području Kraljevine Švedske, uslijedile su i reakcije iz Švedske o pogrešnim navodima, odnosno da je sprovedena akcija usmjerena na transnacionalni kriminal, a ne terorizam. S obzirom da je aktivnost realizirana i u saradnji sa policijom Kraljevine Nizozemske i da su ove aktivnosti od strane njih definirane kao antiterorističke Tužilaštvo se i vodilo tim navodima nakon lišenja slobode osumnjičenih i shodno tome kvalificaralo djelo. U međuvremenu Tužilaštvo je prekvalifikovalo ovo krivično djelo iz terorizma, u neovlašteni promet oružjem i vojnom opremom te proizvodima dvojne upotrebe.

4.4. Operativna akcija „Sleeper“, provedena 15.4.2015.

Aktivnosti poduzete u okviru akcije kodnog naziva „Sleeper“ odnose se na pojedinca Kenana Kršu. Navedena osoba je u januaru 2015. godine izazvala incident u sarajevskoj džamiji u naselju Stara Breka kada je sa dvojicom muškaraca ušla u džamiju s obilježjima Islamske države i verbalno napala imama te džamije. Dan kasnije Kršo se predao Ministarstvu unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo i u tom periodu je bio predmet interesovanja te policijske Agencije.

Pripadnici SIPA-e priveli su ga 15.4.2015. godine (u okviru akcije kodnog naziva Sleeper), a zbog postojanja osnova sumnje da je počinio krivično djelo terorizam i da je jedno vrijeme proveo na ratištu u Siriji, a po dolasku javno izražavao radikalne stavove.

Nakon privođenja glasnogovornica SIPA-e je izjavila: „Postupajući po naredbi Suda i Tužilaštva BiH policijski službenici SIPA-e jutros su također izvršili pretres stambenog objekta koji koristi osumnjičena osoba, a prilikom izvršenog pretresa pronađeno je i privremeno oduzeto vatreno oružje, kao i drugi predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz u daljem postupku“.⁶²

⁶² Izjava glasnogovornice SIPA-e, Istočno Sarajevo, 15.4.2015.

„On je pod istragom Tužiteljstva BiH i osumnjičen je zbog više aktivnosti koje se mogu dovesti u vezu s terorizmom. On je konkretno osumnjičen da je u više navrata koristeći obilježja i oznake ISIL-a sudjelovao u incidentima i ugrožavanjima sigurnosti na području Sarajeva, također Tužiteljstvo BiH i policijske sigurnosne agencije prikupile su dokaze da je ovaj osumnjičeni boravio jedan kraći period na području Sirije, te da je tamo ostvario kontakte i da kontaktira sa pripadnicima tzv. vehabijskog pokreta koji se na području Sirije i Iraka bore u okviru struktura ISIL-a koji je odlukom Vijeća sigurnosti UN-a proglašen terorističkom organizacijom, te da sa tim osobama održava kontakte“⁶³. Nakon kriminalističke obrade pušten je na slobodu.

U toku 2019. godine osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od 8 godina, ali ne zbog krivičnog djela terorizam, već da je 2017. godine počinio krivično djelo otimanje djeteta i spolni odnos s djetetom.

4.5. Teroristički napad na policijsku stanicu u Zvorniku - 27.4.2015.

Napad na policijsku stanicu u Zvorniku izvršen je 27.4. 2015. godine u 18h i 50 minuta od strane Nerdina Ibrića. Napadač je tog dana došao automobilom ispred policijske stanice u Zvorniku, a potom je vatrenim oružjem ubio jednog policajca i dvojicu ranio. U razmjeni vatre, napadač je likvidiran od strane policije.

Nedugo zatim, a po naredbi nadležnog tužioca Tužilaštva BiH formiran je zajednički istražni tim koji su sačinjavali službenici Državne agencije za istrage i zaštitu i Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske. Službenici ove dvije Agencije su pristupili uviđajnim radnjama s ciljem ispitivanja okolnosti pod kojim je došlo do izvršenja napada i prikupljanja dokaza u svrhu rasvjetljavanja krivičnog djela.

Dan nakon terorističkog napada pripadnici Državne agencije za istrage i zaštitu u jutarnjim satima priveli su Avdulaha Fatiha Hasanovića (lice koje je bilo predmet istrage u akciji Damask) u službene prostorije regionalnog ureda SIPA-e u Tuzli, a istog dana nešto kasnije priveden je i Kasid Mehidić. Izvršeni su pretresi dva stambena objekta na području Zvornika, jedan objekat na području Kalesije, kao i prostorija mesdžida na području Dubnice.

Aktivnosti zajedničkog istražnog tima za rezultat su imale 10 izvršenih pretresa na više lokacija, isporučeno je isto toliko potvrda o privremenom oduzimanju predmeta, već navedene dvije osobe su lišene slobode, a u svojstvu svjedoka je saslušano 14 lica. Shodno prikupljenim dokazima, 30. aprila 2015. godine Mehidić i Hasanović su predati u nadležnost

⁶³ Izjava portparola Tužilaštva BiH, Sarajevo, 15.4.2015.

Tužilaštva BiH uz izvještaj o počinjenom krivičnom djelu (terorizam i vrbovanje radi terorističkih aktivnosti).⁶⁴ Hasanović je bio osumnjičen zbog postojanja osnova sumnje da je vrbovao Ibrića, kao i da je Hasanović utjecao na njega da posjećuje i prođe proces radikalizacije⁶⁵ u okviru paradžemata koji je djelovao u Dubnici, što je bio mogući uzrok izvršenja napada u Zvorniku, kao i da je Ibrić imao tri propuštena poziva od Hasanovića nakon što je likvidiran od strane policije. Hasanović je nakon mjesec dana pušten na slobodu.

U toku 2016. godine je osuđen na godinu dana zatvora zbog ratovanja u Siriji, a 2017. godine je tužio državu zbog noesnovanog lišenja slobode nakon napada u Zvorniku, za šta je i dobio odštetu.

4.6. Teroristički napad na pripadnike OS BiH u Rajlovcu - 18.11.2015.

Teroristički napad na pripadnike OS BiH izvršen je 18. novembra 2015. godine u 18 sati i 55 minuta. Tog dana, napadač je izvršio ubistvo dvije osobe u objektu sportske kladionice, a koji su bili pripadnici Oružanih snaga BiH. Nakon što je lišio života dvije osobe, napadač je napustio objekat, te prišao prednjim vratima autobusa koji je bio zaustavljen na stajalištu i ispalio rafal u pravcu istog, u kojem je bilo više putnika i još jedan pripadnik OS, a koji je tom prilikom od posljedica pucanja i raspršavanja stakla autobusa ranjen, nakon toga se uputio u pravcu porodične kuće koja je u vlasništvu njegovog oca. Izvršioc krivičnog djela identifikovan je kao Enes Omeragić, a nakon lociranja i opkoljavanja kuće od strane policijskih službenika, koji su oko 22 sati i 10 minuta začuli detonaciju i ulazeći u objekat gdje se napadač nalazio utvrdili da je isti izvršio samoubistvo aktiviranjem eksplozivne naprave. Uviđajne radnje na terenu su pored MUP-a Kantona Sarajevo vršili i službenici Državne agencije za istrage i zaštitu.⁶⁶

Dan poslije terorističkog napada, a po naredbi nadležnog tužioca Tužilaštva BiH, službenici SIPA-e su preuzeli istragu u vezi sa događajem u Rajlovcu.⁶⁷

⁶⁴ Zasnovano na: Ministarstvo sigurnosti BiH, Informacija o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini u 2015. godini, Sarajevo, 7.6.2016., str. 32.

⁶⁵ „Napadač na policijsku stanicu u Zvorniku 27. aprila 2015. Nerdin Ibrić za samo dva mjeseca, koliko je trajao proces radikalizacije, smršavio je više od 20 kilograma. Promjene u njegovom izgledu bile su tako dramatične da policijski istražitelji u jednom trenutku nisu bili sigurni da li su dobro utvrdili identitet napadača“. Preuzeto iz: Azinović, Vlado, Jusić, Muhamed, Novi zov rata u Siriji i bosanskohercegovački kontigent stranih boraca, Atlantska inicijativa, Sarajevo, 2016, str. 63.

⁶⁶ Opis počinjenog krivičnog djela predstavlja niz sublimiranih stavova, zasnovanih na: Ministarstvo sigurnosti BiH, Informacija o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini u 2015. godini, Sarajevo, 7.6.2016., str. 32.

⁶⁷ Više o ovome: „SIPA preuzela istragu u svezi sa sinočnjim događajem u Rajlovcu“, SIPA, 19.11.2015., <http://sipa.gov.ba/hr/aktualnosti/sipa-preuzela-istragu-u-svezi-sa-sino%C4%87njim-doga%C4%91ajem-u-rajlovcu/13308> (pristupljeno 15.4.2021.).

Službenici SIPA-e su 19. novembra 2019. godine izvršili pretres i kuće Muhameda Mece. Direktor SIPA-e je prije nego je djelo kvalifikovano istupio u javnost sa podacima koji su utvrđeni istragom i djelimično naznačio da svi podaci upućuju da se radi o terorizmu. „Pucano je u vojnike, mete su odabrane, niko na sreću od drugih civila nije povrijeđen i nije nastradao, a još Vi znate da je on pokušao da liši života još jednog vojnika koji je ulazio u autobus. Sve ono što je pronađeno na licu mjesta od okvira puške na kojoj piše „Allahu Akbar“, od određene dokumentacije, crteža prilikom pretresa stambene jedinice u kojoj je stanovao, gdje na tim crtežima veliča ISIL i njihove pripadnike, odnosno njihove akcije. Praktično možemo reći, definitivno radi se o terorizmu“.⁶⁸

Enes Omeragić je, slično kao i u slučaju napada na PS u Zvorniku lice koje je prethodno prošlo kroz proces radikalizacije. Zapravo, njegov zet Muhamed Meco, koji je bio predmet istrage u predmetu Rustempašić Rijad i dr. i koji je boravio na ratištu u Siriji 2013. godine je nakon napada u Rajlovcu privođen od strane SIPA-e, ali je ubrzo pušten na slobodu. Predpostavljalo se da je Omeragić bio u kontaktu s njim i drugim pripadnicima radikalnog pokreta. Za ovo krivično djelo niko nije odgovorao, jer je napadač izvršio samoubistvo, ali određene poveznice u smislu kontakta koje je Omeragić imao sa sličnim pokretom koji djeluju u Srbiji pripadnici SIPA-e su istraživali, kao i provjere u smislu veze sa napadom u Parizu koji se desio 13. i 14. novembra 2015. godine, jer je i Omeragić rođen u Francuskoj.

4.7. Operativna akcija „Krim“, provedena 27.10.2017.

Aktivnosti poduzete u okviru akcije kodnog naziva Krim odnose se na lica koja su odlazila na ratište u Ukrajinu (Krim) i sudjelovala u oružanim sukobima u toj državi, kroz priključenje paravojnim formacijama ili jedinicama koje su tamo djelovale.

S obzirom da je sukob u Ukrajini započeo 2014. godine, a upravo su te godine izvršene dopune Krivičnog zakona BiH kojim se takve aktivnosti tretiraju kao krivično djelo (Protuzakonito formiranje i pridruživanje stranim paravojnim ili parapolicijskim formacijama), time su i osobe za koje je postojao osnov sumnje da su počinila navedena krivična djela postale predmet interesovanja sigurnosnih agencija u BiH, a prvenstveno Državne agencije za istrage i zaštitu.

⁶⁸ „Ravnatelj SIPA-e za Centralni dnevnik (FACE TV)“, SIPA, 23.11.2015., <http://sipa.gov.ba/hr/aktualnosti/ravnatelj-sipa-e-za-centralni-dnevnik-face-tv/13315> (pristupljeno 15.4.2021.).

Cilj akcije „Krim“ bio je isti kao i u akciji kodnog naziva „Putnik“ (pa kasnije Damask), sagledati sve okolnosti i prikupiti sva relevantna saznanja koja se odnose na odlazak državljana BiH na ratišta u Ukrajinu, uključujući razlog, motiv, način odlaska, broj tih lica i namjere po povratku u Bosnu i Hercegovinu.

Broj lica koja su odlazila u Ukrajinu, a bila su predmet ove akcije, prema podacima SIPA-e jeste značajno manji u odnosu na osobe koje su obuhvaćene akcijom Damask, radi se odprilike od 4 - 5 lica, dok je kroz cjelokupnu akciju prošlo nešto više od 10 lica.

Prva osoba koja je bila predmet ove akcije, a da je državljanin BiH jeste Gavriilo Stević, koji je 27. oktobra 2017. godine lišen slobode od strane SIPA-e. Tog dana službenici SIPA-e izvršili su pretres njegovog stana u Banjaluci, ispitan je u Regionalnoj kancelariji SIPA-e Banja Luka, izuzeta su 2 mobilna telefona i 1 laptop.⁶⁹

Stević je u toku 2020. godine prvostepenom, a kasnije i drugostepenom presudom oslobođen krivice za protuzakonito formiranje i pridruživanje stranim paravojnim ili parapolicijskim formacijama.

Neka od lica koja su isto tako boravila u Ukrajini, a da su iz Bosne i Hercegovine jesu Nemanja Ponjević, Davor Savičić, Radoslav Milojević, Slavenko Kuzmanović, Živan Vuksanović, Dimitrije Jojić.⁷⁰

Prema podacima Ministarstva sigurnosti i cjelokupnog uvida u operativne podatke agencija za provedbu zakona na državnom i entitetskom nivou navodi se, da se do 20. novembra 2020. godine na ratištu u Ukrajini borilo 11 lica koja imaju državljanstvo BiH i da se do tog datuma na ratištu u Ukrajini nalazila 1 osoba. U 2019. godini nisu evidentirani odlasci bh državljana u Ukrajinu.⁷¹ Operativna akcija Krim traje i danas (april 2021.).

⁶⁹ Zasnovano na poređenju informacija sa oficijelne stranice SIPA-e i prvostepene presude u predmetu Stević Gavriilo: „Predmeti Stević Gavriilo - S1 2 K 026525 20 Kž - Stević Gavriilo - Prvostepena presuda“, Sud BiH, <http://www.sudbih.gov.ba/predmet/4019/show>, (pristupljeno 16.4.2021.), „SIPA pretražila stambeni objekat zbog sumnje na sudjelovanje u oružanim sukobima u Ukrajini“, SIPA, 27.10.2017., <http://www.sipa.gov.ba/hr/aktualnosti/sipa-pretra%C5%BEila-stambeni-objekat-zbog-sumnje-na-sudjelovanje-u-oru%C5%BEanim-sukobima-u-ukrajini/14050>, (pristupljeno 16.4.2021.).

⁷⁰ Više o ovome: „Sedam državljana BiH ratovalo u Ukrajini – niko nije procesuiran“, CAT BiH, 24.12.2018., <https://www.catbih.ba/bih-drzavljanina-na-ratistu-u-ukrajini/> (pristupljeno 16.4.2021.).

⁷¹ Zasnovano na: Ministarstvo sigurnosti BiH, Informacija o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini u 2018. i 2019. godini, Sarajevo, 25.2.2021., str. 42.

4.8. Slučaj „Maksim Božić“, aktivnost provedena 10.4.2018.

Aktivnosti Državne agencije za istrage i zaštitu, a koje su realizirane 10. aprila 2018. godine rezultirale su pretresom na 2 lokacije na području Sarajeva i sa 2 lišenja slobode. Tog dana, zbog postojanja osnova sumnje da su počinili krivično djelo (Terorizam), slobode su lišeni Maksim Božić i Edin Hastor.

Prilikom pretresa službenici SIPA-e su pronašli: „automatsku pušku, 12 praznih okvira za automatsku pušku, 405 metaka kalibra 7,62 mm, sedam ručnih bombi, tri jurišna prsluka, vojnu uniformu, zastavu koja liči na ISIL-ovu zastavu, dvije uramljene fotografije sa zastavama koje liče na ISIL-ovu zastavu, pisma, razne uplatnice, nož, laptop, tri mobilna telefona, priručnik od opreme 511 i šest vreća rezanog duvana“.⁷²

Nakon kriminalističke obrade isti su predati u nadležnost Tužilaštva BiH. Aktivnostima koje su poduzete tog dana, ovome dvojcu je osujećen plan i namjera izvršenja terorističkog napada na zgradu sjedišta Državne agencije za istrage i zaštitu ili Ministarstva unutrašnjih poslova Tuzlanskog Kantona.

Božiću je stavljeno na teret da je od sredine juna 2017. godine do aprila 2018. godine planirao i pripremao nabavku sredstava da izvrši teroristički napad. U tome je ostvarivao kontakt sa pripadnicima selefijskog pokreta i to Edinom Hastorom, s ciljem nabavke oružja veće razorne moći kao što su RPG, puškomitraljez M 84, ručne bombe, municiju i granate s ciljem napada na zgradu SIPA-e u Istočnom Sarajevu ili zgradu MUP-a Tuzlanskog kantona. Sud BiH je 4. jula 2018. godine izrekao prvostepenu presudu u ovome predmetu. Božić je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 4 godine, a Hastor na kaznu od 2 godine i 6 mjeseci. Drugostepenom presudom od 8. oktobra 2019. godine Božiću je preinačena kazna u trajanju od 6 godina, a Hastoru u trajanju od 3 godine zatvora.⁷³

⁷² Preuzeto iz: „SIPA pretresla dvije lokacije i slobode lišila dvije osobe“, SIPA, 10.4.2018., <http://sipa.gov.ba/bs/aktuelnosti/sipa-pretresla-dvije-lokacije-i-slobode-li%C5%A1ila-dvije-osobe/14204>, (pristupljeno 17.4. 2021.).

⁷³ Dostupno na: „Izrečena prvostepena presuda u predmetu Maksim Božić i drugi“, Sud BiH, 4.7.2019., <http://www.sudbih.gov.ba/vijest/izeena-prvostepena-presuda-u-predmetu-maksim-boi-i-drugi-21200> (pristupljeno 17.4.2021.). „Drugostepena presuda u predmetu Maksim Božić i drugi“, Sud BiH, 5.12.2019., <http://www.sudbih.gov.ba/vijest/drugostepena-presuda-u-predmetu-maksim-boi-i-drugi-21293> (pristupljeno 17.4.2021.).

5. Statistički podaci i borba protiv terorizma

Aktivnosti SIPA-e poduzete u borbi protiv terorizma, moguće je pratiti i spram statističkih podataka dostupnim u izvorima relevantnih institucija.

U toku 2010. godine „SIPA je podnijela 20 izvještaja nadležnim tužilaštvima za djela koja se mogu dovesti u vezu s terorizmom i trgovinom oružjem unutar kojih je prijavljeno 65 osoba i 5 NN osoba“.⁷⁴

U toku 2013. godine - SIPA je podnijela 3 izvještaja nadležnim tužilaštvima i to protiv 1 poznatog lica i 2 NN lica i jednu dopuna izvještaja protiv jednog lica.

U toku 2014. godine - SIPA je podnijela 24 izvještaja za postojanje osnova sumnje da su počinjena krivična djela terorizma ili djela koja se mogu dovesti u vezu sa terorizmom i to protiv 25 osoba, podnesena su 4 izvještaja od ukupno 24 za krivična djela pridruživanje paravojnim i parapolijskim formacijama. U istoj godini realizirano je 7 operativnih akcija i izvršeno je 30 lišenja slobode.

U toku 2015. godine SIPA je podnijela 25 izvještaja za postojanje osnova sumnje da su počinjena krivična djela terorizma ili djela koja se mogu dovesti u vezu sa terorizmom i to protiv 44 osobe. Realizirano je 5 akcija i lišeno je slobode 19 osoba. Realizirane akcije su „Damask 3“, „Sleeper“, „Benelux“⁷⁵, „Napad na PS Zvornik“ i „Srebrenica 2015“.

U toku 2016. godine SIPA je radila na 41 predmetu u oblasti terorizma, od kojih je 17 okončano, nadležnim tužilaštvima je podneseno 30 izvještaja o postojanju osnova sumnje o počinjenom krivičnom djelu protiv 35 fizičkih osoba i tri dopune izvještaja protiv 3 osobe. Prijavljeno je 70 krivičnih djela terorizma i krivičnih djela koja se mogu dovesti u vezu sa terorizmom.

U toku 2017. godine SIPA je radila na 46 predmeta u oblasti terorizma, od toga 17 predmeta je okončano, nadležnim tužilaštvima je podneseno 14 izvještaja o postojanju osnova sumnje o krivičnom djelu terorizma i to za 14 fizičkih osoba i jednu dopunu izvještaja protiv jedne osobe (ukupno 15 izvještaja, protiv 15 osoba). Prijavljeno je 37 krivičnih djela terorizma i krivičnih djela koja se mogu dovesti u vezu s terorizmom.

⁷⁴ Preuzeto sa: „SIPA u 2010. godini zabilježila najbolje rezultate rada od osnivanja“, SIPA, 10.2.2011., <http://www.sipa.gov.ba/bs/aktuelnosti/sipa-u-2010-godini-zabilje%C5%BEila-najbolje-rezultate-rada-od-osnivanja/8759>, (pristupljeno 20.4.2021.).

⁷⁵ Lica koja su bila predmet ove akcije su osuđena u toku 2015. godine i izvršena je prekvalifikacija djela iz terorizma u neovlašteni promet oružjem i vojnom opremom te proizvodima dvojne upotrebe. U dokumentu Ministarstva sigurnosti – Informacija o stanju sigurnosti u 2015. godinu, a koji je objavljen 7.6.2016. godine na službenoj stranici ministarstva, navedena akcija je označena kao antiteroristička.

U toku 2018. godine SIPA je radila na 30 predmeta koji su fokusirani na krivična djela terorizma i vezu s njim, od kojih je okončano 7 predmeta. Nadležnim tužilaštvima je podneseno 10 izvještaja o postojanju osnova sumnje o počinjenom krivičnom djelu za 13 fizičkih osoba i jedna dopuna izvještaja za jednu osobu, prijavljeno je 19 krivičnih djela terorizma i krivičnih djela koja se mogu dovesti u vezu s terorizmom. Realizirano je 6 operativnih akcija.

U toku 2019. godine SIPA je Tužilaštvu BiH podnijela 4 izvještaja protiv 4 lica i 6 dopuna izvještaja protiv 6 lica zbog postojanja osnova sumnja da su počinili krivična djela terorizma i djela koja se mogu dovesti u vezu s njim. Realizirana je jedna operativna akcija.⁷⁶

6. Okolnosti i rad SIPA-e

Rad na krivičnim djelima, prilagodba različitim trendovima koji su utjecali na pristup kriminalitetu, pa između ostalih i terorizmu, podrazumijevajući prevenciju, razmjenu informacija, iskustava, te pomoć drugim državama i njihovim policijskim strukturama, pripadnici SIPA-e kao i cjelokupna Agencija uveliko su na taj način podizali svoj profesionalni status, kredibilitet države i institucije što i jest njena krajnja misija i vizija. Spram toga određene okolnosti, a kojima je bila izložena SIPA, uključujući različite vanjske i unutarnje prilike, istovremeno su se i negativno odražavale na njenu ulogu.

Na bazi toga, a u svrhu objektivnijeg uvida u poziciju navedene institucije potrebno je analizirati pozitivne i negativne okolnosti koje su utjecale na njen rad.

⁷⁶ Poglavlje zasnovano na uvidu u Izvještaje o radu Državne agencije za istrage i zaštitu i dokumentima koje kreira Ministarstvo sigurnosti – Informacija o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini. Korišteni dokumenti su: Državna agencija za istrage i zaštitu, Izvještaj o radu Državne agencije za istrage i zaštitu za 2015. godinu, Istočno Sarajevo, 23.2.2016., Državna agencija za istrage i zaštitu, Izvještaj o radu Državne agencije za istrage i zaštitu za 2016. godinu, Istočno Sarajevo, 30.1.2017., Državna agencija za istrage i zaštitu, Izvještaj o radu Državne agencije za istrage i zaštitu za 2017. godinu, Istočno Sarajevo, 21.3.2018., Državna agencija za istrage i zaštitu, Izvještaj o radu Državne agencije za istrage i zaštitu za 2018. godinu, Istočno Sarajevo, 4.4.2019., Ministarstvo sigurnosti BiH, Informacija o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini u 2014. godini, Sarajevo, 21.7.2015., Ministarstvo sigurnosti BiH, Informacija o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini u 2015. godini, Sarajevo, 7.6.2016., Ministarstvo sigurnosti BiH, Informacija o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini u 2016. godini, Sarajevo, 14.11.2017., Ministarstvo sigurnosti BiH, Informacija o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini u 2017. godini, Sarajevo, 5.7.2019., Ministarstvo sigurnosti BiH, Informacija o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini u 2018. i 2019. godini, Sarajevo, 25.2.2021.

6.1. Pozitivne okolnosti i rad SIPA-e

Pored iznimke koja je zasnovana na cjelokupnoj pokrivenosti teritorije države i zakonskog osnova kojim je pozicionirana SIPA, mnoštvo je faktora koji upućuju na kreiranje pozitivne slike o radu Agencije. Poželjno je promatrati te faktore sa unutarnjeg i spoljnog aspekta.

Mnogobrojne realizirane akcije i u drugim oblastima kriminalnih aktivnosti, ne uključujući samo terorizam, daju uvid da Agencija ima proaktivan pristup u ispunjavanju svojih nadležnosti, ali ono što je najznačajnije da je određeni broj realiziranih akcija iziskivao i različite oblike saradnje, sa institucijama u državi, ali van nje. U tu svrhu SIPA je samo u okviru realizacije akcije Damask ostvarivala saradnju sa nadležnim organima i drugih država i to: Crne Gore, Srbije, SAD, Austrije, Francuskom, Ujedinjenim Kraljevstvom, Kraljevinom Švedske, Danske, te ambasadam SAD u Bosni i EUFOR-om.

U toku svog rada potpisani su i sporazumi sa institucijama i policijskim strukturama u državi, kao što su Sporazum o međusobnom pružanju pomoći i operativnoj saradnji policijskih agencija u Bosni i Hercegovini između SIPA-e i kantonalnih MUP-ova u FBiH, Sporazum o saradnji u oblasti forenzičkih ispitivanja i vještačenja između SIPA-e i Agencije za forenzička ispitivanja i vještačenja, Protokol o saradnji i koordinaciji aktivnosti u slučaju migrantske krize u BiH između SIPA-e, Granične policije BiH, OSA-e BiH, Službe za poslove sa strancima, Federalne uprave policije, Policije Brčko distrikta i MUP RS. Međunarodni sporazumi, koji su potpisani:

Sporazum o korištenju iARMS-a⁷⁷ između SIPA-e, Direkcije za koordinaciju policijskih tijela i Nacionalnog centralnog biroa Interpola u Sarajevu, Sporazum o uspostavljanju zajedničkog istražnog tima između tužilaštava BiH, Kraljevine Holandije i Republike Austrije.

Unutarnje pozitivne strane svakako jesu i potpisani sporazumi između SIPA-e i akademskih institucija, što je značajno za razmjenu iskustava i stečenih znanja, pa i preventivno djelovanje spram sigurnosnih prijetnji. Velik udio u preventivnom djelovanju imaju i učestale obuke službenika Državne agencije za istrage i zaštitu, saradnja sa civilnim društvom, pa i od 2014. godine uspostava Grupe za odnose sa javnošću u okviru Sektora za planiranje, analitiku, saradnju i informiranje. Na taj način povećavajući mogućnost širenja tačnih i pravovremenih informacija, a smanjujući mogućnost plasiranja netačnih vijesti Agencija povećava svoj profesionalni status, te ispunjava svoju obavezu spram načela demokratskog društva koje je vezano za javno informiranje.

⁷⁷ Sistem upravljanja evidencijom i praćenjem neovlaštenog oružja

Posmatrajući sa aspekta vanjskih faktora, a koji su korisno utjecali na Agenciju, jest i sam politički konsenzus za njeno postojanje i opremanje u godinama nastanka, velika materijalna ulaganja i donacije od strane partnera. Ta vrsta pomoći često je uključivala i donacije od drugih država, a prvenstveno Sjedinjenih Američkih Država, Njemačke, Turske, Norveške, ali i donacije u okviru Međunarodnog programa Ministarstva pravde SAD-a za obuku i pomoć u oblasti kriminalističkih istraga (ICITAP).

Postoje brojni sporazumi koji su potpisani između Bosne i Hercegovine sa agencijama za provođenje zakona drugih država i oni doprinose multilateralnoj, regionalnoj i bilateralnoj saradnji.

Što se tiče multilateralne saradnje SIPA-e ona se ostvaruje u okviru sporazuma, a koje je Bosna i Hercegovina potpisala sa: Evropskom unijom, Europolom, Interpolom, NATO-om, Ujedinjenim nacijama, SECI Centrom, Vijećem Evrope, DCAF-om⁷⁸, uključujući i Egmont grupu. Regionalna saradnja SIPA-e se isto tako zasniva na sporazumima koje su države potpisale između sebe u kontekstu borbe protiv prekograničnog kriminala i policijske saradnje i to sa: Hrvatskom, Crnom Gorom, Srbijom, Sjevernom Makedonijom, Albanijom i Slovenijom. Važan doprinos regionalnoj saradnji jeste i osnivanje Zajedničkog centra za policijsku saradnju sa sjedištem u Trebinju, ali i postojanost Regionalnog vijeća za saradnju (RCC), čije je sjedište u Sarajevu. Vijeće je nastalo transformacijom Pakta stabilnosti za Jugoistočnu Evropu (PS) u vlasništvo zemalja regiona.⁷⁹

Bilateralna saradnja BiH se zasniva na sporazumima o policijskoj saradnji sa drugim državama i to:“ R. Turskom, R. Mađarskom, R. Grčkom, R. Italijom, Ruskom Federacijom (interna saradnja policijskih službi), Islamskom Republikom Iran, Saveznom Republikom Austrijom, R. Slovačkom, Arapskom Republikom Egipat, Konfederacijom Švajcarske, Rumunijom, R. Bugarskom, R. Francuskom, Državom Katar, Hašemitskom Kraljevinom Jordan, Kraljevinom Španija, Kraljevinom Švedska, R. Moldavijom, R. Češkom i Saveznom Republikom Njemačkom (ne smatra se međunarodnim ugovorom). U okviru bilateralne saradnje potpisani su i Memorandumi o razumijevanju Finansijsko obavještajnog odjeljenja SIPA-e sa finansijsko obavještajnim jedinicama drugih zemalja“.⁸⁰

⁷⁸ DCAF - Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (Ženevski centar za demokratsku kontrolu oružanih snaga)

⁷⁹ Zasnovano na uvidu u: Državna agencija za istrage i zaštitu, Strateški plan aktivnosti Državne agencije za istrage i zaštitu 2015-2017, Istočno Sarajevo, 2015, str. 19.

⁸⁰ Preuzeto iz: Državna agencija za istrage i zaštitu, Strateški plan aktivnosti Državne agencije za istrage i zaštitu 2015-2017, Istočno Sarajevo, 2015, str. 20.

6.2. Negativne okolnosti i rad SIPA-e

Od osnivanja Državne agencije za istrage i zaštitu, pa do danas u javnosti su povremeno od strane medija plasirane vijesti sa različitim konotacijama pomenute institucije i njenih uposlenika. Navodi su često s jedne strane osporavali postojanost SIPA-e, što može predstavljati političko pitanje, a u kasnijem periodu i vijesti koje su se odnosile na nezakonite radnje pojedinih službenika, njihov nesavjestan rad, pa i poveznice sa djelima počinjenim za vrijeme rata.

Od strane navedene institucije ne postoje skoro pa nikakvi navodi o prethodno navedenim tvrdnjama, a koje negativno utječu na njen rad, ali ni potpuna analiza svih slabosti u planovima rada SIPA-e. S tim u vezi, neophodno se usmjeriti u određeni slijed izvora informacija o negativnim okolnostima, kao vanjskom faktoru utjecaja, a zatim u skladu sa mogućnostima i unutrašnjim faktorima spram pozicije SIPA-e.

Kao primarni i pretpostavljeno najrelevantiji izvori informacija svakako jesu dokumenti SIPA-e u kojima su analizirane slabosti, sigurnosne prijetnje i razlozi nemogućnosti adekvatnog suprostavljanja sa istim.

U dokumentu Strateški plan aktivnosti za 2015-2017. godinu, navodi se: „Pored evidentnih napora učinjenih od strane SIPA-e, mora se konstatovati da se ne sprovode efikasne istrage i procesuiranje osumnjičenih u slučajevima korupcije „visokog nivoa“ ili se ne sprovode dovoljno efikasno, ili što takve istrage nailaze na teškoće i opstrukcije političkih elita, uticajnih političkih partija ali i pojedinaca iz pravosuđa“.⁸¹

Međutim, navedeni dio može upućivati na više značenja jer je napisan sa otklonom. Istrage svakako vodi Tužilaštvo, pa konstatacija može upućivati da ta institucija nailazi na opstrukcije, drugo značenje može se odnositi upravo na SIPA-u i vezati za njen rad. U tom slučaju, temeljna zakonska sadržina je dovedena u pitanje. Nadovezujući se na drugi dokument, a u kojem se analiziraju slabosti SIPA-e jeste Srednjoročni plan rada Državne agencije za istrage i zaštitu, gdje su kao slabosti u radu SIPA-e prepoznati: „ograničavanje eksternog popunjavanja kvalitetnim policijskim kadrovima (zakonska ograničenja), odlazak iskusnih kadrova u mirovinu ili u druge institucije, nedostatak finansijskih sredstava za rješavanje trajnog smještaja dislociranih organizacionih jedinica, nedostatak finansijskih sredstava za obnavljanje IT opreme i softvera“.⁸²

⁸¹ Državna agencija za istrage i zaštitu, Strateški plan aktivnosti Državne agencije za istrage i zaštitu 2015-2017, Istočno Sarajevo, 2015, str. 25.

⁸² Državna agencija za istrage i zaštitu, Srednjoročni plan rada Državne agencije za istrage i zaštitu za period 2020-2022. godine, Istočno Sarajevo, 2020, str. 5.

Unutrašnje negativne prilike koje su utjecale na rad i kredibilitet Agencije, jesu upravo prouzrokovane samovoljom pojedinih službenika. U studiji Analiza sigurnosnih rizika djelimično je ta konstatacija i potvrđena.

„Od samog početka na rad SIPA-e utjecali su interni skandali i trvenja. Godine 2007. nekoliko zvaničnika, uključujući i jednog šefa odsjeka, suspendirano je zbog optužbi za ratne zločine. Godine 2009. šef odjela za narkotike uhapšen je zbog kršenja propisa, dok je visoki predstavnik smijenio još jednog visokog zvaničnika zbog optužbi da je resurse SIPA-e zloupotrijebio za aktivnosti usmjerene protiv OHR-a“.⁸³

U prilog tome idu i pravomoćne presude dvojici direktora ove Agencije, šefu odjela za narkotike koji je bio obuhvaćen najopsežnijom akcijom Lutka, ali i mnoge druge presude koje su pokretali sami službenici zbog mobinga od nadređenih u toku obavljanja svojih poslova. Ono što je dodatno negativno utjecalo na sveukupnu sliku Agencije, jeste i objava slike komandanta Jedinice za specijalnu podršku (Antiterorističkog tima) koji veliča četničku ideologiju. Nešto kasnije, komandant je raspoređen u drugu regionalnu kancelariju, a dolaskom novog direktora na čelo Agencije, isti je podnio ostavku na navedenoj poziciji. Vijest koja nije prošla neopaženo u javnosti jeste i informacija da se šef odjela za ratne zločine u Tuzli, nalazi na spisku izvršitelja srebreničkog genocida (ta dva slučaja u suprotnosti su i sa sigurnosnom politikom BiH)⁸⁴, mada su u javnosti plasirane i mnoge druge negativne vijesti, a koje su proizvod unutrašnjih prilika.

Ti elementi i pozitivni i negativni, a naročito oni vezani za radikalne ideologije za rezultat su imali i izradu anketnog upitnika i potrebu za uvidom u mišljenje službenika SIPA-e spram tih pitanja, ali i onih koja se odnose na borbu protiv terorizma i različitih okolnosti koje su utjecale na njihov rad. U tom uvidu i potrebom za objektivnim saznanjima moralo se ograničiti spram stvarnih želja i realnih mogućnosti.

⁸³ Preuzeto iz: Azinović Vlado, Bassuener Kurt, Weber Bodo, Procjena potencijala za obnovu etničkog nasilja u Bosni i Hercegovini: Analiza sigurnosnih rizika, Fakultet političkih nauka i Atlantska inicijativa, Sarajevo, 2011, str. 116.

⁸⁴ „Subjekti unutrašnje politike BiH će kontinuirano doprinositi institucionalnom i pravnom uobličavanju koji će sprečavati sve oblike nasilja i diskriminacije, posebno zasnovane na etničkoj i vjerskoj netrpeljivosti, promovisući toleranciju i uvažavanje kao poželjne društvene vrijednosti u skladu sa međunarodnim standardima. Posebno će promovisati tekovine antifašističke borbe i borbu protiv neofašizma“. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2006, str. 8.

7. Analiza rezultata anketnog upitnika

Prilikom izrade anketnog upitnika koji se nalazi u Prilogu broj 1 pažnja je bila usmjerena na tri stvari: poštovanje etičkog kodeksa Državne agencije za istrage i zaštitu⁸⁵, vremensko trajanje ankete spram redovnih obaveza ispitanika i apsolutnu anonimnost.

Ispuni anketnog upitnika pristupilo je 10 (100%) ispitanika i to 5 (50%) iz Kriminalističko-istražnog odjela (Odjel za borbu protiv terorizma i trgovine ABHO) i 5 (50%) ispitanika iz Jedinice za specijalnu podršku (potvrda navedenog se nalazi u Prilogu broj 3). Od tog broja 9 (90%) ispitanika je muškog spola i 1 (10%) ispitanica ženskog spola. Prosječna starost ispitanika je 41 godina, dok je prosječno radno iskustvo 17 godina (jedna ispitanica nije ponudila odgovor na pitanje o starosnoj dobi i radnom iskustvu).

Prema mišljenju ispitanika, najveću asistenciju SIPA-i u borbi protiv terorizma pružaju: Obavještajno sigurnosna agencija – 9 (90%) ispitanika, Kantonalni MUP-ovi i MUP RS – 8 (80 %) ispitanika, Federalna uprava policije – 7 (70%) ispitanika, Granična policija BiH i Direkcija za koordinaciju policijskih tijela – 6 (60%) ispitanika i Služba za poslove sa strancima – 4 (40%) ispitanika.

Prema mišljenju ispitanika koji su pristupili anketi, 9 (90 %) ispitanika je potvrdilo da nije bilo izloženo pristiscima, 1 (10%) ispitanik je dao potvrđan odgovor i takav pritisak se očitovao od strane nevladinih organizacija.

Najveći broj ispitanika se složio da je SIPA vodeća policijska struktura u borbi protiv terorizma: vrlo se slažem 5 (50%), uglavnom se slažem 4 (40%), i 1 (10%) ispitanik je neodlučan po tom pitanju

Saradnja sa drugim policijskim agencijama u svrhu borbe protiv terorizma je prema mišljenju ispitanika uglavnom na zavidnom nivou: vrlo se slažem 1 (10%), uglavnom se slažem 6 (60%), nit se slažem nit se ne slažem 2 (20%) i 1 (10%) ispitanik uglavnom se ne slaže.

⁸⁵ Posebno Glava 9. Etičkog kodeksa – Povjerljivost i korištenje službenih informacija (9.3. Obveza diskrecije).

„9.3.1. Policijski službenik ne smije sudjelovati u izradi naučnih ili stručnih radova ili istraživačkih projekata koji uključuju stavove ili mišljenja o političkim pitanjima ukoliko se stavovi i mišljenja izneseni u takvim radovima mogu eksplicitno ili implicitno shvatiti kao stavovi i mišljenja Agencije.

9.3.2. Policijski službenik se treba suzdržati od davanja neprimjernih javnih komentara, a naročito: - komentara i izražavanja negativnog mišljenja o politici institucija Bosne i Hercegovine, entiteta i Brčko Distrikta BiH,

- komentara o programima u čijem razvoju ili sprovođenju sudjeluje i policijski službenik,

- izjava ili mišljenja koja bi se mogla tumačiti kao zvanični komentari i

- kritika na način vođenja Agencije i rada njenog rukovodstva.

9.3.3. **Sudjelovanje u anonimnim anketama u kojima se od policijskog službenika traži da iznese svoje mišljenje o gore navedenim pitanjima se neće smatrati povredom obveze diskrecije**“. Državna agencija za istrage i zaštitu, Etički kodeks policijskih službenika Državne agencije za istrage i zaštitu, Istočno Sarajevo, 2010.

Polovina ispitanika se slaže s tvrdnjom da postojanje presuda službenicima SIPA-e utječe na kredibilitet Agencije. S navedenom tvrdnjom vrlo se slaže 5 (50%) ispitanika, uglavnom se slažem 1 (10%) ispitanik, 3 (30%) ispitanika su neodlučna i 1 (10%) ispitanik se s navedenom tvrdnjom uglavnom ne slaže. Značajan broj ispitanika je potvrdio da Odjel za borbu protiv terorizma ne radi s dovoljnim brojem službenika, vrlo se slažem 3 (33.33%), uglavnom se slažem 4 (44.44%), nit se slažem nit se ne slažem 1 (11.11%), uglavnom se ne slažem 1 (11.11%), jedan ispitanik nije odgovorio na pitanje broj 4.

Prema mišljenju ispitanika da su materijalna ulaganja vlasti u samu Agenciju dostatna 5 (50%) ispitanika je neodlučno, 2 (20%) ispitanika apsolutno se ne slažu s navedenom tvrdnjom, 1 (10%) ispitanik djelimično se ne slaže, dok se 2 (20%) ispitanika djelimično slažu.

Spram tvdnje da se odnos nadređeni i podređeni u okviru Agencije odvija u definisanom okviru (u skladu sa zakonskim i etičkim propisima) 5 (50%) ispitanika je neodlučno, 3 (30%) ispitanika se uglavnom slažu s navedenom tvrdnjom, dok se 2 (20%) ispitanika apsolutno slažu. Kada je riječ o političkim odlukama koje su vezane za imenovanje direktora 2 (20%) ispitanika apsolutno se slažu da se to ne odražava na njihov rad, 2 (20%) ispitanika se djelimično ne slažu, 5 (50%) ispitanika je neodlučno, dok 2 (20%) ispitanika se djelimično slažu. Prema mišljenju ispitanika, njih 3 (30%) se apsolutno složilo da je SIPA u dosadašnjem radu imala potpunu operativnu samostalnost, djelimično se složilo 4 (40%), dok su 3 (30%) ispitanika neodlučna.

U kontekstu pitanja koje se odnosi na postojanost pojedinaca koji svojim direktnim ili indirektnim narativima pružaju potporu radikalnim ideologijama 7 (70%) ispitanika se apsolutno slaže da to nije primjereno službi u SIPA-i, 2 (20%) ispitanika se djelimično slažu, i 1 (10%) ispitanik je neodlučan.

Službenici koji su pristupili anketi, odnosno 3 (30%) ispitanika se uglavnom ne slažu da postoji netačno širenje informacija i politički pritisci kada se privode osobe koje se dovode u vezu s terorizmom, 6 (60%) ispitanika ima neodlučno mišljenje spram te tvrdnje, dok se 1 (10%) ispitanik djelimično slaže.

U kontekstu pitanja broj 8, vršena je korekcija ankete, tako da su preporuke od strane Agencije bile da se podpitanja - 8.2. *Prema Vašem mišljenju Državna agencija za istrage i zaštitu je u dosadašnjem radu štitila interese neke političke stranke*, 8.3. *Prema Vašem mišljenju Državna agencija za istrage i zaštitu je u dosadašnjem radu podrivala interese neke političke stranke* izbrišu, kao i pitanja broj 10 i 11 – 10. *Komandant specijalne jedinice SIPA-e u jednom periodu jasno je izražavao podršku desničarskim pokretima*, tačnije

ravnogoroskom četničkom pokretu. Znajući da su na takvim ideološkim osnovama počinjeni brojni zločini u Drugom svjetskom ratu, ali i posljednjem ratu na prostoru Bosne i Hercegovine, kao i da je Državna agencija za istrage i zaštitu sastavljena od pripadnika različitih nacionalnih pripadnosti, da li su takve tendencije kod Vas samih u određenom trenutku izazivale osjećaj nelagode ili nepripadnosti takvom timu i 11. Unutar Državne agencije za istrage i zaštitu postoje uposlenici koji pružaju pasivnu podršku radikalnim ideologijama, jer bi odgovor na ista utjecao na kredibilitet Agencije.

Na pitanja otvorenog tipa, 4 ispitanika su ponudila odgovore. Isti broj ispred mišljenja označava odgovor jednog ispitanika.

Prema Vašem mišljenju koje bi izdvojili pozitivne strane u radu Državne agencije za istrage i zaštitu:

1) „Profesionalnost“, 2) „Nepostojanje političkog uticaja, dobra međuagencijska saradnja“, 3) „Broj osoba lišenih slobode kao i donesene presude govori da se SIPA istinski trudi i radi na najtežim krivičnim djelima iz nadležnosti Suda BiH. Navedeno je moguće uz poštovanje, pošten i marljiv rad policijskih službenika iza kojih stoji respektabilno iskustvo, znanje i vještine, itd“., 4) „Profesionalnost“

Prema Vašem mišljenju koje bi izdvojili negativne strane u radu Državne agencije za istrage i zaštitu:

1) „Slab materijalni status“, 2) „Slaba materijalna opremljenost“, 3) „Negativna strana bi bila uticaj politike odnosno političkih stranaka na rukovodni kadar SIPE. Zapošljavanje novih policijskih službenika sa neadekvatnom stručnom spremom. Loša sistematizacija radnih mjesta, ali i ograničen budžet SIPE. Nedovoljna ulaganja u MTS. itd“., 4) „Slab materijalni status, nekolegijalnost“.

Da ste u mogućnosti izvršiti određene promjene one bi se prema Vašem mišljenju ogledale kroz:

1) „Poboljšanje materijalnog statusa radnika, opremanje savremenim sredstvima, unapređenje obuke“., 2) „Opremljenost i međunarodna saradnja“., 3) „Na najmanju moguću mjeru sveo uticaj i miješanje političkih stranaka u rad SIPA-e. Promjenio sistematizaciju radnih mjesta. Predlagao da se u zakonu izmijene uslovi za prijem novih policijskih službenika. Predlagao veći budžet za povećanje plata, nabavku svih novih i zamjena postojećih, neophodnih materijalno-tehničkih sredstava itd“., 4) „Više obuke, više materijalnih sredstava“.

1. Koje su najznačajnije aktivnosti Odjela za borbu protiv terorizma ?

Sve su aktivnosti Odjela na određen način značajne, u smislu prikupljanja podataka, prikupljanja dokaza, konkretnog rada na terenu, ali ako bi nešto izdvojio onda su istrage ove o kojim smo pričali, konkretnih krivičnih djela koji su izvršeni na kojima je radila SIPA. Pogotovo ova aktivnost gdje je inicijator i nosilac najvećeg broja konkretne aktivnosti - sprječavanja odlaska bh državljana na strana ratišta, jedan pozitivan primjer kako policijska agencija koja na vrijeme prepozna sigurnosnu pojavu može biti uspješna, a ja lično mislim da smo uspješni u smislu dokumentovanja među prvim agencijama u regiji pa i dalje, dokumenotvanja krivičnog djela i sprječavanja odlaska na strana ratišta, te držanja pod kontrolom takvih lica

2. Od osnivanja Državne agencije za istrage i zaštitu do danas inspirativna polazišta terorista su se izmjenila. Kako je izgledao proces prilagodbe takvim tendencijama ?

Pa evo pričali smo o pojavi interneta, tehnološkim promjenama koje smo imali. U suštini terorizam je ostao terorizam, on je sad aktuelan njegove posljedice su poznate. On je postao nešto gdje nema zemlje da je imuna, traži da se uvijek ide u korak sa ljudima iz tog miljea, na način da se prilagođavate pokušavate spriječiti ta krivična djela, ali ono što je neminovno što je utvrđeno što je nepobitno, a to je da samo dobra lokalna, regionalna, međunarodna saradnja u borbi protiv terorizma može dati rezultate da budemo uspješni kad je u pitanju sprječavanje.

3. Pored operativne samostalnosti na cjelokupnoj teritoriji države, koje bi prednosti Državne agencije za istrage i zaštitu izdvojili u borbi protiv terorizma u odnosu na druge policijske agencije.

Mi smo policijska Agencija na državnom nivou, ali nemoguće je više tretirati terorizam na državnom nivou. On u većini slučajeva ima taj međunarodni karakter, tako je laka povezanost sa ljudima u inostranstvu kako prevoza, tako nabavke sredstava, konekcije ljudi i dalje. Mislim da mi imamo sve neophodne pretpostavke da se pokušamo baviti što uspješnije tim fenomen upravo iz ovoga što imamo zakonsku nadležnost, imamo teritoriju kompletnu koju pokrivamo, imamo trenutno ljude koji imaju relevantno iskustvo i koji već dugo godina rade na tim pojavama, imamo menadžment koji daje svu podršku kad je u pitanju borba protiv terorizma ima širinu u sagledavanju toga i to je nešto što možda imaju druge Agencije, ali što se tiče Državne agencije za istrage i zaštitu nešto što je za pohvalit i što može biti prednost u odnosu na ostale.

4. Bosna i Hercegovina se često etiketira kao rizična država po pitanju terorizma , kakvo je Vaše mišljenje o tim tvrdnjama?

Pa evo ja sam rekao, mislim da nema države koja može reći da je imuna od terorizma, da je evidentno da smo mi imali neka krivična djela u prošlosti koja su kvalifikovana. Na svu sreću zadnjih 5, 6 godina nemamo nijedno krivično djelo kvalifikovano kao krivično djelo terorizma. Ono što je po meni bitno da smo mi dio Antiterorističke koalicije, da našu obavezu prema partnerima i prema tim aktivnostima najozbiljnije shvatamo, da dajemo naš doprinos u sprječavanju toga da imamo nultu toleranciju i ne mislim da smo u ovom momentu ništa ni više ni manje ugroženi nego i ostale zemlje i u regionu i širom svijeta.

5. Da li možete opisati aktivnosti Odjela za borbu protiv terorizma u protekloj godini.

Pa one su kao i sve aktivnosti, kao i svih drugih institucija na određen način reducirane u smislu poređenja sa proteklom godinama, jasan je i poznat je razlog. Pandemija COVID 19 imala je uticaj i na Odsjek za borbu protiv terorizma u smislu i edukacije i prisustva međunarodnim seminarima, konferencijama, sastancima, razmjeni podataka, samim aktivnostima u smislu određenih restrikcija i konkretnih mjera i radnji na terenu vodeći razloga prvenstveno o zdravlju i službenika i drugih lica. Ali nikad nisu stale, nikad nisu prestale, nikad nisu bile razlog da se ne odreaguje i ne odgovori konkretnom zadatku koji mi svakodnevno provodimo.⁸⁶

⁸⁶ Potpoglavlje zasnovano na: Istražitelj Državne agencije za istrage i zaštitu iz Odjela za borbu protiv terorizma i trgovine ABHO (atomska, biološka, hemijska oružja), razgovor s istražiteljem. Istočno Sarajevo, 21.12.2020.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Nakon okončanja Drugog svjetskog rata područje Zapadnog Balkana, uglavnom je bilo izloženo terorističkim aktivnostima grupacija i pojedinaca koji su se inspirisali nacionalističkim opredjeljenjima. Napadi su vršeni od grupa ili pojedinaca koji su se identifikovali sa četničkom ili ustaškom ideologijom. Početkom ratova u Jugoslaviji, te ideologije značajno doživljavaju kulminaciju, a kao odgovor na to i uz podršku izvanjskih faktora, te političkih subjekata u državi dolazi i do stacioniranja na teritoriji ove države stranih boraca.

U kasnijim godinama i nakon nepotpune sprovedbe odluka iz Dejtonskog sporazuma koje su vezane za povlačenje stranih boraca jasno je bilo da je njihovo prisustvo imalo negativan odraz na sigurnost. Svakako da je najštetnije ono koje se vezuje za sigurnosne prijetnje terorizma, vezu tih lica sa osobama bitnim u hijerarhiji terorističkih organizacija, djelovanje humanitarnih organizacija preko kojih su finansirane terorističke aktivnosti, kulturnih i različitih udruženja koji su njegovali tradiciju srpsko-ruskih odnosa i svih drugih čije je krajnje djelovanje predstavljalo promociju radikalne ideologije.

Prvi teroristički napadi u Bosni i Hercegovini i aktivnosti policijskih struktura, bili su usmjereni na pojedince afro-azijskog porijekla i njihove veze sa osobama koje su interesantne drugim sigurnosnim službama u svijetu. Te aktivnosti postaju izraženije nakon 11. septembra 2001. godine.

Osnivanjem Državne agencije za istrage i zaštitu službenici ove institucije su pružali podršku policijskim strukturama na entitetskom i kantonalnom nivou, tako da je uloga SIPA-e u godinama svog nastanka više bila participativna, prije svega zbog nepostojanja potrebnih kapaciteta u ljudstvu, ali i zbog materijalno-tehničke neopremljenosti. Uvodeći se postepeno u problematiku borbe protiv terorizma i razmjenjujući iskustva sa drugim sigurnosno relevantnim institucijama SIPA je u početku svog rada u svojoj strukturi imala Tim za borbu protiv terorizma, koji je bio sastavljen od 3 policijska službenika, koji kasnije mijenja naziv u Odjel za borbu protiv terorizma i trgovine ABHO. U godinama kroz koje je trebala da opravda svoju postojanost i druge organizacione jedinice i odjeli u okviru SIPA-e se materijalno-tehnički opremaju i kadrovski popunjavaju, te se na taj način Agencija pozicionira na mjesto koje joj pripada prema zakonu, ali i postiže svoju neophodnu operativnu samostalnost.

Već u toku 2011. godine, nakon terorističkog napada na ambasadu SAD-a SIPA preuzima lidersku poziciju u tom predmetu i istragama koje su uslijedile nakon njega. U tom periodu SIPA je bila i operativno samostalna, ali je i u kasnijim godinama imala, pa skoro u svim preventivnim aktivnostima i aktivnostima koje bi uslijedile nakon terorističkih napada vodeću ulogu u borbi protiv terorizma. Od 2013. godine pa do danas rad službenika je usmjeren na bosanskohercegovačke državljane koji se bore na stranim ratištima.

Svakako da najznačajnije realizirane akcije i to preventivne predstavljaju Damask i Krim. Sama realizacija istih pokazuje historijsku vezu sa događajima iz prošlosti, spram motiva i lica koja su bila predmet navedenih akcija. Akcija kodnog naziva Krim daje uvid u dvije poveznice sa događajima u prošlosti, slično kao i u akciji kodnog naziva Damask. Pojedinci koji su se priključivali terorističkim organizacijama u Siriji i Iraku, za jedan broj njih motiv je bio zahvalnost što su osobe najčešće afro-azijskog porijekla dolazile u toku rata i pružili vojnu podršku ARBiH percipirajući sukob u Bosni, kao vjerski. Istovremeno s tim, kao znak zahvalnosti u toku rata na drugoj sukobljenoj strani učešće uglavnom ruskih boraca, par osoba je nešto kasnije koristilo kao inspiraciju za odlazak u zaraćena područja Ukrajine i to ostvarujući kontakt sa licima i organizacijama koje i danas postoje. Upravo takvi elementi opravdavaju stav da je Bosna i Hercegovina nešto malo više od dvije decenije i završetka rata od države odredišta stranih boraca, postala zemlja njihovog porijekla⁸⁷, kao i da je sigurnosno stanje u državi pored vjerskog ekstremizma opterećeno i drugim oblicima ekstremizma.

Rad službenika SIPA-e jeste pokazatelj kako je jedna policijska agencija radom i zalaganjem postala respektabilna karika u sistemu sigurnosti države, ali i partner kroz saradnju sa drugim agencijama, ne samo u borbi protiv terorizma, već i u drugim oblicima kriminalnog djelovanja. Te stvari ukazuju da Agencija ima kapacitete za borbu protiv najtežih oblika kriminala, međutim često odgovor i SIPA-e, ali i drugih policijskih struktura u državi, spram sigurnosnih prijetnji nije pravovremen.

Problem, navedenoj instituciji predstavlja manjak uposlenika za rad, na krivičnim djelima terorizma. Može se zaključiti da SIPA radi u nezavidnom položaju, zbog vanjskih pritisaka, ali i unutarnjih ne baš interesnih pogleda, ali različitih tendencija spram sigurnosnih prijetnji.

⁸⁷ Logička cjelina preuzeta iz: Azinović, Vlado, Jusić, Muhamed, Novi zov rata u Siriji i bosanskohercegovački kontigent stranih boraca, Atlantska inicijativa, Sarajevo, 2016, str. 15.

S obzirom da je i u toku trajanja istraživanja bio organizovan protest od strane Sindikata SIPA-e, Granične policije i Direkcije za koordinaciju policijskih tijela zbog nezadovoljstva i odnosa vlasti spram materijalnog statusa uposlenika u tom segmentu i jesu buduće preporuke. Uzimajući u obzir analizirane i negativne i pozitivne prilike koje utječu na rad Agencije. Ukoliko postojanost negativnih prilika i okolnosti bude dominirala nad pozitivnim stranama, neminovno je da će utoliko i sigurnosno stanje biti nepovoljnije i sa aspekta terorizma, ali i drugih sigurnosnih prijetnji.

BIBLIOGRAFIJA

Knjige:

1. Abazović, Mirsad (2012), *Državna bezbjednost: uvod i temeljni pojmovi*, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Sarajevo.
2. Azinović, Vlado (2007), *Al - Kai`da u Bosni i Hercegovini: Mit ili stvarna opasnost?*, Radio slobodna Europa i Centar za savremenu umjetnost, Sarajevo, Prag.
3. Azinović, Vlado (2012), *Uvod u studije terorizma*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
4. Azinović, Vlado, Bassuener, Kurt, Weber, Bodo (2011), *Procjena potencijala za obnovu etničkog nasilja u Bosni i Hercegovini: Analiza sigurnosnih rizika*, Fakultet političkih nauka i Atlantska inicijativa, Sarajevo.
5. Azinović, Vlado, Jusić, Muhamed (2016), *Novi zov rata u Siriji i bosanskohercegovački kontigent stranih boraca*, Atlantska inicijativa, Sarajevo.
6. Beridan, Izet (2003), *Konflikti: homo pro homine et contra hominem = čovjek za i protiv čovjeka*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
7. Beridan, Izet (2008), *Politika i sigurnost*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
8. Beridan, Izet, Tomić Ivo M., Kreso, Muharem (2001), *Leksikon sigurnosti*, DES, Sarajevo.
9. Cikotić, Selmo (2013), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo.
10. Collins, Alan (2010), *Suvremene sigurnosne studije*, Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu i Politička kultura, Zagreb.
11. Hofer, Bernhard, Schneider, Friedrich (2008), *Ursachen und Wirkungen des weltweiten Terrorismus Eine Analyse der gesellschaftlichen und ökonomischen Auswirkungen und neue Ansätze zum Umgang mit dem Terror*, Deutscher Universitäts-Verlag und VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden.
12. Laqueur, Walter (2001), *A History of Terrorism*, NJ: Transaction Publishers, Brunswick.
13. Lutz, James M., Lutz, Brenda J. (2004), *Global Terrorism*, Routledge, London.
14. Seizović, Zarije, Smajić, Mirza, Turčalo, Sead (2017), *Humana sigurnost u postkonfliktnom kontekstu*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
15. Petrović, Borislav (2016), *Kriminalistika*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo.
16. Tafro, Aziz (2014), *Ruski i grčki plaćenici u ratu u Bosni i Hercegovini*, Autor, Sarajevo.
17. Tatalović, Siniša (2010), *Globalna sigurnost i etnički sukobi*, Politička kultura, Zagreb.
18. Termiz, Dževad (2009), *Metodologija društvenih nauka – Drugo dopunjeno i prošireno izdanje*, Grafit, Lukavac.

Publikacije, priručnici i drugi dokumenti:

1. Državna agencija za istrage i zaštitu (2012), *10 godina Državne agencije za istrage i zaštitu*, Državna agencija za istrage i zaštitu, Istočno Sarajevo.
2. International Federation for Human Rights (2009), *Russian society under control - Abuses in the fight against extremism and terrorism*, FIDH, Pariz.
3. Organizacija za evropsku sigurnost i saradnju (2014), *Sprječavanje terorizma i suzbijanje nasilnog ekstremizma i radikalizacije koji vode ka terorizmu: Pristup kroz rad policije u zajednici*, OSCE, Beč.
4. Schmid, Alex P., Albert J. Jongman, et al. (1988), *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*, NJ: Transaction Books, New Brunswick.

Zakoni i strateški dokumenti:

1. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine (2006), *Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine*, Sarajevo.
2. Službeni glasnik BiH (2009), *Zakon o izmjenama i dopunama zakona o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu*, Službeni glasnik BiH 49/09, Sarajevo.
3. Službeni glasnik Bosne i Hercegovine (2004), *Zakon o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu*, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine 39/04, Sarajevo.
4. *Strateški plan aktivnosti Državne agencije za istrage i zaštitu 2015-2017* (2015), Državna agencija za istrage i zaštitu, Istočno Sarajevo.

Zvanični dokumenti:

1. Državna agencija za istrage i zaštitu (2010), *Etički kodeks policijskih službenika Državne agencije za istrage i zaštitu*, Istočno Sarajevo.
2. Državna agencija za istrage i zaštitu (2016), *Izvještaj o radu Državne agencije za istrage i zaštitu za 2015. godinu*, Istočno Sarajevo.
3. Državna agencija za istrage i zaštitu (2017), *Izvještaj o radu Državne agencije za istrage i zaštitu za 2016. godinu*, Istočno Sarajevo.
4. Državna agencija za istrage i zaštitu (2018), *Izvještaj o radu Državne agencije za istrage i zaštitu za 2017. godinu*, Istočno Sarajevo.
5. Državna agencija za istrage i zaštitu (2019), *Izvještaj o radu Državne agencije za istrage i zaštitu za 2018. godinu*, Istočno Sarajevo.
6. Ministarstvo sigurnosti BiH (2015), *Informacija o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini u 2014. godini*, Sarajevo.
7. Ministarstvo sigurnosti BiH (2016), *Informacija o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini u 2015. godini*, Sarajevo.
8. Ministarstvo sigurnosti BiH (2017), *Informacija o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini u 2016. godini*, Sarajevo.
9. Ministarstvo sigurnosti BiH (2019), *Informacija o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini u 2017. godini*, Sarajevo.
10. Ministarstvo sigurnosti BiH (2021), *Informacija o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini u 2018. i 2019. godini*, Sarajevo.

11. Sud BiH, Predmeti Bektašević Mirsad i drugi - X-KŽ-06/190 - Bektašević Mirsad i drugi – Prvostepena presuda, datum pristupa: 17.2.2021, <<http://www.sudbih.gov.ba/predmet/2431/show>>.
12. Sud BiH, Predmeti Bosnić Husein - S1 2 K 017968 16 Kž - Bosnić Husein, datum pristupa: 7.4.2021, <<http://www.sudbih.gov.ba/predmet/3379/show>>.
13. Sud BiH, Predmeti Hadžić Fikret - S1 2 K 022139 16 Kž - Hadžić Fikret, datum pristupa: 7.4.2021, <<http://www.sudbih.gov.ba/predmet/3591/show>>.
14. Sud BiH, Predmeti Hasanović Fatih - S1 2 K 021260 16 K - Hasanović Fatih, datum pristupa: 7.4.2021, <<http://www.sudbih.gov.ba/predmet/3554/show>>.
15. Sud BiH, Predmeti Hodžić Emin - S1 2 K 021145 16 K - Hodžić Emin, datum pristupa: 7.4.2021, <<http://www.sudbih.gov.ba/predmet/3552/show>>.
16. Sud BiH, Predmeti Jašarević Mevlid i dr. - S1 2 K 007723 13 Kžk - Jašarević Mevlid i dr. – Prvostepena presuda, datum pristupa: 25.2.2021, <<http://www.sudbih.gov.ba/predmet/3158/show>>.
17. Sud BiH, Predmeti Mešić Enes i dr. - S1 2 K 018991 16 Kž - Mešić Enes i dr., datum pristupa: 7.4.2021, <<http://www.sudbih.gov.ba/predmet/3453/show>>.
18. Sud BiH, Predmeti Stević Gavriilo - S1 2 K 026525 20 Kž - Stević Gavriilo – Prvostepena presuda, datum pristupa: 16.4.2021, <<http://www.sudbih.gov.ba/predmet/4019/show>>.
19. Sud BiH, Predmeti Tutmić Mehmed - S1 2 K 019881 17 Kž - Tutmić Mehmed, datum pristupa: 7.4.2021, <<http://www.sudbih.gov.ba/predmet/3494/show>>.

Internet:

1. CAT BiH, Sedam državljana BiH ratovalo u Ukrajini – niko nije procesuiran, datum pristupa: 16.4.2021, <<https://www.catbih.ba/bih-drzavljani-na-ratistu-u-ukrajini/>>.
2. Dnevni avaz, Još traje kriminalistička obrada uhapšenih u akciji “Damask”, dvije osobe puštene, datum pristupa: 6.4.2021, <<https://avaz.ba/vijesti/bih/133881/jos-traje-kriminalisticka-obrada-uhapšenih-u-akciji-damask-dvije-osobe-pustene>>.
3. Institut za sigurnosne politike, Analiza Afganistan (1., 2. i 3. dio): Nikad zaustavljen sukob, datum pristupa: 20.11.2019, <<http://insigpol.hr/analiza-afganistan-1-2-i-3-dio-nikad-zaustavljen-sukob>>.
4. Radio Gornji Grad, Kronologija terorizma u SFRJ, datum pristupa: 4.05.2020, <<https://radiogornjigrad.wordpress.com/2016/03/22/kronologija-terorizma-u-sfrj>>.
5. SIPA, Akcija „Damask“ - dopuna informacije, datum pristupa: 6.4.2021, <<http://sipa.gov.ba/bs/aktuelnosti/akcija-damask-dopuna-informacije/12088>>.
6. SIPA, Akcija „Damask“: SIPA lišila slobode 16 osoba koje se dovode u vezu sa terorizmom, datum pristupa: 6.4.2021, <<http://sipa.gov.ba/bs/aktuelnosti/akcija-damask-sipa-li%C5%A1ila-slobode-16-osoba-koje-se-dovode-u-vezu-sa-terorizmom/12082>>.
7. SIPA, datum pristupa: 19.4.2021, <<http://sipa.gov.ba/bs/ona-struktura/organizaciona-struktura/kriminalisticko-istrasni-odjel>>.
8. SIPA, Ravnatelj SIPA-e za Centralni dnevnik (FACE TV), datum pristupa: 15.4.2021, <<http://sipa.gov.ba/hr/aktualnosti/ravnatelj-sipa-e-za-centralni-dnevnik-face-tv/13315>>.
9. SIPA, SIPA pretražila stambeni objekat zbog sumnje na sudjelovanje u oružanim sukobima u Ukrajini, datum pristupa: 16.4.2021,

<<http://www.sipa.gov.ba/hr/aktualnosti/sipa-pretra%C5%BEila-stambeni-objekat-zbog-sumnje-na-sudjelovanje-u-oru%C5%BEanim-sukobima-u-ukrajini/14050>>.

10. SIPA, SIPA pretresla dvije lokacije i slobode lišila dvije osobe, datum pristupa: 17.4.2021, <<http://sipa.gov.ba/bs/aktuelnosti/sipa-pretresla-dvije-lokacije-i-slobode-li%C5%A1ila-dvije-osobe/14204>>.

11. SIPA, SIPA preuzela istragu u svezi sa sinoćnjim događajem u Rajlovcu, datum pristupa: 15.4.2021, <<http://sipa.gov.ba/hr/aktualnosti/sipa-preuzela-istragu-u-svezi-sa-sino%C4%87njim-doga%C4%91ajem-u-rajlovcu/13308>>.

12. SIPA, SIPA u 2010. godini zabilježila najbolje rezultate rada od osnivanja, datum pristupa: 20.4.2021, <<http://www.sipa.gov.ba/bs/aktuelnosti/sipa-u-2010-godini-zabilje%C5%BEila-najbolje-rezultate-rada-od-osnivanja/8759>>.

13. SIPA, U akciji „Damask“ pronađene i privremeno oduzete bombe, puške, municija i drugi predmeti, datum pristupa: 6.4.2021, <<http://sipa.gov.ba/bs/aktuelnosti/u-akciji-damask-prona%C4%91ene-i-privremeno-oduzete-bombe-pu%C5%A1ke-municija-i-drugi-predmeti/12129>>.

14. Srpska Cafe, Ekskluzivno: Spisak svih mudžahedina sa državljanstvom BiH!, datum pristupa: 20.10.2020, <<http://srpskacafe.com/2017/04/ekskluzivno-srpskacafe-objavljuje-spisak-svih-mudzahedina-sa-drzavljanstvom-bih/>>.

15. Sud BiH, Drugostepena presuda u predmetu Maksim Božić i drugi, datum pristupa: 17.4.2021, <<http://www.sudbih.gov.ba/vijest/drogostepena-presuda-u-predmetu-maksim-boi-i-drugi-21293>>.

16. Sud BiH, Izrečena prvostepena presuda u predmetu Maksim Božić i drugi, datum pristupa: 17.4.2021, <<http://www.sudbih.gov.ba/vijest/izeena-prvostepena-presuda-u-predmetu-maksim-boi-i-drugi-21200>>.

Film:

1. Afghanistan 1979: the war that changed the world (2014). Film. Gulya Mirzoeva. USA: Icarus films.

Prilog 1. Primjer anketnog upitnika

Poštovani/ne ispred Vas se nalazi anketni upitnik. Cilj anketnog upitnika jeste uvid u Vaše mišljenje o radu Državne agencije za istrage i zaštitu, kao i okolnostima koje utječu na isti. Molim Vas da na pitanja odgovarate iskreno kako bi se došlo do što objektivnijih podataka koji su od značaja za istraživanje. Podaci prikupljeni ovim upitnikom koristit će se za izradu završnog magistarskog rada na temu „Uloga Državne agencije za istrage i zaštitu u borbi protiv terorizma na prostoru Bosne i Hercegovine u periodu od 2004. do 2020. godine“. Anketni upitnik je anonimn.

1. Spol: 1) Muški 2) Ženski

2. Starosna dob: _____

3. Radno iskustvo: _____

4. Prema Vašem mišljenju koje Agencije pružaju asistenciju Državnoj agenciji za istrage i zaštitu u borbi protiv terorizma:

1) Kantonalni MUP-ovi; 2) MUP RS-a; 3) Federalna uprava policije; 4) Obavještajno sigurnosna agencija; 5) Direkcija za koordinaciju policijskih tijela; 6) Granična policija Bosne i Hercegovine; 7) Služba za poslove sa strancima

5. Da li ste u dosadašnjem radu bili izloženi pritiscima

DA NE

Ukoliko je odgovor na prethodno pitanje „DA“, takvi pritisci se očituju od strane:

a) nadređenih

b) političkih stranki, partija

c) nevladinih organizacija

d) društvene javnosti

e) ostalo _____

Unutar sljedeće tabele izraziti Vaše mišljenje, odnosno intenzitet slaganja ili neslaganja s navedenim stavovima. S tim da brojevi od 1 do 5 predstavljaju sljedeće stupnjeve: 1) vrlo se slažem; 2) uglavnom se slažem; 3) nit se slažem nit se ne slažem; 4) uglavnom se ne slažem; 5) vrlo se ne slažem.

Intenziteti slaganja	1	2	3	4	5
1. Državna agencija za istrage i zaštitu je vodeća policijska struktura u borbi protiv terorizma.	1	2	3	4	5
2. Saradnja sa drugim policijskim agencijama u svrhu borbe protiv terorizma je na zavidnom nivou.	1	2	3	4	5
3. Postojanje već postojećih presuda službenicima Državne agencije za istrage i zaštitu, po Vašem mišljenju utječe na kredibilitet Agencije.	1	2	3	4	5
4. Odjel za borbu protiv terorizma ne radi s dovoljnim brojem službenika.	1	2	3	4	5
5. Materijalna ulaganja vlasti u samu Agenciju su dostatna.	1	2	3	4	5
6. Unutar Državne agencije za istrage i zaštitu odnos nadređeni i podređeni odvija se u definisanom okviru (u skladu sa zakonskim i etičkim propisima).	1	2	3	4	5
7. Političke odluke koje su vezane za imenovanje direktora odražavaju se na Vaš rad.	1	2	3	4	5
8. Prema Zakonu o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, ista je definisana kao „upravna organizacija u sastavu Ministarstva sigurnosti BiH (u daljnjem tekstu: Ministarstvo), s operativnom samostalnošću, utemeljena radi obavljanja policijskih poslova, a na čijem je čelu direktor i koja se financira iz Proračuna institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine.(2) SIPA djeluje isključivo na profesionalnim osnovama, ne zastupajući, ne štiteći niti podrivajući interese bilo koje političke stranke, registrirane organizacije ili udruge, bilo kojeg konstitutivnog ili drugog naroda u BiH“.					
8.1. Prema Vašem mišljenju Državna agencija za istrage i zaštitu je u dosadašnjem radu imala potpunu operativnu samostalnost.	1	2	3	4	5

9. Državna agencija za istrage i zaštitu radi u izolovanom prostoru od političkih utjecaja.	1	2	3	4	5
10. Postojanje pojedinaca (službenika) koji svojim direktnim ili indirektnim narativima pružaju potporu radikalnim ideologijama je primjereno službi u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu.	1	2	3	4	5
11. U predavanju koje je održala osoba, a koja je uposlenik ove institucije, u jednom dijelu izlaganja navedeno je da se Agencija nakon privođenja jednog visokog državnog zvaničnika našla pod jakim medijskim pritiskom i netačnim širenjem informacija o tome da li je isti priveden ili nije, ali i jakim političkim pritiskom. Takvi narativi su prisutni i kada se radi o pojedincima koji se mogu dovesti u vezu s terorizmom.	1	2	3	4	5

Prema Vašem mišljenju koje bi izdvojili pozitivne strane u radu Državne agencije za istrage i zaštitu: _____

Prema Vašem mišljenju koje bi izdvojili negativne strane u radu Državne agencije za istrage i zaštitu: _____

Da ste u mogućnosti izvršiti određene promjene one bi se prema Vašem mišljenju ogledale kroz: _____

Hvala na saradnji !

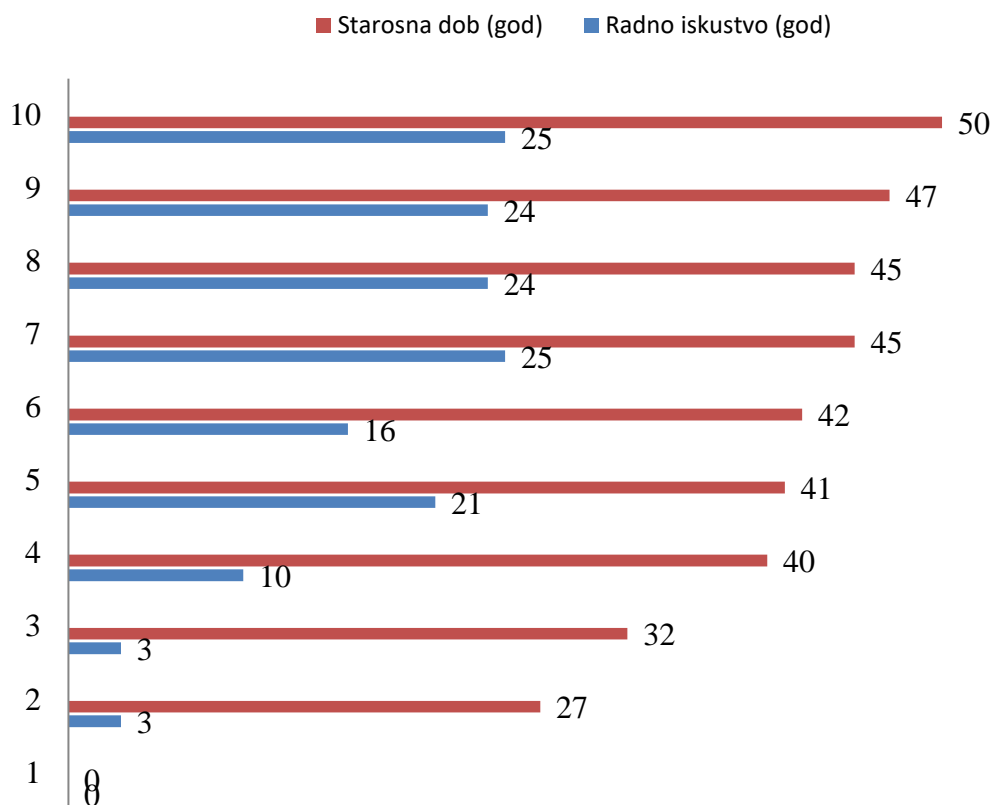
Prilog 2. Rezultati anketnog upitnika

Poštovani/ne ispred Vas se nalazi anketni upitnik. Cilj anketnog upitnika jeste uvid u Vaše mišljenje o radu Državne agencije za istrage i zaštitu, kao i okolnostima koje utječu na isti. Molim Vas da na pitanja odgovarate iskreno kako bi se došlo do što objektivnijih podataka koji su od značaja za istraživanje. Podaci prikupljeni ovim upitnikom koristit će se za izradu završnog magistarskog rada na temu „Uloga Državne agencije za istrage i zaštitu u borbi protiv terorizma na prostoru Bosne i Hercegovine u periodu od 2004. do 2020. godine“. Anketni upitnik je anonimn.

1. Spol

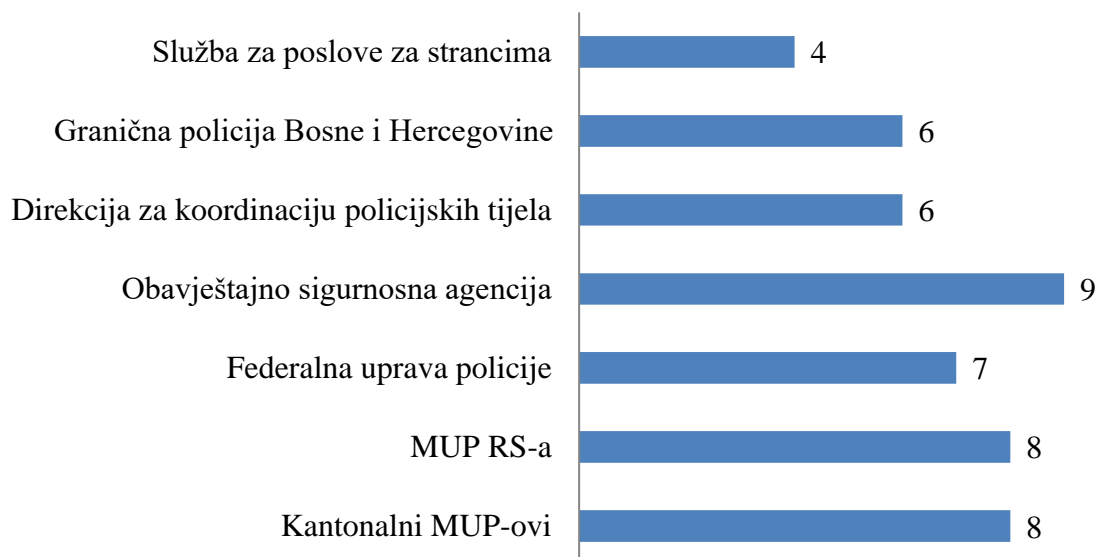

2. Starosna dob i radno iskustvo

3. Prema Vašem mišljenju koje Agencije pružaju asistenciju Državnoj agenciji za istrage i zaštitu u borbi protiv terorizma:

1) Kantonalni MUP-ovi; 2) MUP RS-a; 3) Federalna uprava policije; 4) Obavještajno sigurnosna agencija; 5) Direkcija za koordinaciju policijskih tijela; 6) Granična policija Bosne i Hercegovine; 7) Služba za poslove sa strancima

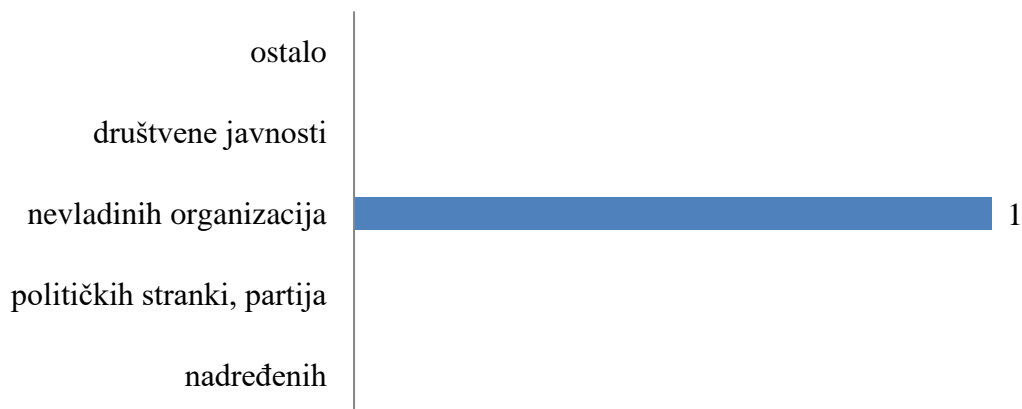

4. Da li ste u dosadašnjem radu bili izloženi pritiscima

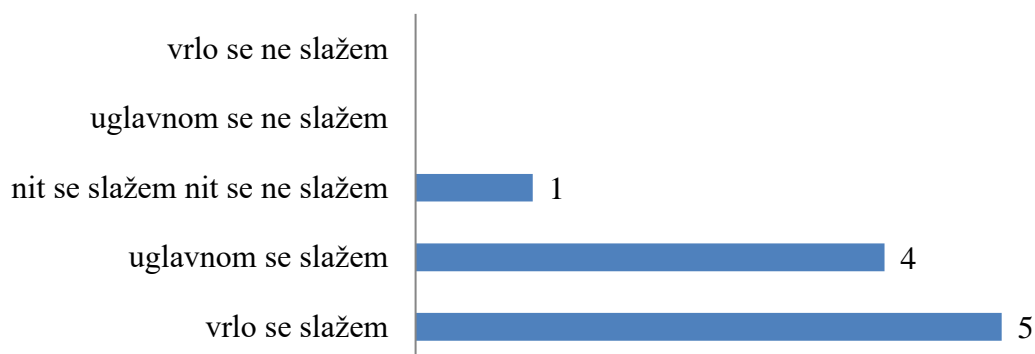
Ukoliko je odgovor na prethodno pitanje „DA“, takvi pritisci se očituju od strane:

- a) nadređenih
- b) političkih stranki, partija
- c) nevladinih organizacija
- d) društvene javnosti
- e) ostalo _____

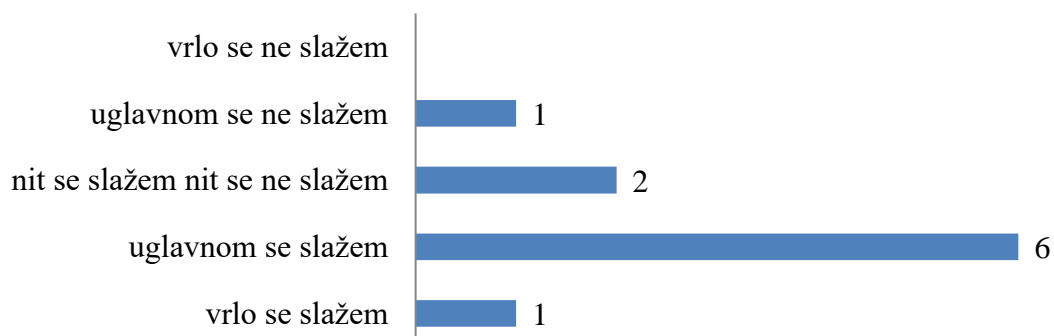

Unutar sljedeće tabele izraziti Vaše mišljenje, odnosno intenzitet slaganja ili neslaganja s navedenim stavovima. S tim da brojevi od 1 do 5 predstavljaju sljedeće stupnjeve: 1) vrlo se slažem; 2) uglavnom se slažem; 3) nit se slažem nit se ne slažem; 4) uglavnom se ne slažem; 5) vrlo se ne slažem.

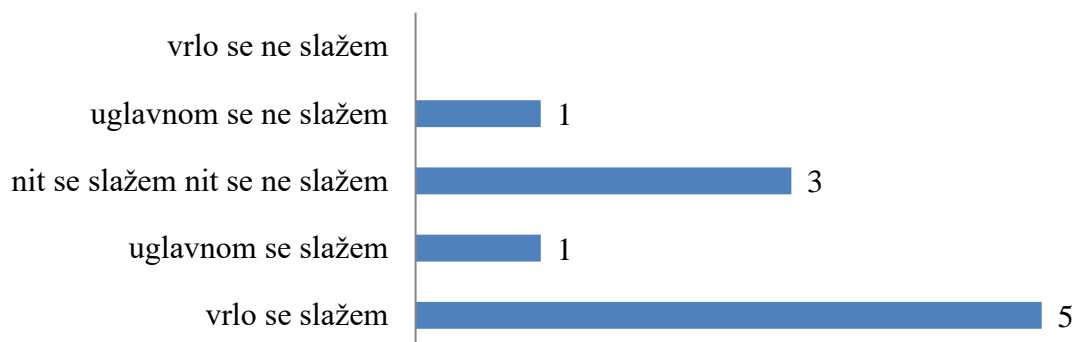
1. Državna agencija za istrage i zaštitu je vodeća policijska struktura u borbi protiv terorizma.

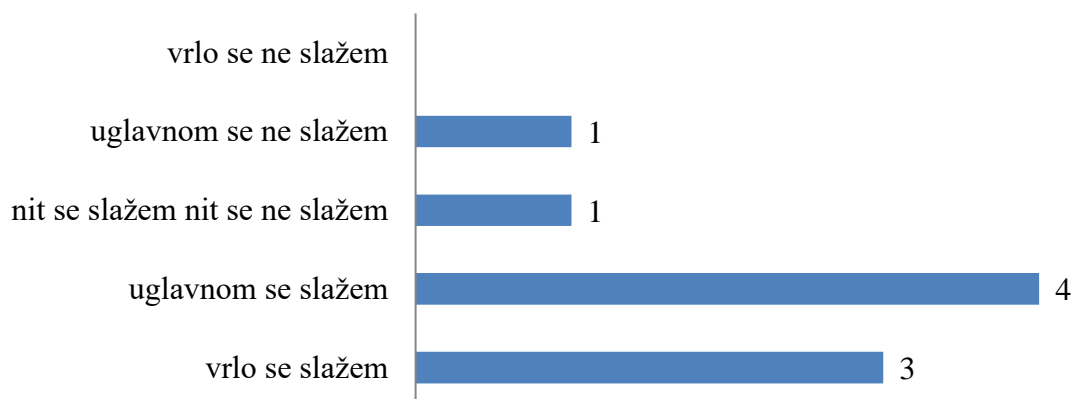
2. Saradnja sa drugim policijskim agencijama u svrhu borbe protiv terorizma je na zavidnom nivou.

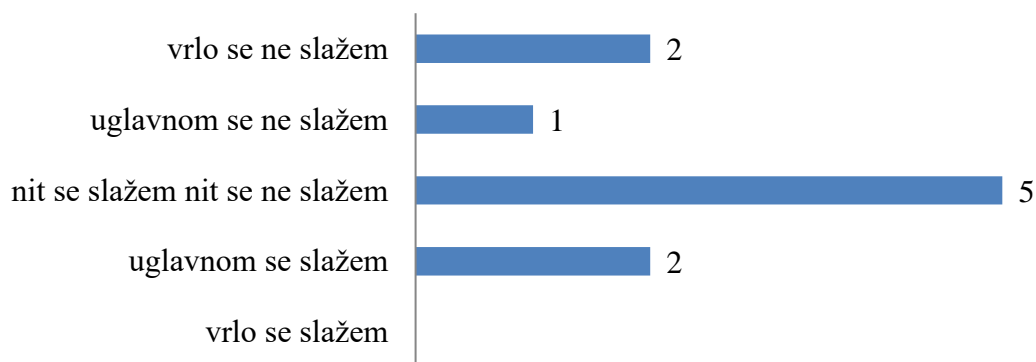
3. Postojanje već postojećih presuda službenicima Državne agencije za istrage i zaštitu, po Vašem mišljenju utječe na kredibilitet Agencije.

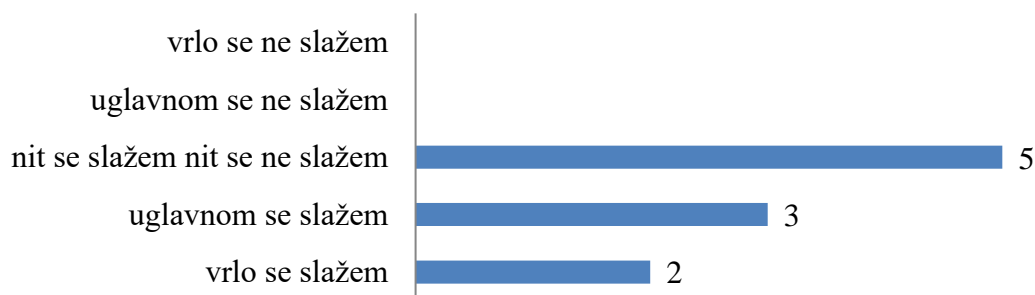
4. Odjel za borbu protiv terorizma ne radi s dovoljnim brojem službenika.

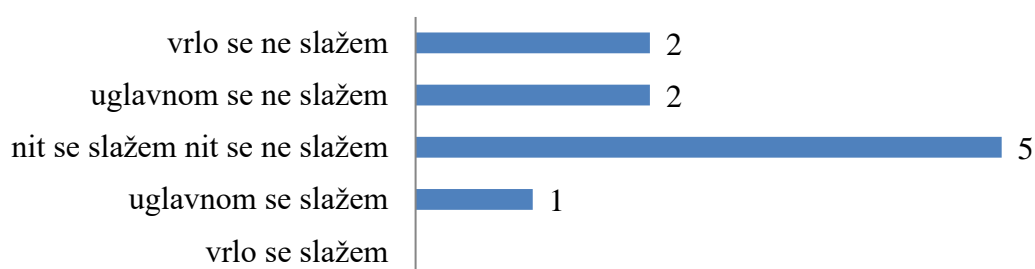
5. Materijalna ulaganja vlasti u samu Agenciju su dostatna.

6. Unutar Državne agencije za istrage i zaštitu odnos nadređeni i podređeni odvija se u definisanom okviru (u skladu sa zakonskim i etičkim propisima).

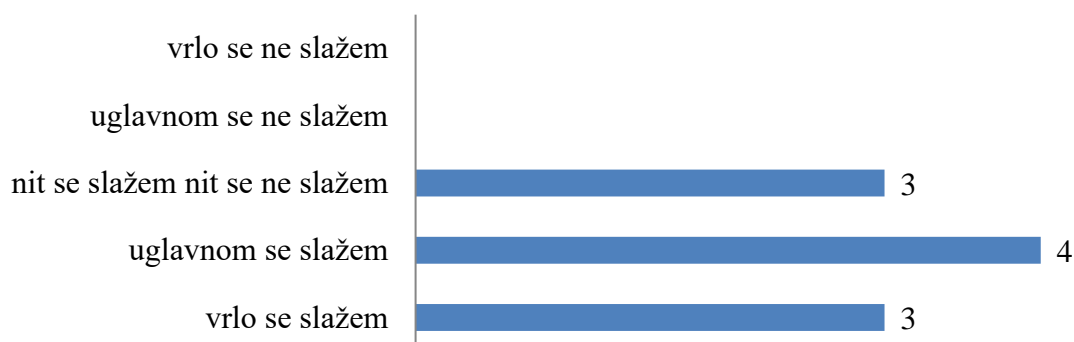

7. Političke odluke koje su vezane za imenovanje direktora odražavaju se na Vaš rad.

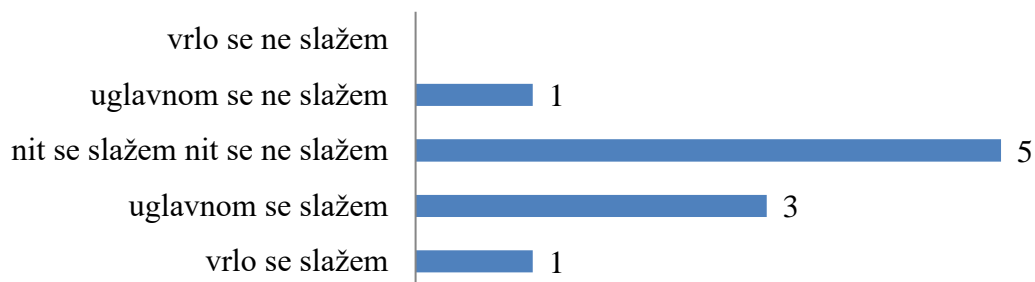

8. Prema Zakonu o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, ista je definisana kao „upravna organizacija u sastavu Ministarstva sigurnosti BiH (u daljnjem tekstu: Ministarstvo), s operativnom samostalnošću, utemeljena radi obavljanja policijskih poslova, a na čijem je čelu direktor i koja se financira iz Proračuna institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine.(2) SIPA djeluje isključivo na profesionalnim osnovama, ne zastupajući, ne štiteći niti podrivajući interese bilo koje političke stranke, registrirane organizacije ili udruge, bilo kojeg konstitutivnog ili drugog naroda u BiH“.

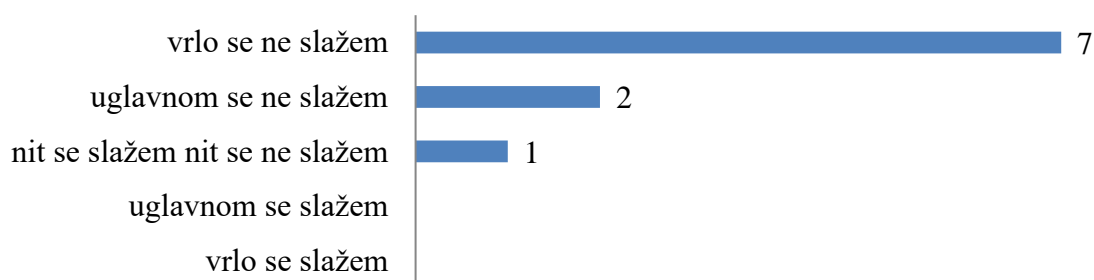
8.1. Prema Vašem mišljenju Državna agencija za istrage i zaštitu je u dosadašnjem radu imala potpunu operativnu samostalnost.

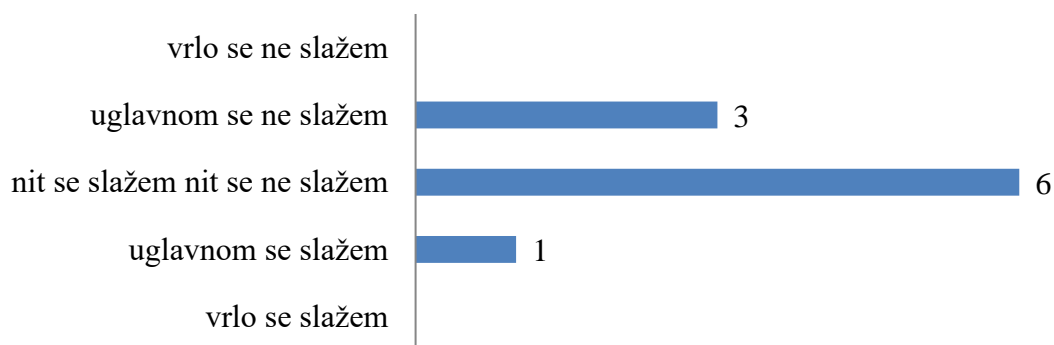
9. Državna agencija za istrage i zaštitu radi u izolovanom prostoru od političkih utjecaja.

10. Postojanje pojedinaca (službenika) koji svojim direktnim ili indirektnim narativima pružaju potporu radikalnim ideologijama je primjereno službi u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu.

11. U predavanju koje je održala osoba, a koja je uposlenik ove institucije, u jednom dijelu izlaganja navedeno je da se Agencija nakon privođenja jednog visokog državnog zvaničnika našla pod jakim medijskim pritiskom i netačnim širenjem informacija o tome da li je isti priveden ili nije, ali i jakim političkim pritiskom. Takvi narativi su prisutni i kada se radi o pojedincima koji se mogu dovesti u vezu s terorizmom.

Prilog 3. Potvrda od strane SIPA-e o ispuni anketnog upitnika

Bosna i Hercegovina
Ministarstvo sigurnosti
Državna agencija za istrage i zaštitu

Босна и Херцеговина
Министарство безбједности
Државна агенција за истраге и заштиту

Broj: 16-03/3-50-34 /20
Istočno Sarajevo, 15.1.2021. godine

Jovan Jovičić
jovan_97@hotmail.com

PREDMET: Anketni upitnici, odgovor, dostavljamo.-

Poštovani,

U cilju realizacije Vašeg zahtjeva, obavještavamo Vas da su policijski službenici Jedinice za specijalnu podršku i Kriminalističko-istražnog odsjeka Državne agencije za istrage i zaštitu, obradili deset anketnih upitnika koje Vam u prilogu ovog akta dostavljamo.

S poštovanjem,

DOSTAVLJENO:
-Imenovanom,
lično preuzimanje;
-a/a.

PORTPAROL
Viši inspektor

Luka Miladinović

Istočno Sarajevo, Adresa: Nikole Tesle 59; Telefon: 057 326-100; Fax: 057 342-924
Источно Сарајево, Адреса: Николе Тесле 59; Телефон: 057 326-100; Факс: 057 342-924